

श्रीमद् राजचन्द्र
प्रणीत

तत्त्वज्ञान

मायी

प्रकाशक

मनुभाई भ. मोदी, अध्यक्ष

श्रीमद् राजचन्द्र आश्रम,

स्टेशन अगास, वाया आणंद

पोस्ट बोरिया-३८८१३ (गुजरात)

चौथी आवृत्ति

प्रत ३२००

विक्रम संवत् २०४२

ईस्वी सन् १९८६

मुद्रक

वर्द्धमान मुद्रणालय

वाराणसी-२२१००१

ॐ

अहो सत्पुरुषना वचनामृत, मुद्रा अने सत्तमागम ।

सुपुस्त चतनने जामून करनार,

पडती वृत्तिने स्थिर राखनार,

दर्शनमात्रणो पण निर्दोष,

अपूर्व स्वभावने प्रेख,

स्वरूप प्रतीति, अप्रमत्त सयम अने

पूण बीतराग निर्विकल्प स्वभावना कारणमूत,—

छेले अयोगी स्वभाव प्रगट करी

अनंत अव्याबाध स्वरूपमा

स्थिति करावनार ।

त्रिकाल जयवत धर्तों !

ॐ शाति शाति शाति

—ओमद् राजघट्ट

अनुक्रमणिका

गद्य विभाग —

नंबर	विषय	पृष्ठ
१	पुष्पमाळा	१
२	महानीति	१६
३	वत्रीस योग	५३
४	स्मृतिमा राखवा योग्य महावाक्यो	५६
५	वचनामृत	५७
६	थोडा वाक्यो	६९
७	प्रमादने लीघे आत्मा०	७२
८	अनंतानुवधी क्रोध०	७४
९	नीचेना दोष न आववा जोईए	७६
१०	कर्म ए जड वस्तु छे०	७७
११	कर्मगति विचित्र छे निरंतर मैत्री, प्रमोद०	७९
१२	बीजु काई गोघ मा०	७९
१३	निरावाचणणे जेनी मनोवृत्ति वह्या करे छे०	८०
१४	भाई, आटलु तारे अवश्य करवा जेवु छे०	८१
१५	समजीने अल्पभाषी थनारने०	८३

૧૬	સહજ	૮૪
૧૭	નીચેના નિયમો પર વહુ લખ્યા આપવું	૮૫
૧૮	મહાવીરના વોધને પાત્ર કોણ ?	૮૬
૧૯	હે જીવ ! તુ ધ્રમા માં	૮૭
૨૦	વિશ્વાસથી ઘર્તો અયથાં	૯૧
૨૧	'અણુછતુ' 'વાચા' વગરનું	૯૧
૨૨	સહજ પ્રકૃતિ	૯૨
૨૩	વચનાવલી	૯૩
૨૪	પુરાણપુરુષને નમોનમ	૯૫
૨૫	જીવ સ્વભાવે દોષિત છે	૯૯
૨૬	જે જે પ્રકારે આત્માને ચિત્તન કર્યો હોય	૯૯
૨૭	હે પરમરૂપાલ્લુદેવ !	૧૦૦
૨૮	મુમુક્ષુ જીવને આ કાઢીને વિપે	૧૦૦
૨૯	નિયનિયમ	૧૦૧
૩૦	સઘ વિભાવથી ઉદાસીન	૧૦૪
૩૧	જે કષાય પરિણામથી અનત	૧૦૬
૩૨	અનતાનુબધાનો બીજો પ્રવાર લક્ષ્યો છે	૧૦૯
૩૩	પ્રથમ પદમાં એમ કહ્યું છે કે	૧૧૦
૩૪	અર્થભૂત દુષ્ટિથી	૧૧૨

३५	समस्त विश्व घणुं करीने०	११३
३६	करवा योग्य कंडं कह्युं होय०	११३
३७	“ज्ञानतुं फळ विरति छे”	११४
३८	सर्व जीव सुखने इच्छे छे०	११४
३९	सत्पुरुषोना अगाध गम्भीर सयमने०	११६
४०.	आत्मदशाने पामी०	११८
४१	अपार महा मोहजळने०	११९
४२	हे काम ! हे मान ! हे संगुदय !	११९
४३	हे सर्वोत्कृष्ट सुखना०	११९
४४	जेम भगवान जिने निरूपण क्युं छे०	१२०
४५	सर्वज्ञोपदिष्ट आत्मा०	१२१
४६	प्राणीमात्रनो रक्षक०	१२१
४७	बीतरागनो कहेलो०	१२२
४८	अनन्य शरणना आपनार० (छ पद)	१२३
४९	आत्मसिद्धि अर्थ	२०१
५०	मनने लईने आ वधुं छे०	२३९
५१	चित्तमा तमे परमार्थनी०	२४०
५२	एकातमां अवगाह्वाने अर्थे आत्मसिद्धि०	२४१
५३	क्षमापना	२४४

पद्य विभाग —

१	प्रारम्भ	१२९
२	नामिनन्दन नाय०	१२९
३	प्रभु प्रायना—जळहळ ज्याति स्वरूप०	१३०
४	ससारमा मन धरे०	१३२
५	मुनिने प्रणाम	१३२
६	काळ कोईने नहि मूके	१३३
७	धम विष	१३५
८	सवमाय धर्म	१३७
९	भक्तिनो उपदेश	१३९
१०	ब्रह्मचय विषे सुभाषित	१४१
११	सामाय मनोरम	१४२
१२	तुज्जानी विचित्रता	१४३
१३	अमूल्य तत्त्व विचार	१४५
१४	जिनेश्वरनी वाणी	१४६
१५	पूणमालिका मंगल	१४७
१६	अनित्यादि भावना	१४७
१७	सुखकी सहेली ह०	१५१
१८	मिन्न मिन्न मत देखीए०	१५२

१९	लोक पुरुषसंस्थाने कह्यो०	१५३
२०	आज मने उछरग०	१५६
२१	होत आसवा परिसवा०	१५६
२२	मारग साचा मिल गया०	१५७
२३	बीजा साधन बहु कर्या०	१५८
२४	विना नयन पावे नही०	१५९
२५	हे प्रभु, हे प्रभु०	१६०
२६	यम नियम सजम०	१६२
२७	जड भावे जड परिणमे०	१६४
२८	जिनवर कहे छे ज्ञान तेने०	१६६
२९	अपूर्व अवसर एवो०	१६८
३०	मूळ मारग साभळो०	१७३
३१	पथ परमपद बोध्यो०	१७५
३२	घन्य रे दिवस०	१७७
३३	जड ने चैतन्य बन्ने०	१७९
३४	सद्गुरुना उपदेशथी०	१८०
३५	इच्छे जे जोगी जन०	१८१
३६	आत्मसिद्धि	१८३

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર પ્રણીત તત્ત્વજ્ઞાન

માથી

(૧)

ૐ

પુષ્પમાળા

રાત્રિ વ્યતિક્રમી ગઈ પ્રભાત થયું, નિદ્રાથી મુક્ત થયા
ભાવનિદ્રા ટલવાનો પ્રયત્ન કરજો
વ્યતાત રાત્રિ અને ગઈ જિંદગી પર દષ્ટિ ફેરવી જાઓ
સફળ થયેલા વસતને માટે આનંદ માનો, અને આજનો
દિવસ પણ સફળ થરો નિષ્ફળ થયેલા દિવસને માટે
પશ્ચાત્તાપ થરી નિષ્ફળતા વિસ્મૃત થરો

- ४ क्षण क्षण जतां अनतकाळ व्यतीत थयो, छता सिद्धि यई नही.
- ५ सफळजन्य एक्के बनाव ताराथी जो न बन्यो होय तो फरी फरीने शरमा
- ६ अघटित कृत्यो थया होय तो शरमाईने मन, वचन, कायाना योगथी ते न करवानी प्रतिज्ञा ले
- ७ जो तुं स्वतंत्र होय तो संसारसमागमे तारा आजना दिवमता नीचे प्रमाणे भाग पाड :—
 - (१) १ प्रहर—भक्तिकर्तव्य
 - (२) १ प्रहर—धर्मकर्तव्य.
 - (३) १ प्रहर—आहारप्रयोजन
 - (४) १ प्रहर—विद्याप्रयोजन
 - (५) २ प्रहर—निद्रा.
 - (६) २ प्रहर—ससारप्रयोजन.
- ८ जो तुं त्यागी होय तो त्वचा वगरनी वनितानु स्वरूप विचारीने ससार भणी दृष्टि करजे.
- ९ जो तने धर्मनुं अस्तित्व अनुकूल न आवतुं होय तो नीचे कहु छु ते विचारी जजे :—

(૧) તુ જે સ્થિતિ ભોગવે છે તે શા પ્રમાણથી ?

(૨) આવતી વાલના ઘાત શા માટે આળી શકતો નથી ?

(૩) તુ જે ઇચ્છે છે તે શા માટે મળતુ નથી ?

(૪) ચિત્રવિચિત્રતાનુ પ્રયોજન શુ છે ?

૧૦ જો તને અસ્તિત્વ પ્રમાણમૂલ લાગતુ હોય અને તેના મૂલ્યતત્ત્વની આશંકા હોય તો નીચે કહુ છુ —

૧૧ સર્વ પ્રાણીમા સમદૃષ્ટિ —

૧૨ કિયા કોઈ પ્રાણીને જીવિત-ચરહિત કરવા નહી, ગજા સપરાત તેનાથી કામ લેવુ નહી

૧૩ કિયા સત્પુરુષો જે રસ્તે ચાલ્યા તે

૧૪ મૂલ્યતત્ત્વમા કયાય ભેદ નથી, માત્ર નૃષ્ટિમા ભેદ છે એમ ગણી આશય સમજી પવિત્ર ધમમા પ્રવર્તન કરજે

૧૫ તુ ગમ ત ધમ માનતો હોય તેનો મને પક્ષપાત નથી, માત્ર કહવાનુ સાત્પય કે જે રાહથી મસારમઢ નાશ પાય ત મક્તિ, તે ધમ અને તે સદાચારને તુ સેવજે

૧૬ ગમે સટલા પરતગ્ર હો તોપણ મનથી પવિત્રતાને વિસ્મરણ કર્યા વગર આજનો દિવસ રમણીય કરજે

- १७ आजै जो तु दुष्टतमा दोस्तो हो तो मरणने म्मर
- १८ तारा दुःखमुगना बनावोना नोन आजै कोरने दुःख
आपवा तत्पर थाय तो नभारी जा.
- १९ राजा हो के रक हो—गमे ते हो, परन्तु आ विचार
विचारी सदाचार भणी आवजो के आ कायाना
पुद्गल योज वसतने माटे मात्र साङ्गण हाथ भूमि
सागनार छे.
- २० तु राजा हो तो फिकर नही, पण प्रमाद न कर,
कारण नीचमा नीच, अन्धमा अन्ध, व्यभिचारनो,
गर्भपातनो, निर्वगनो, चण्डालनो, कसाईनो अनं
वेद्यानो, एवो कण तु खाय छे तो पछी ?
- २१ प्रजाना दुःख, अन्याय, कर एने तपासी जई आजै
ओछा कर तु पण हे राजा ! काळने घेर आवेली
परूणो छे
- २२ वकील हो तो एथी अर्धा विचारने मनन करो जजे
- २३ श्रीमत हो तो पैसाना उपयोगने विचारजे रखवानु
कारण आजै शोधीने कहेजे
- २४ धान्यादिकमा व्यापारथी थती असख्य हिंसा संभारी
न्यायसंपन्न व्यापारमां आजै तारु चित्त खेंच.

- ૨૫ જો તુ કસાદ હોય તો તારા જીવના મુખનો વિચાર
કરી આજના દિવસમા પ્રવેશ કર
- ૨૬ જો તુ સમજણો બાલક હોય તો વિદ્યા મળી અને આજ્ઞા
મળી નિષ્ઠિ કર
- ૨૭ જો તુ યુવાન હોય તો સદ્યમ અને સહાય મળી
દષ્ટિ કર
- ૨૮ જો તુ વૃદ્ધ હોય તો મોત મળી નિષ્ઠિ કરી આજના
દિવસમા પ્રવેશ કર
- ૨૯ જો તુ સ્ત્રી હોય તો તારા પતિ પ્રત્યેની ધમકરણીન
સમાર,—દોષ થયા હાય તની કમા યાચ અને કુટુબ
મળી નિષ્ઠિ કર
- ૩૦ જો તુ કવિ હોય તો અસમર્થિત પ્રસાને સમારા જઈ
આજના દિવસમા પ્રવેશ કર
- ૩૧ જો તુ શૃપણ હોય તો,—
- ૩૨ જો તુ અમલ્મસ્ત હોય તો નેપોઝિયન ધાનાપાટને બને
મિતિયી સ્મરણ કર
- ૩૩ ગઈ કાલે કોઈ કૃત્ય અપૂર્ણ રહ્યું હાય તો પૂર્ણ
કરવાનો સુવિચાર કરી આજના દિવસમા પ્રવેશ કર

- ૩૪ આજે જોઈ કૃત્યનો આગમ તન્હા ધામનો હો તો
વિવેકથી નમય, ગજિ અને પગિયામને વિચારી આજના
દિવસમા પ્રવેશ કર
- ૩૫ પગ મૂકતા પાપ છે, જોતા ભેર છે, અને માથે મરણ
રહ્યું છે, એ વિચારી આજના દિવસમા પ્રવેશ કર
- ૩૬ અધોર્મ કર્મ કરવામા આજે તારે પડ્યું હોય તો રાજ-
પુત્ર હો તો પણ નિશાચરી માન્ય કરી આજના
દિવસમા પ્રવેશ કરજે.
- ૩૭ ભાગ્યશાલી હો તો તેના આનંદમા વીજાને ભાગ્યશાલી
કરજે, પરંતુ દુર્ભાગ્યશાલી હો તો અન્યનું વૃત્ત કરતા
રોકાઈ આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે
- ૩૮ ધર્માચાર્ય હો તો તારા અનાનાર ભળી કટાક્ષદૃષ્ટિ
કરી આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે
- ૩૯ અનુચર હો તો પ્રિયમા પ્રિય એવા શરીરના નિભાવ-
નાર તારા અધિરાજની નિમકહલાલી ઇચ્છી આજના
દિવસમા પ્રવેશ કરજે
- ૪૦ દુરાચારી હો તો તારી આરોગ્યતા, ભય, પરત્રતા,
સ્થિતિ અને મુલ્લ એને વિચારી આજના દિવસમા પ્રવેશ
કરજે.

- ૪૧ દુઃખી હો તો (આજની) આજીવિકા જેટલી આશા રાखी આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે
- ૪૨ ધમકરણોનો અવશ્ય વચ્ચત મેલ્લો આજની વ્યવહાર-સિદ્ધિમા તુ પ્રવેશ કરજ
- ૪૩ કદાપિ પ્રથમ પ્રવેશે અનુકૂળતા ન હોય તો પણ રોજ જતા દિવસનુ સ્વરૂપ વિચારી આજે ગમે ત્યારે પણ તે પવિત્ર વસ્તુનુ મનન કરજે
- ૪૪ આહાર, વિહાર, નિહાર એ મધ્યમીની તારી પ્રક્રિયા સપાસી આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે
- ૪૫ તુ કારીગર હો તો આલસ અને શક્તિના ગેરઉપયોગનો વિચાર કરી જઈ આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે
- ૪૬ તુ ગમે ત ધર્માર્થી હો, પરતુ આજીવિકાએ અન્યાય-સપન્ન દ્વય સ્પાજન કરીશ નહી
- ૪૭ એ સ્મૃતિ ગ્રહણ કર્યા પછી શૌચક્રિયાપુત્ત થઈ ભગવદ્ ભક્તિમા લીન થઈ સમાપના યાચ
- ૪૮ મસારપ્રસાજનમા જો તુ તારા હિતને અર્થે અમુક સમુદાયનુ અહિત થરી નાશવતો હો તો અટકજે
- ૪૯ જુલમીને, કામીને, અનાદાને સત્તેજન આપતો હો તો અટકજ

- ૫૦ ઓછામા ઓછો પળ અર્વ પ્રહર ધર્મકર્તવ્ય અને વિદ્યા-સંપત્તિમા ગ્રાહ્ય કરજે.
- ૫૧ જિંદગી ટૂંકી છે, અને જંજાઢ લાવી છે, માટે જંજાઢ ટૂંકી કર તો સુખરૂપે જિંદગી લાવી લાગશે.
- ૫૨ સ્ત્રી, પુત્ર, કુટુબ, લક્ષ્મી ઇત્યાદિ વવા સુખ તારે ઘેર હોય તોપણ એ સુખમા ગૌણતાએ દુઃખ રહ્યું છે એમ ગણી આજના દિવસમા પ્રવેશ કર
- ૫૩ પવિત્રતાનુ મૂઢ સદાચાર છે.
- ૫૪ મન દોરગી થઈ જતુ જાઢવવાને,—
- ૫૫ વચન શાત, મધુર, કોમઢ, સત્ય અને શૌચ બોલવાની સામાન્ય પ્રતિજ્ઞા લઈ આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે.
- ૫૬ કાયા મઢમૂત્રનું અસ્તિત્વ છે, તે માટે 'હુ આ શુ અયોગ્ય પ્રયોજન કરી આનંદ માનું છુ ?' એમ આજે વિચારજે.
- ૫૭ તારે હાથે કોઈની આજીવિકા આજે તૂટવાની હોય તો,—
- ૫૮ આહારક્રિયામા હવે તે પ્રવેશ કર્યો મિતાહારી અકબર સર્વોત્તમ વાદશાહ ગણાયો.

- ૫૯ જો માને દિવસે તને સૂવાનું મન થાય, તો તે વચ્ચે
ઈશ્વરમક્તિપરાયણ થજે, કે સત્તાસ્ત્રનો લાભ લઈ લેજે
- ૬૦ હું સમજું છું કે એમ થવું દુષ્ટ છે, તો પણ અભ્યાસ
સવનો સ્થાય છે
- ૬૧ ચાલ્યું આવતું ધૈર્ય આજે નિર્મૂલ્ય કરાય તો સત્તમ,
નહી તો તેની સાવચતી રાખજે
- ૬૨ તેમ નવું ધૈર્ય ઘણીશ નહી, કારણ ધૈર્ય કરી કેટલા
પાઠનું સુખ મોગવવું છે એ વિચાર સત્ત્વજ્ઞાનોઓ
કરે છે
- ૬૩ મહારમી, હિસાયુક્ત વ્યાપારમાં આજે પડવું પડતું હોય
તો અટકજે
- ૬૪ યહોઠી શ્વમી મઝતા છતાં આજે અન્યાયથી કોઈનો
જાવ જતો હોય તો અટકજે
- ૬૫ વક્ત અમૂલ્ય છે એ વાત વિચારો આજના દિવસની
૨,૧૬૦૦૦ વિપઠનો ઉપયોગ કરજે
- ૬૬ વાસ્તવિક સુખ માત્ર વિરાગમાં છે માટે જગાલ
મોહિનીથી આજે અમ્યતરમોહિની ઘણીશ નહી

- ૬૭ નવરાગનો દિવસ હોય તો આગઠ વહેલી ગ્વર્તનતા પ્રમાણે ચાલજે
- ૬૮ કોઈ પ્રચારની નિષ્પાપી ગમ્મત જિવા અન્ય કઈ નિષ્પાપી નાઘન આજનો આનંદનોયતાને માટે ધોવજે.
- ૬૯ સુયોજક કૃત્ય કરવામા દોરાવુ હોય તો વિલ્લવ કરવાનો આજનો દિવસ નથી, કારણ આજ જૈવો મગલદાયક દિવસ થીજો નથી
- ૭૦ અધિકારી હો તો પળ પ્રજાહિત ભૂલીશ નહો, કારણ જેનું (રાજાનુ) તુ લૂણ રાચ છે, તે પળ પ્રજાના માનીતા નોકર છે.
- ૭૧ વ્યાવહારિક પ્રયોજનમા પળ ઉપયોગપૂર્વક વિવેકી રહેવાનો સત્પ્રતિજ્ઞા માનો આજના દિવસમા વર્તજે.
- ૭૨ સાયંકાલ થયા પછી વિશેષ શાન્તિ લેજે
- ૭૩ આજના દિવસમા આટલી વસ્તુને વાઘ ન અણાય તો જ વાસ્તવિક વિચક્ષણતા ગણાય
(૧) આરોગ્યતા	(૨) મહત્તા
(૩) પવિત્રતા.	(૪) ફરજ
- ૭૪ જો આજે તારાથી કોઈ મહાન કામ થતુ હોય તો તારા સર્વ સુખનો ભોગ પળ આપી દેજે.

- ૬૫ કરજ એ નીચ રજ (ક + રજ) છે કરજ એ ગમના હાયથી નીપજેગી વસ્તુ છે, (કર + જ) કર એ રાખસી રાજાનો જુલમી કર ડઘરાવનાર છે એ હોય તો આજે ઉતારજે, અને નવું કરતા અટકજે
- ૭૬ દિવસ સઘથી કૃત્યના ગણિતમાવ હવે જોઈ જા
- ૭૭ સવારે સ્મૃતિ આપી છે છતાં વર્ડ અયોગ્ય થયુ હોય તો પરચાત્તાપ કર અને નિશ્ચા રે
- ૭૮ વર્ડ પરોષનાર દાન, લાભ કે અન્યનુ હિત કરીને આમ્યો હો તો આનંદ માન, નિરભિમાની રહે
- ૭૯ જાણતા અજાણતા પણ વિપરીત થયુ હોય તો હવે તે માટે અટકજે
- ૮૦ વ્યવહારના નિયમ રાખજે અને નવરાશે સમારની નિવૃત્તિ શોધજે
- ૮૧ આજ જેવો સુત્તમ દિવસ મોગવ્યો, તથી તારી જિંદગી મોગવવાને માટે તુ આનંદિત થા તો જ આ—
- ૮૨ આજ જે પડે તુ મારી થયા મનન કર છે, તે જ તારુ આયુષ્ય સમજી સદ્વૃત્તિમા દોરાજે

- ૮૩ સત્પુરુષ વિદુરના કહ્યા પ્રમાણે આજે એવું કૃત્ય કરજે
કે રાત્રે સુઝે મુવાય
- ૮૪ આજનો દિવસ સોનેરી છે, પવિત્ર છે, કૃતકૃત્ય ધવારૂપ
છે, એમ સત્પુરુષોએ કહ્યું છે, માટે માન્ય કર.
- ૮૫ જેમ વને તેમ આજના દિવસ સંવંધી, સ્વપત્ની સંવંધી
પણ વિપયાસક્ત ઓછો રહેજે.
- ૮૬ આત્મિક અને શારીરિક શક્તિની દિવ્યતાનું તે મૂલ્ય
છે, એ જ્ઞાનીઓનું અનુભવસિદ્ધ વચન છે
- ૮૭ તમાકુ સૂઘવા જેવું નાનું વ્યસન પણ હોય તો આજે
પૂર્ણ કર — (૦) નવીન વ્યસન કરતા અટક
- ૮૮ દેશ, કાલ, મિત્ર એ સઘળાનો વિચાર મર્વ મનુષ્યે આ
પ્રભાતમા સ્વશક્તિ સમાન કરવો યોગ્ય છે.
- ૮૯ આજે કેટલા સત્પુરુષોનો સમાગમ થયો, આજે
વાસ્તવિક આનંદસ્વરૂપ શું થયું ? એ ચિંતન વિરલા
પુરુષો કરે છે
- ૯૦ આજે તું ગમે તેવા ભયકર પણ ઉત્તમ કૃત્યમા તત્પર
હો તો નાહિમ્મત થઈશ નહીં.

- ૧૧ ઘુઘ સચ્ચિદાનંદ, કરુણામય પરમેશ્વરની ભક્તિ એ
આજના તારા સત્કૃત્યનુ જીવન છે
- ૧૨ તારુ, તારા કુટુંબનુ, મિત્રનુ, પુત્રનુ, પત્નીનુ, માતા
પિતાનુ, ગુરુનુ, વિદ્વાનુ, સત્પુરુષનુ યથાશક્તિ હિત,
સન્માન, વિનય લાભનુ વતવ્ય થયુ હોય તો આજના
દિવસની ત સુગધી છે
- ૧૩ જેને ઘેર આ દિવસ કલેષ ધગરના, સ્વચ્છતાથી,
લોચતાયા, મપથી સંતોષથી, સૌમ્યતાથી, સ્નેહથી,
સમ્યક્તાથી, મુક્તથી જશે તેને ઘેર પવિત્રતાનો થાસ છે
- ૧૪ કુશલ અને ચઢ્ઢાગરા પુત્રી, આનાવલલ્લની ધમયુક્ત
અનુચરો સદગુણી ગુરુદરી, સર્વીલુ કુટુંબ, સત્પુરુષ જેવી
પોતાના દગા જે પુરુષની હશે તેનો આજનો દિવસ
આપને મધઝાને થદનીય છે
- ૧૫ એ સર્વ લક્ષણસમુક્ત થવા જ પુરુષ વિચક્ષણતાથી
પ્રમાત્ર કરે છે તેનો દિવસ આપણને માનનીય છે
- ૧૬ ઈથી પ્રતિમાવવાટુ વર્તન ગ્યા મધી રહ્યુ છે તે પા
આપણી કટાક્ષદૃષ્ટિના રક્ષા છે

९७ भले तारी आजीविका जेटलु तु प्राप्त करतो हो, परंतु निरुपाधिमय होय तो उपाधिमय पेलु राजमुन्न इच्छी तारो आजनो दिवस अपवित्र करीश नही.

९८ कोईए तने कडवु कथन कह्यु होय ते वग्वतमा सहन-शीलता—निरुपयोगी पण,

९९ दिवसनी भूल माटे रात्रे हसजे, परंतु तेवुं हसवु फरीथी न थाय ते लक्षित रागजे.

१०० आजे कई वृद्धिप्रभाव वधायो होय, आत्मिक शक्ति उजवाळी होय, पवित्र कृत्यनी वृद्धि करी हांय तो ते,—

१०१ अयोग्य रीते आजे तारी कोई शक्तिनो उपयोग करीश नही,—मर्यादालोपनथी करवो पडे तो पापभीरु रहेजे

१०२ सरळता ए धर्मनु बीजस्वरूप छे. प्रजाए करी सरळता सेवाई होय तो आजनो दिवस सर्वोत्तम छे.

१०३ वाई, राजपत्नी हो के दीनजनपत्नी हो, परंतु मने तेनी कई दरकार नथी मर्यादाथो वर्तती मे तो शु पण पवित्र ज्ञानीओए प्रगसी छे.

- ૧૦૪ સદ્ગુણથી કરોને જો તમારા ઉપર જગતના પ્રસસ્ત
મોઢ હશે તો હે વાઈ, તમને હું વચ્ન કરુ છું
- ૧૦૫ बहुमान, नम्रभाव, विमृद्ध अव करणથી પરમાત્માના
ગુણ સવધી ચિતવન, શ્રવણ, મનન, કીર્તન, પૂજા,
અર્ચા એ નાનોપુરુષોએ વાગ્યા છે, માટે આજનો
દિવસ ધોમાવજો
- ૧૦૬ સત્શીલવાન મુતી છે દુરુચારી દુ મી છે એ વાત
જો માન્ય ન હોય તો અત્યારથી તમે જન્મ રાત્રી તે
વાત વિચારી જુઓ
- ૧૦૭ આ સઘડાનો સહેલો ઉપાય આજે વહી દર છું કે
દોપને ઓઢાંચી દોપને ટાઢવા
- ૧૦૮ જાણી દૂકી કે ક્રમાનુક્રમ ગમે ત સ્વરૂપે આ મારી
કહેલી, પવિત્રતાના પુષ્પોથી છવાયેલી માઢા પ્રભા-
તના વચ્ચતમા, સામવાઢે અને અનુકૂલ નિવૃત્તિએ
વિચારવાથી મગઢદાયક થશે વિશેષ હું કહું ?

(૨)

મહાનૌતિ

- ૧ મત્ય પળ કરુણામય વોલવું.
- ૨ નિર્દોષ સ્થિતિ રાખવી.
- ૩ વૈરાગી હૃદય રાખવું.
- ૪ દર્શન પળ વૈરાગી રાખવું.
- ૫ ડુગરની તલ્લેટીમા વધારે યોગ સાધવો
- ૬ વાર દિવસ પત્નીયંગ ત્યાગવો
- ૭ આહાર, વિહાર, આલસ નિદ્રા ૬૦ ને વશ કરવા.
- ૮ સસારની ઉપાધિથી જેમ વને તેમ વિરક્ત થવું.
- ૯ સર્વ-સગુણપાત્ર ત્યાગવી
- ૧૦ ગૃહસ્થાશ્રમ વિવેકી કરવા.
- ૧૧ તત્ત્વધર્મ સર્વજ્ઞતાવહે પ્રણીત કરવો
- ૧૨ વૈરાગ્ય અને ગમીરભાવથી વેસવું.
- ૧૩ સઘઠી સ્થિતિ તેમજ.
- ૧૪ વિવેકી, વિનયી અને પ્રિય પળ મર્યાદિત વોલવું.
- ૧૫ સાહસ કર્તવ્ય પહેલા વિચાર રાખવો.
- ૧૬ પ્રત્યેક પ્રકારથી પ્રમાદને દૂર કરવો.

- १७ सधजु कर्तव्य नियमित ज राखवु
- १८ शुक्ल भावयी मनुष्यनु मन हरण करवु
- १९ शिर जता पण प्रतिज्ञा भग न करवी
- २० मन, वचन अने वायाना योग बडे परपत्नी त्याग
- २१ वेद्या, कृमारी, विषधानो तेमज त्याग
- २२ मन, वचन, काया अविचारे वापरु नही
- २३ निरीक्षण करु नहीं
- २४ हावभावयी मोह पामु नही
- २५ धातचीत करु नही
- २६ एकाते रहु नही
- २७ स्तुति करु नही
- २८ चितवन करु नही
- २९ शृंगार वाचु नही
- ३० विनय प्रसाद लउ नही
- ३१ स्वादिष्ट भोजन लउ नही
- ३२ सुगंधी द्रव्य वापरु नही
- ३३ स्नान मजन करु नही
- ३४
- ३५ काम विषयने अलिप्त भावे याचु नही

- ३६ वीर्यनो व्याघात करु नही.
 ३७ वधारे जळपान करु नही
 ३८ कटाक्ष दृष्टिथी स्त्रीने नीरखु नही.
 ३९ हसीने वात करु नही. (स्त्रीथी)
 ४० शृंगारी वस्त्र नीरखु नही.
 ४१ दपतीसहवास सेवुं नही.
 ४२ मोहनीय स्थानकमा रहु नही
 ४३ एम महापुरुषोए पाळवु. हु पाळवा प्रयत्नी छु
 ४४ लोकनिदायी डरु नही
 ४५ राज्यभयथी त्रासु नही.
 ४६ असत्य उपदेश आपु नही
 ४७ क्रिया सदोषी करु नही
 ४८ अहपद राखु के भाखु नही
 ४९ सम्यक् प्रकारे विश्व भणी दृष्टि करुं.
 ५० नि स्वार्थपणे विहार करु
 ५१ अन्यने मोहनी उपजावे एवो देखाव करु नही.
 ५२ घर्मानुरक्त दर्शनथी विचरु.
 ५३ सर्व प्राणीमा समभाव राखु.
 ५४ क्रोधी वचन भाखु नही.

- ५५ पापी वचन भाखु नही
 ५६ असत्य जाना भाखु नही
 ५७ अपथ्य प्रतिज्ञा आपु नही
 ५८ सृष्टिसौन्दर्यमा मोह गम्बु नही
 ५९ सुख दुःख पर समभाव कह
 ६० रात्रिभोजन कह नही
 ६१ जेमाथा नगो, ते सेवु नही
 ६२ प्राणीने दुःख घाय एवु मृषा भाखु नही
 ६३ अतिथिनु सम्मान कह
 ६४ परमारमानी भक्ति कह
 ६५ प्रत्येक स्वयन्बुधन भगवान मानु
 ६६ तने दिन प्रति पूजु
 ६७ विद्वानोन सम्मान आपु
 ६८ विद्वानोषो माया करु नही
 ६९ मायावीन विद्वान कहु नही
 ७० कोई दर्शनने निन्दु नही
 ७१ अधमनी स्तुति करु नही
 ७२ एकपत्नी मतभेद बाधु नही
 ७३ अज्ञान पक्षने बाराधु नही

- ७४ आत्मप्रगंसा इच्छु नही.
 ७५ प्रमाद कोई कृत्यमा कर नही.
 ७६ मासादिक आहार कर नहीं.
 ७७ तृष्णाने शमावुं
 ७८ तापथी मुक्त थवु ए मनोजता मानु.
 ७९ ते मनोरथ पार पाडवा परायण थवु
 ८० योगवडे हृदयने शुक्ल करवुं.
 ८१ असत्य प्रमाणथी वातपूर्ति करं नही.
 ८२ असभवित कल्पना कर नही.
 ८३ लोक अहित प्रणीत करं नहीं.
 ८४ ज्ञानीनी निंदा कर नही.
 ८५ वैरीना गुणनी पण स्तुति कर
 ८६ वैरभाव कोईथी राखु नही.
 ८७ मातापिताने मुक्ति वाटे चढावु
 ८८ रूडी वाटे तेमनो वदलो आपुं
 ८९ तेमनी मिथ्या आज्ञा मानु नही.
 ९० स्वस्त्रीमां समभावथी वतुं
 ९१
 ९२ उतावळो चालुं नही.

- ९३ जोसमेर चालु नही
- ९४ मराहयी चालु नही
- ९५ उच्छृंखल वस्त्र पहेंरु नही
- ९६ वस्त्रनु अभिमान करु नही
- ९७ वधारे बाल राखु नही
- ९८ चपोचप वस्त्र सजु नहीं
- ९९ अपवित्र वस्त्र पहेंरु नही
- १०० ऊनना वस्त्र पहेंरवा प्रयत्न करु
- १०१ रेशमी वस्त्रनो त्याग करु
- १०२ दात चालयी चालु
- १०३ पाटो भपको करु नही
- १०४ उपदेशाने द्वेषयी जोउ नही
- १०५ द्वेषमात्रनो त्याग करु
- १०६ राग दृष्टियी एके वस्तु आराधु नही
- १०७ वरीना सत्य वचनने मान आपु
- १०८
- १०९
- ११०
- १११

- ११२
 ११३
 ११४
 ११५
 ११६ बाळ राखु नही. (गुं)
 ११७ कचरो राखु नही.
 ११८ गारो कर नही—आगणा पासे.
 ११९ फळियामा अस्वच्छता राखुं नही. (साधु)
 १२० फाटल कपडा राखु नही. (साधु)
 १२१ अणगळ पाणी पीउं नही.
 १२२ पापी जळे नाहु नही.
 १२३ वघारे जळ ढोळु नही.
 १२४ वनस्पतिने दु.ख आपु नही.
 १२५ अस्वच्छता राखु नही.
 १२६ पहोरनुं राघेलु भोजन कर नही.
 १२७ रसेंद्रियनी वृद्धि कर नही
 १२८ रोग वगर औषधनु सेवन करुं नही.
 १२९ विषयनुं औषध खाउ नही.
 १३० खोटी, उदारता, सेवु नही.

१३१ कृपण थाउ नही

१३२ आजीविका सिवाय कोईमा माया करु नही

१३३ आजीविका माटे धम बोधु नही

१३४ बखतनो अनुपयोग करु नही

१३५ नियम बगर कुत सेधु नही

१३६ प्रतिज्ञा, व्रत तोडु नही

१३७ सरय वस्तुनु लडन करु नही

१३८ तत्त्वज्ञानमा शक्ति थाउ नही

१३९ तत्त्व आराधता लोपनिदायी करु नही

१४० तत्त्व आपता माया करु नही

१४१ स्वाधन धम भाखु नही

१४२ चारे धर्गने मडन करु

१४३ धम बडे स्वाध पेदा करु नही

१४४ धर्म बडे अर्थ पेदा करु

१४५ जडता जोईने आक्रोश पामु नही

१४६ सेहनी स्मृति आणु नही

१४७ मिथ्यात्वने विसजन करु

१४८ असत्यने सत्य कहु नही

१४९ शृंगारने उत्तेजन आपु, नही

- १५० हिंसा बडे स्वार्थ चाह नही.
 १५१ सृष्टिनो खेद बघार नही
 १५२ खोटी मोहिनी पेदा करे नही.
 १५३ विद्या बिना भूख रहें नही
 १५४ विनयने आराधी रहें.
 १५५ मायाविनयनो त्याग करे.
 १५६ अदत्तादान लज नही.
 १५७ क्लेश करे नही.
 १५८ दत्ता अनीति लज नही.
 १५९ दु खी करीने धन लज नही.
 १६० खोटो तोल तोळु नही.
 १६१ खोटी माक्षी पूरे नही.
 १६२ खोटा सोगन खाउ नही
 १६३ हासी करे नही.
 १६४ समभावथी मृत्युने जोउं
 १६५ मोतथी हर्ष मानवो.
 १६६ कोईना मोतथी हसवु नही
 १६७ विदेही हृदयने करतो जउ
 १६८ विद्यानु अभिमान करे नही.

- १६९ गुरुनो गुरु बनू नही
- १७० अपूय आचायने पूजु नही
- १७१ छोटु अपमान तेने आपु नही
- १७२ अकरणीय व्यापार करु नही
- १७३ गुण धरनु बबतत्व सेबु नही
- १७४ तत्त्वण तप अकाळिक करु नही
- १७५ शास्त्र बाबु
- १७६ पोसाना मिथ्या तर्कने उत्तेजन आपु नही
- १७७ सर्व प्रवारणी क्षमाने चाहु
- १७८ ससौपनी प्रयाचना करु
- १८९ स्वात्मभक्ति करु
- १८० सामान्य भक्ति करु
- १८१ अनुपासक बाउ
- १८२ निरभिमानो बाउ
- १८३ मनुष्य जातिनो भेद न गण
- १८४ जइनी दया खाउ
- १८५ विशेषयी नयन ठहा करु
- १८५ सामान्ययी मित्रमाय राखु
- १८७ प्रत्येक वस्तुनो नियम करु

- ૨૦૬ ઘમવધા કરુ
- ૨૦૭ નવરી રહુ નહી
- ૨૦૮ તુચ્છ વિચારપર જાઠ નહી
- ૨૦૯ સુસ્તની અંદેસાઈ કરુ નહી
- ૨૧૦ સસારન અનિત્ય માનુ
- ૨૧૧ ગુદ્ધ બ્રહ્મચર્યનુ સેવન કરુ
- ૨૧૨ પરધેર જાઠ નહી
- ૨૧૩ થોઈ પુરુષ સાથે યાત કરુ નહી
- ૨૧૪ ષચઢ્ઢતાથી ચાલુ નહી,
- ૨૧૫ ટાઢી દઈ યાત કરુ નહી
- ૨૧૬ પુખ્ત-જાગણ રાસુ નહી
- ૨૧૭ કાઈના કહ્યાથી રોષ આણુ નહી
- ૨૧૮ ત્રિદંડથી છેદ માનુ નહી
- ૨૧૯ માહદષ્ટિથી વસ્તુ નીરસુ નહી
- ૨૨૦ હૃદયથી વીજુ રૂપ રાસુ નહી
- ૨૨૧ મઘ્યની શુદ્ધ ભક્તિ કરુ (સામાન્ય)
- ૨૨૨ નીતિથી ચાલુ
- ૨૨૩ ટારી આપા સોદુ નહી
- ૨૨૪ અવિનય કરુ નહી

- २२५ गळ्या विना दूध पीउं नही.
 २२६ ते त्याग ठरावेली वस्तु उपयोगमा लउ नही.
 २२७ पापथी जय करी आनद मानु नही.
 २२८ गायनमां वघारे अनुरक्त थउ नही
 २२९ नियम तोडे ते वस्तु खाउ नही.
 २३० गृह-सौंदर्यनो वृद्धि करु.
 २३१ सारा स्थाननी इच्छा न करु
 २३२ अशुद्ध आहार-जळ न लउ (मुनित्व भाव)
 २३३ केश लोचन करु.
 २३४ परिषह प्रत्येक प्रकारे सहन करु
 २३५ तत्त्वज्ञाननो अभ्यास करु
 २३६ कदमूळनु भक्षण न करु
 २३७ कोई वस्तु जोई राचु नही
 २३८ आजीविका माटे उपदेशक थाउ नही (२)
 २३९ तारा नियमने तोडु नही
 २४० श्रुतज्ञाननी वृद्धि करु
 २४१ तारा नियमनु मंडन करु
 २४२ रस-गारव थउ नही.
 २४३ वषाय धारु नही.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.

21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30.

31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40.

41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50.

51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60.

61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70.

71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80.

81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90.

91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110.

111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120.

121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130.

131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140.

141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150.

151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160.

161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170.

171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180.

181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190.

- २६३ हृदयने लीवरूप राखु
 २६४ हृदयने जळरूप राखु.
 २६५ हृदयने तेलरूप राखु.
 २६६ हृदयने अग्निरूप राखु.
 २६७ हृदयने आदर्शरूप राखु
 २६८ हृदयने समुद्ररूप राखु
 २६९ वचनने अमृतरूप राखु.
 २७० वचनने निद्रारूप राखु
 २७१ वचनने तृषारूप राखु.
 २७२ वचनने स्वाधीनरूप राखु.
 २७३ कायाने कमानरूप राखु
 २७४ कायाने चचळरूप राखु.
 २७५ कायाने निरपराधी राखु.
 २७६ कोई प्रकारनी चाहना राखु नही. (परमहंस)
 २७७ तपस्वी छु, वनमा तपश्चर्या कर्या कर.
 (तपस्वीनी इच्छा)
 २७८ शीतळ छाया लउ छु.
 २७९ समभावे सर्व सुख सपादन करं छु.
 २८० मायाधी दूर रहू छु.

- २८१ प्रपचने त्यागु छु
 २८२ सब त्यागवस्तुने जाणु छु
 २८३ खोटी प्रशंसा करु नहो (मु० ब्र० उ० गृ० सामान्य)
 २८४ खोटु आळ आपु नहो
 २८५ खोटी वस्तु प्रणीत करु नहो
 २८६ कुटवक्लेश करु नहो (गृ० उ०)
 २८७ अम्याख्यान धारु नहो (सा०)
 २८८ पिशुन बस नहो
 २८९ असत्ययी राचु नहो (२)
 २९० खडखड हुसु नहा (स्त्री)
 २९१ कारण बिना मा मलकावु नहो
 २९२ कोई बेळ्या हस नहो
 २९३ मनना आनद करता आत्मानदने चाहू
 २९४ सबने ययातथ्य मान आपु (गृहस्थ)
 २९५ स्थितिनो गर्व करु नहो
 २९६ स्थितिनो खद करु नहो
 २९७ खाटो सद्यम करु नहा
 २९८ अनुयमी रहु नहो
 २९९ खोटी सलाह आपु नहो (गृ०)

- ३०० पापी मलाह आपुं नही.
- ३०१ न्याय विरुद्ध कृत्य करुं नही. (२-३)
- ३०२ खोटी आजा कोईने आपुं नही. (गृ० मु० व्र० उ०)
- ३०३ असत्य वचन आपु नही.
- ३०४ सत्य वचन भग करु नही
- ३०५ पाच समितिने धारण करुं. (मु०)
- ३०६ अविनययी वेसु नही
- ३०७ खोटा मडळमा जउं नही. (गृ० मु०)
- ३०८ वेश्या नामी दृष्टि करुं नही.
- ३०९ एना वचन श्रवण करुं नही.
- ३१० वाजिन्न साभळु नही.
- ३११ विवाहविधि पूछु नही.
- ३१२ एने वखाणु नही.
- ३१३ मनोरम्यमा मोह मानुं नही.
- ३१४ कर्मघिर्मी करु नही (गृ०)
- ३१५ स्वार्थे कोईनी आजीविका तोडु नही. (गृ०)
- ३१६ वध वधननी शिक्षा करु नही.
- ३१७ भय, वात्सल्ययी राज चलावु (रा०)
- ३१८ नियम वगर विहार करुं नही. (मु०)

- ३१९ विषयनी स्मृतिए ध्यान धर्या बिना रहू नहीं (मु०
गू० अ० उ०)
- ३२० विषयनी विस्मृति ज करू (मु० गू० अ० उ०)
- ३२१ सब प्रकारनी नीति धीखु (मु० गू० अ० उ०)
- ३२२ भयभाषा भाखु नहीं
- ३२३ अपशब्द बोलु नहीं
- ३२४ कोईने शिखड़ावु नहीं
- ३२५ असत्य मर्म भाषा भाखु नहीं
- ३२६ लीघेलो नियम कर्णोपकर्णो रीत सोडु नहीं
- ३२७ पूठचोय करू नहीं
- ३२८ अतिधिनो तिरस्कार करू नहीं (गू० उ०)
- ३२९ गुप्त बात प्रसिद्ध करू नहीं (गू० उ०)
- ३३० प्रसिद्ध करवा योग्य गुप्त राखु नहीं
- ३३१ बिना उपयोगे द्रव्य रहू नहीं (गू० उ० अ०)
- ३३२ अयोग्य करार करावु नहीं (गू०)
- ३३३ बधारे याज लूट नहीं
- ३३४ हिसाबमा भुलावु नहीं
- ३३५ स्पूल हिसाबी आजीविका चलावु नहीं
- ३३६ द्रव्यनो खोटो उपयोग करू नहीं

- ३५६ दिवसे भोग भोगवु नही
 ३५७ दिवसे स्पश करु नही
 ३५८ अवभाषाए बोलावु नही
 ३५९ कोईनु व्रत भगावु नही
 ३६० झाले स्थले भटकु नही
 ३६१ स्वाध महाने काईना त्याग मुखावु नही
 ३६२ क्रियाशालीने निदु नही
 ३६३ नग्न चित्र निहाळु नही
 ३६४ प्रतिमाने निदु नही
 ३६५ प्रतिमाने नीरसु नही
 ३६६ प्रतिमाने पूजु (केवळ गृहस्थ स्थितिमा)
 ३६ पाणयी धम मानु नही (सब)
 ३६८ सत्य बहेवारने छोडु नही (सब)
 ३६९ छळ करु नही
 ३७० नग्न सूत नही
 ३७१ नग्न नाहु नही
 ३७२ आला लूगडा पहरे नही
 ३७३ झाला अलकार पहरे नही
 ३७४ अमर्यादायी चालु नही

- ૩૭૫ ઉતાવળે સાદે વોલુ નહીં.
- ૩૭૬ પતિ પર દાવ રાખુ નહીં (સ્ત્રી)
- ૩૭૭ તુચ્છ સંભોગ ભોગવવો નહીં. (ગૃં ૩૦)
- ૩૭૮ લેદમા ભોગ ભોગવવો નહીં
- ૩૭૯ સાયકાળે ભોગ ભોગવવો નહીં.
- ૩૮૦ સાયકાળે જમવુ નહીં
- ૩૮૧ અરુણોદયે ભોગ ભોગવવો નહીં.
- ૩૮૨ ઋષમાથી ઋઠી ભોગ ભોગવવો નહીં.
- ૩૮૩ ઋષમાથી ઋઠી જમવુ નહીં.
- ૩૮૪ શીચક્રિયા પહેલા કોઈ ક્રિયા કરવી નહીં.
- ૩૮૫ ક્રિયાની કાઈ જરૂર નથી. (પરમહંસ)
- ૩૮૬ ધ્યાન વિના એકાતે રહુ નહીં (મું ૦ ગૃં ૦ બ્ર ૦ ૩ ૦ ૫ ૦)
- ૩૮૭ લઘુશકામા તુચ્છ થાડું નહીં.
- ૩૮૮ દીર્ઘશંકામા વલત લગાડુ નહીં.
- ૩૮૯ ઋતુઋતુના શરીરધર્મ સાચવુ (ગૃં)
- ૩૯૦ આત્માની જ માત્ર ધર્મકરણી સાચવુ. (મું)
- ૩૯૧ અયોગ્ય માર, વધન કરુ નહીં.
- ૩૯૨ આત્મસ્વતત્ત્વતા લોડ નહીં. (મું ૦ ગૃં ૦ બ્ર ૦)
- ૩૯૩ વંધનમા પડ્યા પહેલા વિચાર કરુ. (સાં)

- ३९४ पूर्वित भोग समारु नही (मु० गु०)
 ३९५ अयोग्य विद्या साधु नही (मु० गु० ब्र० उ०)
 ३९६ बोधु पण नही
 ३९७ वण खपनी वस्तु लउ नही
 ३९८ नाहु नही (मु०)
 ३९९ दातण करु नही
 ४०० ससारमुख चाहु नही
 ४०१ नीति बिना ससार भोगवु नही (गु०)
 ४०२ प्रसिद्ध रीते कृटिहतायी भोग वणवु नही (गु०)
 ४०३ विरहप्रय गूथु नही (मु० गु० ब्र०)
 ४०४ अयोग्य उपमा आपु नही (मु० गु० ब्र० उ०)
 ४०५ स्वाध माटे क्रोध करु नही (मु० गु०)
 ४०६ वादयण प्राप्त करु नही (उ०)
 ४०७ अपवादयी स्नेह करु नही
 ४०८ धर्मद्रव्यना उपयोग करी शकु नही (गु०)
 ४०९ दगाग वे-धममा वाहु (गु०)
 ४१० सबसग परित्याग करु (परमहंस)
 ४११ तारो बोधेलो मारो धम विसारु नही (मर्च)
 ४१२ स्वज्ञानद खेद करु नही

- ४१३ आजीविक विद्या सेवुं नही. (मु०)
 ४१४ तपने वेचुं नही (गृ० ब्र०)
 ४१५ वे वखतथी ववारे जमुं नही. (गृ० मु० ब्र० उ०)
 ४१६ स्त्री भेलो जमु नही (गृ० उ०)
 ४१७ कोई साथे जमु नही (स०)
 ४१८ परस्पर कवळ आपुं नही, लउं नही. (म०)
 ४१९ ववारे ओछु पध्य सावन करुं नही. (स०)
 ४२० नीरागीना वचनोने पूज्यभावे मान आपुं.
 ४२१ नीरागी ग्रन्थो वांचु.
 ४२२ तत्त्वने ज ग्रहण करुं
 ४२३ निर्माल्य अध्ययन करुं नही.
 ४२४ विचारशक्तिने खोलवु
 ४२५ ज्ञान विना तारो धर्म अंगीकृत करुं नही.
 ४२६ एकातवाद लउं नही.
 ४२७ नीरागी अध्ययनो मुखे करु
 ४२८ धर्मकथा श्रवण करुं.
 ४२९ नियमित कर्तव्य चूकुं नही
 ४३० अपराधशिक्षा तोडुं नही.
 ४३१ याचकनी हासी करु नही

- ४३२ सत्पात्रे दान आपु
 ४३३ दीननी दया खाव
 ४३४ दु खीनो हासी करु नही
 ४३५ क्षमापना बगर धमन करु नही
 ४३६ आळसने उत्तेजन आपु नही
 ४३७ सृष्टिक्रम विरुद्ध कर्म करु नही
 ४३८ स्त्री-गव्यानो त्याग करु
 ४३९ निवृत्ति माघन ए विना सपन्न त्यागु छु
 ४४० मर्मलेख करु नही
 ४४१ परदु से दाम्
 ४४२ अपराधी पर पण क्षमा करु
 ४४३ अयोग्य लेख लगु नही
 ४४४ आंगुप्रमनो विषय जाळवु
 ४४५ धर्मवर्तव्यमां द्रव्य आपत्ता माया न करु
 ४४६ नम्र बीर-वयो सत्य बोधु
 ४४७ परमहंसनी ह्रांसी करु नही
 ४४८ आदर्श जोर नही
 ४४९ दादगमा जोई हनुं नही
 ४५० प्रवाही, पदार्पमां मोठु जोरुं नही

- ४५१ छवी पडावु नही.
 ४५२ अयोग्य छवी पडावुं नही.
 ४५३ अविकारनो गेरउपयोग करुं नही.
 ४५४ खोटी हा कहु नही.
 ४५५ बलेशने उत्तेजन आपु नही.
 ४५६ निंदा करु नही
 ४५७ कर्तव्य नियम चूकुं नही.
 ४५८ दिनचर्यानो गेरउपयोग करु नही.
 ४५९ उत्तम शक्तिने साध्य करु,
 ४६० शक्ति वगरनुं कृत्य करुं नही
 ४६१ देश काळादिने ओळखु.
 ४६२ कृत्यनुं परिणाम जोरु.
 ४६३ कोईनो उपकार ओळखुं नही.
 ४६४ मिथ्या स्तुति करुं नही.
 ४६५ खोटा देव स्थापुं नही.
 ४६६ कल्पित धर्म चलावु नही.
 ४६७ भृष्टिस्वभावने अवर्म कहु नही.
 ४६८ सर्व श्रेष्ठ तत्त्व लोचनदायक मानु.
 ४६९ मानता मानु नही.

- ४७० अयोम्य पूजन कर नही
 ४७१ रात्रे शीतल जठरी नाहु नही
 ४७२ दिवमे त्रण वखत नाहु नही
 ४७३ माननी अमिलापा राखु नही
 ४७४ आलापादि सेवु नही
 ४७५ धोजा पामे बात कर नही
 ४७६ टुकु लग्न राखु नही
 ४७७ उमाद सेवु नही
 ४७८ रौद्रादि रसनो उपयोग कर नही
 ४७९ शात रसने निन्दु नही
 ४८० सत्कर्ममा आठो आपु नही (मु० ग०)
 ४८१ पाछो पाह्या प्रयत्न कर नही
 ४८२ मिथ्या हठ लउ नही
 ४८३ अवाचने दुःख आपु नही
 ४८४ सोडीलानी सुम्माति बघारु
 ४८५ नीतिगास्त्रने मान आपु
 ४८६ हिंसक धमन बढ्गु नही
 ४८७ अनापारी धमने बढ्गु नही
 ४८८ मिथ्यावादीने बढ्गु नही

- ४८९ शृगारी धर्मने बळगुं नही.
 ४९० अज्ञान धर्मने बळगुं नही.
 ४९१ केवळ ब्रह्मने बळगुं नही.
 ४९२ केवळ उपासना सेवुं नही.
 ४९३ नियतवाद सेवुं नही
 ४९४ भावे सृष्टि अनादि अनंत कहु नही.
 ४९५ द्रव्ये सृष्टि सादिअत कहुं नही
 ४९६ पुरुषार्थने निन्दु नही.
 ४९७ निष्पापीने चवळताथी छळु नही.
 ४९८ शरीरनो भत्सो करुं नही.
 ४९९ अयोग्य वचने बोलावु नही.
 ५०० आजीविका अर्थे नाटक करुं नही.
 ५०१ मा, वहेनथी एकाते रहु नही.
 ५०२ पूर्व स्नेहीओने त्या आहार लेवा जउं नही.
 ५०३ तत्त्वधर्मनिदक पर पण रोष धरवो नही
 ५०४ धीरज मूकवी नही.
 ५०५ चरित्रने अद्भुत करवुं.
 ५०६ विजय. कीर्ति, यश सर्वपक्षी प्राप्त करवा.
 ५०७ कोईनो घरसंसार तोडवो नही.

- ५०८ अतराय नाखवो नही
 ५०९ दुयल धम खढवो नही
 ५१० निध्वाम गाल आराधव
 ५११ त्वरित भाषा बोलवी नहा
 ५१२ पापप्रथ गूथु नही
 ५१३ क्षौर समय मोन रहु
 ५१४ विषय समय मोन रहु
 ५१५ बलेश समय मोन रहु
 ५१६ जल पीता मोन रहु
 ५१७ जमता मोन रहु
 ५१८ पगुपदति जलपान कर नही
 ५१९ बूदको मारी जलमा पडु नही
 ५२० स्मशाने वस्तुमात्र खाखु नही
 ५२१ ऊघु गयन कर नही
 ५२२ बे पुरुषे साथे सूबु नही
 ५२३ बे स्त्रीए साथे सूबु नही
 ५२४ दास्त्रनी आशातना कर नहीं
 ५२५ गुरु आन्त्रिनी सेम ज
 ५२६ स्वार्थे योग, तप माघ नही

- ५२७ देगाटन करूं.
 ५२८ देगाटन करू नहीं.
 ५२९ चोमाने स्थिरता कर
 ५३० सभामा पान राचं नहीं.
 ५३१ स्वस्त्री साथे मर्यादा सिवाय फरं नहीं
 ५३२ भूलनी विस्मृति करवी नहीं.
 ५३३ कां० कलाल, मोनीनी दुकाने बेसवू नहीं.
 ५३४ कारीगरने त्या (गुरुत्वे) जवू नहीं
 ५३५ तमाकु मेववी नहीं.
 ५३६ सोपारी बे वखत खावी
 ५३७ गोळ कूपमा नाहवा पडू नहीं.
 ५३८ निराश्रितने आश्रय आपुं.
 ५३९ समय विना व्यवहार बोलवो नहीं
 ५४० पुत्र लग्न कर.
 ५४१ पुत्री लग्न करूं.
 ५४२ पुनर्लग्न करूं नहीं
 ५४३ पुत्रीने भणाव्या वगर रहूं नहीं.
 ५४४ स्त्री विद्यावाली शोधु, कर.
 ५४५ तेजोने धर्मपाठ शिस्तडावु.

૫૪૬ પ્રત્યેક ગૃહ શાંતિ વિરામ રાખવાં

૫૪૭ સ્વપ્નેશ્વરને સમાન આપુ

૫૪૮ બનત ગુણધર્મથી ભરેલા સૃષ્ટિ છે એમ માનુ

૫૪૯ કોઈ કાળે તત્ત્વ યજ્ઞે કરી દુનિયામાંથી દુઃખ જશે
એમ માનુ

૫૫૦ દુઃખ અને છદ્મ ધ્રુમળા છે

૫૫૧ માણસ ખાદ્યે તે કરી ઘો

૫૫૨ શૌર્ય, યુદ્ધિ ૬૦ નો સુસદ સ્વયોગ કર

૫૫૩ કોઈ કાળે મને દુઃખી માનુ નહી

૫૫૪ સૃષ્ટિના દુઃખ પ્રાપ્તિન કર

૫૫૫ સર્વ સાધ્ય મનોરથ ધારણ કર

૫૫૬ પ્રત્યેક તત્ત્વજ્ઞાનીઓને પરમેશ્વર માનુ

૫૫૭ પ્રત્યેકનુ ગુણતત્ત્વ ગ્રહણ કર

૫૫૮ પ્રત્યેકના ગુણને પ્રફુલ્લિત કર

૫૫૯ કુટુમ્બન સ્વર્ગ બનાવુ

૫૬૦ સૃષ્ટિન સ્વર્ગ બનાવુ તો કુટુમ્બન મોક્ષ બનાવુ

૫૬૧ તત્ત્વાર્થે સૃષ્ટિને સુક્ષી કરતા હુ સ્વાય અપુ

૫૬૨ સૃષ્ટિના પ્રત્યેક (—) ગુણનો યુદ્ધિ કર

૫૬૩ સૃષ્ટિના દાસલ થતા સુધી પાપ પુણ્ય છે એમ માનુ

५६४ ए सिद्धात तत्त्वधर्मनो छे; नास्तिकतानो नयी एम
मानुं.

५६५ हृदय शोकित कर नही.

५६६ वात्सल्यताथी वैरीने पण वश करं.

५६७ तुं जे करे छे तेमा असंभव न मानु

५६८ शका न कर, उथापु नही; मडन कर

५६९ राजा छतां प्रजाने तारे रस्ते चडावु

५७० पापीने अपमान आपु.

५७१ न्यायने चाहु, वतुं.

५७२ गुणनिधिने मान आपु.

५७३ तारो रस्तो सर्व प्रकारे मान्य राखु

५७४ धर्मालय स्थापुं

५७५ विद्यालय स्थापु

५७६ नगर स्वच्छ राखु

५७७ वघारे कर नाखु नही

५७८ प्रजा पर वात्सल्यता धरावु

५७९ कोई व्यसन सेवु नही.

५८० वे स्त्री परणु नही.

५८१ तत्त्वज्ञानना प्रायोजनिक अभावे बीजी परणु ते अपवाद.

- ५८२ व () पर समभावें जोउ
 ५८३ सेवक तत्त्वण राखु
 ५८४ अज्ञान क्रिया तजी दउ
 ५८५ ज्ञान क्रिया सबवा माटे
 ५८६ कपटने पण जाणवु
 ५८७ अगूया सेवु नहो
 ५८८ घम आशा सबयी श्रेष्ठ मानु छु
 ५८९ सुदगति घमने ज मयीश
 ५९० सिद्धांत मानोण, प्रणीत करीश
 ५९१ धर्म महात्माओंने सामान दर्शण
 ५९२ ज्ञान विना सघट्टी याचनाओ त्यागु छु
 ५९३ मिशाचरी याचना सबु छु
 ५९४ चतुमसि प्रवास कई नहो
 ५९५ जेनी सैं ना बही त माट शोधु बे कारण मागु नही
 ५९६ देहघात करु नही
 ५९७ व्यायामादि सेवीश
 ५९८ पौषधादिक व्रत सेवु छु
 ५९९ बाघेलो आश्रम सबु छु
 ६०० अकरणीय क्रिया, ज्ञान साधु नही

- ६०१ पाप व्यवहारना नियम बांधु नही
 ६०२ द्युत-रमण करुं नही.
 ६०३ रात्रे क्षौर-कर्म करावु नही.
 ६०४ ठासोठांस मोड ताणु नही.
 ६०५ अयोग्य जागृति भोगवु नही
 ६०६ रसस्वादे तनघर्म मिथ्या करु नही.
 ६०७ एकात शारीरिक घर्म आराधुं नही
 ६०८ अनेक देव पूजुं नही
 ६०९ गुणस्तवन सर्वोत्तम गणु.
 ६१० सद्गुणनु अनुकरण करु.
 ६११ शृगारी जाता प्रभु मानुं नही.
 ६१२ सागर प्रवास करु नही
 ६१३ आश्रम नियमोने जाणु.
 ६१४ क्षौर-कर्म नियमित राखवु
 ६१५ ज्वरादिकमां स्नान करवु नही
 ६१६ जळमा डूवकी मारवी नही
 ६१७ कृष्णादि पाप लेश्यानो त्याग करुं छु
 ६१८ सम्यक् समयमा अपध्याननो त्याग करुं छु
 ६१९ नाम भक्ति सेवीश नही.

- ६२० ऊमा ऊमा पाणी पीउ नहीं
 ६२१ व्याहार अते पाणी पीउ नहीं
 ६२२ चालता पाणी पीउ नहीं
 ६२३ रात्रे गळ्या बिना पाणी पीउ नहीं
 ६२४ मिथ्या भाषण करू नहा
 ६२५ सत् शब्दोने स मान आपु
 ६२६ अयोग्य आखे पुरुष नीरख नहीं
 ६२७ अयोग्य वचन भाखु नहीं
 ६२८ उघाढे शिर बेसु नहीं
 ६२९ बारबार अवयवो नीरखु नहा
 ६३० स्वस्थानी प्रशसा करू नहीं
 ६३१ काया पर गृहभावे राखु नहीं
 ६३२ भार भोजन करू नहा
 ६३३ तीत्र हृदय राखु नहीं
 ६३४ मानार्थे कृत्य करू नहीं
 ६३५ कीर्त्यर्थे पुण्य करू नहीं
 ६३६ कल्पित कथा दष्टात सत्य कहू नहीं
 ६३७ अजाणी वाटे रात्रे चालु नहीं
 ६३८ शक्तिजो नेरउपयोप करू नहीं

- ६३९ स्त्रीपक्षे धन प्राप्त करुं नही.
- ६४० वंध्याने मातृभावे सत्कार दउं.
- ६४१ अकृत धन लउं नही.
- ६४२ वळदार पाघडी बाधु नही.
- ६४३ वळदार चलोठो पहेरु नही.
- ६४४ मलिन वस्त्र पहेरुं.
- ६४५ मृत्यु पाछळ रागथी रोउ नही.
- ६४६ व्याख्यानशक्तिने आराधु.
- ६४७ धर्मनामे क्लेशमा पडु नही.
- ६४८ तारा धर्म माटे राजद्वारे केस मूकु नही
- ६४९ वने त्या सुधी राजद्वारे चढु नही.
- ६५० श्रीमंतावस्थाए वि० शाळाथी करुं
- ६५१ निर्धनावस्थानो शोक करु नही.
- ६५२ परदु खे हर्ष धरुं नही.
- ६५३ जेम वने तेम धवळ वस्त्र सजुं.
- ६५४ दिवसे तेल नाखु नही.
- ६५५ स्त्रीए रात्रे तेल नाखवु नही.
- ६५६ पापपर्व सेवु नही.
- ६५७ धर्मी, सुयशी एक कृत्य करवानो मनोरथ धरावुं छुं.

- ૬૫૮ ગાઢ સામઝુ પણ ગાઢ દર્શ નહી
 ૬૫૯ ગુક્લ એકાતનુ નિરતર સેવન કરુ છુ
 ૬૬૦ સર્વ ધારુ મેઢાપમા જર નહી
 ૬૬૧ ગ્રાહ તહે રાત્રે ઘયન કરુ નહી
 ૬૬૨ કૂવા કાઠે રાત્ર વેનુ નહી
 ૬૬૩ એક્ય નિયમને છોડુ નહી
 ૬૬૪ તન, મન ધન, વચન બને આત્મા સમર્પણ કરુ છુ
 ૬૬૫ મિથ્યા પરદ્રવ્ય ત્યાગુ છુ
 ૬૬૬ અયાગ્ય ઘયન ત્યાગુ છુ
 ૬૬૭ અયોગ્ય દાન ત્યાગુ છુ
 ૬૬૮ બુદ્ધિની વૃદ્ધિના નિયમો તજુ નહી
 ૬૬૯ ઘાસત્વ-પરમ-લાભ ત્યાગુ છુ
 ૬૭૦ ધમધૂર્તતા ત્યાગુ છુ
 ૬૭૧ માયાથી નિવતુ છુ
 ૬૭૨ પાપમુક્ત મનોરથ સ્મૃત કરુ છુ
 ૬૭૩ વિદ્યાદાન ગ્રેતા છલ ત્યાગુ છુ
 ૬૭૪ સતને સકટ આપુ નહી
 ૬૭૫ અજાણ્યાન રસ્તા બતાવું
 ૬૭૬ વે ભાવ રાહુ નહી

६७७ वस्तुमा मेलभेल करु नही.

६७८ जीवहितक व्यापार करु नही

६७९ ना कहेला अथाणादिक सेवु नही

६८० एक कुलमा कन्या आयु नही, लउ नही.

६८१ सामा पक्षना सगा स्वधर्मो ज खोलीश

६८२ धर्मकर्तव्यमा उत्साहादिनो उपयोग करीश

६८३ आजीविका अर्थ सामान्य पाप करता पण कपतो
जईश

६८४ धर्ममित्रमा माया रमु नही

६८५ चतुर्वर्णी धर्म व्यवहारमा भूलीश नही

६८६ सत्यवादीने सहायभूत थईश.

६८७ धूर्त त्यागने त्यागुं छु.

६८८ प्राणी पर कोप करवो नही

६८९ वस्तुनुं तत्त्व जाणवु

६९० स्तुति, भक्ति, नित्यकर्म विसर्जन करुं नही

६९१ अनर्थ पाप करु नही

६९२ आरभोपाधि त्यागु छु

६९३ कुसग त्यागु छु

[६९४ मोह त्यागु छु

૬૯૫ દોષનુ પ્રાયશ્ચિત્ત કરીશ

૬૯૬ પ્રાયશ્ચિત્તાદિકનો વિસ્મૃતિ નહીં કર

૬૯૭ સઘડ્ઢા કરતા ઘર્મવગ પ્રિય માનીશ

૬૯૮ તાને ઘમ ત્રિકરણ ગુદ્ધ સેવવામા પ્રમાદ નહાં કર

૬૯૯

૭૦૦

()

ઘત્રોસ યોગ

સત્પુરુષો નોંચેના ઘત્રોસ યોગના સપ્રહ વરી આત્માન
ઝગ્ગ્વલ્લ કરવાનુ કહે છે

*૧ નિધ્ય પોતાના જેવો ઘાય તને માટે તેન શ્રુતાદિક
જ્ઞાન આપવું

*૨ પોતાના આચાર્યવળાનુ જે જ્ઞાન હાય તના અયને યોગ
આપવો અને પ્રસાદ વગ્યા

* પાઠાતર—૧ મોળમાષ્ટ્ર યોગ માટે નિધ્યે આષાય
પામે આગચના વગ્યા ૨ આનાયે આજ્ઞાતના ધીજા પાગ
પ્રવાશથી નહીં

- ३ आपत्तिकाळे पण धर्मनुं दृढपणु त्यागवुं नही.
- ४ लोक, परलोकना सुखना फळनी वाछना विना तप करवुं
- ५ शिक्षा मळी ते प्रमाणे यत्नाथी वर्तवु, अने नवी शिक्षा विवेकथी ग्रहण करवी
- ६ ममत्वनो त्याग करवो.
- ७ गुप्त तप करवु
- ८ निर्लोभता राखवी.
- ९ परिषह उपसर्गने जीतवा.
- १० सरळ चित्त राखवु.
- ११ आत्मसंयम शुद्ध पाळवो
- १२ समकित शुद्ध राखवु.
- १३ चित्तनी एकाग्र समाधि राखवी.
- १४ कपटरहित आचार पाळवो
- १५ विनय करवायोग्य पुरुषोनो यथायोग्य विनय करवो.
- १६ सतोषथी करीने तृष्णानी मर्यादा टूकी करी नाखवी.
- १७ वैराग्य भावनामा निमग्न रहेवु
- १८ मायारहित वर्तवु.
- १९ शुद्ध करणीमा सावधान थवु.

- ૨૦ સવરને આદરવો અને પાપને રોકવા
- ૨૧ પોતાના દોષ સમભાવપૂર્વક ટાળવા
- ૨૨ સર્વ પ્રકારના વિષયથી વિરક્ત રહેવું
- ૨૩ મૂળગુણે પચમહાવ્રત વિશુદ્ધ પાળવા
- ૨૪ સત્તરગુણે પચમહાવ્રત વિશુદ્ધ પાળવા
- ૨૫ હરસાહપૂર્વક કામ્યોત્સર્ગ કરવો
- ૨૬ પ્રમાદરહિત જ્ઞાન ધ્યાનમાં પ્રવર્તન કરવું
- ૨૭ હમેશા આત્મચારિત્રમાં સૂદમ ઉપયોગથી ઘટવું
- ૨૮ ધ્યાન, જિતેન્દ્રિયતા અર્થે એકાગ્રતાપૂર્વક કરવું
- ૨૯ મરણાત દુઃખથી પણ ભય પામવો નહીં
- ૩૦ સ્ત્રીઆદિકના સગને ત્યાગવો
- ૩૧ પ્રાયશ્ચિત્ત વિશુદ્ધિ કરવી
- ૩૨ મરણકાલે આરાધના કરવી

ए एकेको योग अमूल्य छे सघळ्ळा सग्रह करनार
परिणामे अनंत सुखने पामे छे

વિ० સ૦ ૧૯૪૦ ચૈત્ર

સ્મૃતિમાં રાખવા યોગ્ય મહાવાક્યો :—

- ૧ એક ભેદે નિયમ એ જ આ જગતનો પ્રવર્તક છે.
- ૨ જે મનુષ્ય સત્પુરુષોના ચરિત્રરહસ્યને પામે છે, તે મનુષ્ય પરમેશ્વર થાય છે.
- ૩ ચંચળ ચિત્ત એ જ સર્વ વિષમ દુઃખનું મૂલ્ય છે
- ૪ જ્ઞાજ્ઞાનો મેઢાપ અને થોડા સાથે અતિ સમાગમ એ બન્ને સમાન દુઃખદાયક છે
- ૫ સમસ્વભાવીનું મઢવું એને જ્ઞાનીઓ એકાત કહે છે
- ૬ ઇન્દ્રિયો તમને જીતે અને સુખ માનો તે કરતા તેને તમે જીતવામા જ સુખ, આનંદ અને પરમપદ પ્રાપ્ત કરશો.
- ૭ રાગ વિના સસાર નથી અને સસાર વિના રાગ નથી.
- ૮ યુવાવયનો સર્વસગ પરિત્યાગ પરમપદને આપે છે.
- ૯ તે વસ્તુના વિચારમા પહોંચો કે જે વસ્તુ અતીન્દ્રિય સ્વરૂપ છે.
- ૧૦ ગુણોના ગુણમા અનુરક્ત થાઓ

વિ० સં ૧૯૪૦

(૫)

વચનામૃત

- ૧ આ તો અશ્વઠ સિદ્ધાન્ત માનવો કે સયોગ, વિયોગ, સુખ દુઃખ, શ્વેદ, આનન્દ, અણરાગ, અનુરાગ इत्यादि યોગ કોઈ વ્યવસ્થિત કારણને લઈને રહ્યા છે
- ૨ એકાન્ત માત્રી કે એકાન્ત આયદોષને સન્માન ન આપવો
- ૩ કોઈનો પણ સમાગમ કરવા યોગ્ય નથી છતાં જ્યાં સુધી તેથી દશા ન થાય ત્યાં સુધી સત્પુરુષનો સમાગમ અવશ્ય સેવવો ઘટે છે
- ૪ જે કૃત્યમા પરિણામે દુઃખ છે તેને સન્માન આપતા પ્રથમ વિચાર કરો
- ૫ કોઈને અત્કરણ આપશો નહીં, આપો તેનાથી ભિન્નતા રાખશો નહીં, ભિન્નતા રાખો ત્યાં અત્કરણ આપ્યું ત ન આપ્યા સમાન છે
- ૬ એક ભોગ ભોગવે છે છતાં કમની વૃદ્ધિ નથી કરતો, અને એક ભોગ નથી ભોગવતો છતાં કમની વૃદ્ધિ કરે છે એ આશ્ચર્યકારક પણ સમજવા યોગ્ય વસ્તુ છે
- ૭ યોગાનુયોગે બનેલું કૃત્ય જાણી સિદ્ધિને આપે છે

- ૮ આપણે જેનાથી પટંતર પામ્યા તેને સર્વમ્વ અર્પણ કરતાં અટકશો નહીં.
- ૯ તો જ લોકાપવાદ સહન કરવા કે જેથી તે જ લોકો પોતે કરેલા અપવાદનો પુનઃ પદ્ધત્તાપ કરે.
- ૧૦ હજારો ઉપદેશવચનો, કવન સામઘવા કરતાં તેમાના થોડા વચનો પણ વિચારવાં તે વિશેષ કલ્યાણકારી છે.
- ૧૧ નિયમથી કરેલું કામ ત્વરાથી થાય છે, ધારેલી સિદ્ધિ આપે છે; આનંદના કારણરૂપ થઈ પડે છે
- ૧૨ જ્ઞાનીઓએ એકત્ર કરેલા અદ્ભુત નિધિના ઉપભોગી થાઓ
- ૧૩ સ્ત્રીજાતિમા જેટલુ માયાકપટ છે તેટલુ મોઢપણું પણ છે.
- ૧૪ પઠન કરવા કરતા મનન કરવા મળી બહુ લક્ષ આપજો
- ૧૫ મહાપુરુષના આચરણ જોવા કરતા તેનું અન્તઃકરણ જોવું એ વધારે પરીક્ષા છે.
- ૧૬ વચનસપ્તશતી પુનઃ પુનઃ સ્મરણમા રાખો.
- ૧૭ મહાત્મા થવું હોય તો ઉપકારબુદ્ધિ રાખો; સત્પુરુષના સમાગમમા રહો; આહાર, વિહારાદિમા અલુબ્ધ અને

નિયમિત રહો સત્શાસ્ત્રનું મનન કરો, ઠઠી થેણિમા
લગ રાખો

૧૮ એ એકે ન હોય તો મમજીને આનંદ રાસતા સીંચો

૧૯ વતનમાં વાલક થાઓ, સત્યમાં યુવાન થાઓ, જ્ઞાનમાં
વૃદ્ધ થાઓ

૨૦ રાગ કરવો નહીં, કરવો તો સત્પુરુષ પર કરવો, દ્વેષ
કરવો નહીં, કરવો તો કુશીલ પર કરવો

૨૧ અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શન અનંતચારિત્ર અને અનંતધીર્યથી
અમેદ એવા આત્માનો એક પલ્લ પણ વિચાર કરો

૨૨ મનને બંધ કર્યું તેને જગતને વશ કર્યું

૨૩ આ સસારને તું કરવો ? અનંત ચાર થયેલી માને આજે
સ્ત્રીરૂપે મોગવીએ છીએ

૨૪ નિપ્રયત્ના ધ્યાન કરતા પહેલા પૂર્ણ વિચાર કરજો,
એ લઈને સ્વામી આપવા કરતા અમ્પારમી થજો

૨૫ સમય પુરો વલ્યાનનું સ્વરૂપ પોકારી પોકારીને કહી
ગયા, પણ કોઈ વિરલને જ તે યથાથ સમજાયું

૨૬ સ્ત્રીના સ્વરૂપ પર મોહ થતો અટકાવવાને વગર ત્વચાનું
તેનું રૂપ ચારવાર ચિત્તવવા યોગ્ય છે

- ૨૭ કુપાત્ર પળ સત્પુરુષના મૂકેલા હસ્તથી પાત્ર થાય છે.
જેમ છાશથી શુદ્ધ થયેલો સોમલ શરીરને નીરોગી
કરે છે
- ૨૮ આત્માનુ સત્ય સ્વરૂપ એક શુદ્ધ સચ્ચિદાનંદમય છે,
છતાં ભ્રાતિથી ભિન્ન ભાસે છે, જેમ ત્રાસી આંખ
કરવાથી ચંદ્ર વે દેખાય છે
- ૨૯ યથાર્થ વચન ગ્રહવામા દમ રાખશો નહીં કે આપનારનો
ઉપકાર ઓઢવશો નહીં
- ૩૦ અમે વહુ વિચાર કરીને આ મૂલતત્ત્વ શોધ્યું છે કે—
ગુપ્ત ચમત્કાર જ સૃષ્ટિના લક્ષમા નથી
- ૩૧ રડાવીને પળ વચ્ચાના હાથમા રહેલો સોમલ લઈ લેવો
- ૩૨ નિર્મલ અતઃકરણથી આત્માનો વિચાર કરવો યોગ્ય છે.
- ૩૩ જ્યાં 'હું' માને છે ત્યાં 'તું' નથી; જ્યાં 'તું' માને છે
ત્યાં 'તું' નથી.
- ૩૪ હૈ જીવ ! હવે ભોગથી શાંત થા, શાંત વિચાર તો
ખરો કે એમા કયું સુખ છે ?
- ૩૫ વહુ કટાળીને સસારમા રહીશ નહીં
- ૩૬ મત્જ્ઞાન અને સત્શીલને સાથે દોરજે.
- ૩૭ એકથી મૈત્રી કરીશ નહીં, કર તો આંખા જગતથી કરજે.

- ૩૮ મહા સૌંદર્યથી ભરેલી દેવાગનાના ક્રીડા વિલાસ
નિરાકાશ કરતા છતાં જેના અતઃવરણમા વામથી
વિશેષ વિશેષ વિરાગ છૂટે છે તેને ધન્ય છે તેને ત્રિકાલ
નમસ્કાર છે
- ૩૯ ભોગના વસ્તુતમા યોગ સામરે એ હલ્લુકર્મોનું લક્ષણ છે
- ૪૦ આટલું હોય તો હું મોક્ષની દૃષ્ટિ કરતો નથી આશી
સૃષ્ટિ સત્તીલને સર્વે નિયમિત આયુષ્ય, નીરોગી શરીર,
અચલ પ્રેમી પ્રેમદા, આત્મિક અનુચર, કુલદીપક પુત્ર,
જીવનપયત્ત વાત્યાવસ્થા આત્મસ્થનુ ચિંતક
- ૪૧ એમ કોઈ કાલે થવાનું નથી, માટે હું તો મોક્ષને જ
ઇચ્છું છું
- ૪૨ સૃષ્ટિ સર્વ અપેક્ષાએ અમર થશે ?
- ૪૩ કોઈ અપેક્ષાએ હું એમ કહું છું કે સૃષ્ટિ મારા હાથથી
ચાલતો હોત તો વહુ વિવશી ધોરણથી પરમાનંદમા
વિરાજમાન હોત
- ૪૪ મુક્ત નિજનાવધ્યાને હું વહુ માન્ય કરું છું
- ૪૫ સૃષ્ટિલીલામા જ્ઞાતભાવથી તપશ્ચર્યા કરવી એ પણ
ઉત્તમ છે

- ૪૬ એકાતિક કયન કયનાર જ્ઞાની ન કહી શકાય.
- ૪૭ શુક્લ અંત કરણ વિના મારા કયનને કોણ દાદ આપશે ?
- ૪૮ જ્ઞાતપુત્ર ભગવાનના કયનની જ વલિહારી છે
- ૪૯ હુ તમારી મૂર્ખતા પર હસુ છુ કે—નથી જાણતા ગુપ્ત
ચમત્કારને છતા ગુરુપદ પ્રાપ્ત કરવા મારી પાસે કા
પવારો ?
- ૫૦ અહો ! મને તો કૃતઘ્ની જ મળતા જણાય છે, આ
કેવી વિચિત્રતા છે !
- ૫૧ મારા પર કોઈ રાગ કરો તેથી હુ રાજી નથી, પરતુ
કંટાળો આપશો તો હુ સ્તવ્ય થઈ જઈશ અને એ મને
પોસાશે પણ નહીં.
- ૫૨ હું કહું છુ એમ કોઈ કરશો ? મારું કહેલું સઘળુ માન્ય
રાખશો ? મારા કહેલા ઘાકડે ઘાકડ પણ અગીકૃત
કરશો ? હા હોય તો જ હે સત્પુરુષ ! તું મારી ઇચ્છા
કરજે.
- ૫૩ સંસારી જીવોએ પોતાના લાભને માટે દ્રવ્યરૂપે મને
હસતો રમતો મનુષ્ય લીલામય કર્યો !
- ૫૪ દેવદેવીની તુષમાનતાને શુ કરીશુ ? જગતની તુષ-
માનતાને શુ કરીશુ ? તુષમાનતા સત્પુરુષની ઇચ્છો.

૫૫ હું સન્નિવદાન પરમાત્મા છું

૫૬ એમ સમજો કે તમ નમારા આત્માના શિત માટે
પરવરવાનો અભિગાપા રાખતા છતાં એવો નિરાગા
પ્રાપ્ત થઈ છો તે વા તમારું આનંદિત ત્ર છે

૫૭ તમારા શુભ વિચારમા પાર પડા, નહોં છા સ્પિર
ચિત્તથી પાર પડ્યા છો એમ સમજો

૫૮ જ્ઞાનીઓ અતરંગ શ્વેદ અને હૃદયા મહિત દાય છે

૫૯ જ્યાં સુધા તે તત્ત્વના પ્રાપ્તિ નહા થાય ત્યાં મુખી
મોક્ષની સાત્ત્વયતા મઠા નથી

૬૦ નિયમ પાઠવાનું વદ્ય કરતા છતાં નવા પડ્યો ઈ પૂર
કમનો જ દોષ છે તમ જ્ઞાનીઓનું કહવું છે

૬૧ મસારાખી કુટુંબને ઘેર આપણા આત્મા પરણા દાક્ષિણ છે

૬૨ એ જ સામ્યશાહી કે જે દુર્માર્ગિયાહીનો દયા થાય છે

૬૩ શુભ દ્રવ્ય એ શુભ ભાવનું નિમિત્ત મહર્ષિઓ કહે છે

૬૪ સ્પિર ચિત્ત કરીને ધર્મ અને શુભ ધ્યાનમા પ્રવૃત્તિ કરા

૬૫ પરિમહનો મૂર્છા પાપનું મૂલ્ય છે

૬૬ જે કૃત્ય કરવા વચ્ચે અ્યામોહસયુક્ત શ્વેદમા છા, અને

પરિણામે પણ પસ્તાઓ છો, તો તે કૃત્યને પૂર્વકર્મનો
દોષ જ્ઞાનીઓ કહે છે

૬૭ જડભરત અને જનક ત્રિદેહીની દશા મને પ્રાપ્ત થાઓ.

૬૮ સત્પુરુષના અત્ત કરણે આચર્યો કિંવા કહ્યો તે ધર્મ.

૬૯ અંતરંગ મોહગ્રસ્તિ જેની ગઈ તે પરમાત્મા છે

૭૦ વ્રત લઈને ઉલ્લાસિત પરિણામે ભાગશો નહી

૭૧ એકનિષ્ઠાએ જ્ઞાનીની આજ્ઞા આરાધતા તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત
થાય છે.

૭૨ ક્રિયા એ કર્મ, ઉપયોગ એ ધર્મ, પરિણામ એ બધ, ભ્રમ
એ મિથ્યાત્વ, બ્રહ્મ તે આત્મા અને શકા એ જ શલ્ય
છે શોકને સમારવો નહી, આ ઉત્તમ વસ્તુ જ્ઞાનીઓએ
મને આપી

૭૩ જગત જેમ છે તેમ તત્ત્વજ્ઞાનની દૃષ્ટિએ જુઓ

૭૪ શ્રી ગૌતમને ચાર વેદ પઠન કરેલા જોવાને શ્રીમત્
મહાવીરસ્વામીએ સમ્યક્નેત્ર આપ્યા હતા.

૭૫ ભગવતીમા કહેલી પુદ્ગલ નામના પરિવ્રાજકની કથા
તત્ત્વજ્ઞાનીઓનું કહેલું સુંદર રહસ્ય છે.

- ૭૬ ધોરનાં વહેતી સાગરમાં માનવી કષતો તૂટક તૂટક
અને ગુણ છે
- ૭૭ સામ્યરત્નેષ પાપીને તમ મમ ન ધર્મગાત્ર વિષારો હો
પણ આત્મહિત પ્રાણ વધે
- ૭૮ શૂન્ય આ ભાગે પ્રવલ અચાય છે જ મારી પારલી
માતિર મારાં જાન ધ્વંસીત કરાવતી મપી ! (શૂદરો
તે પૂરિશ્વરને)
- ૭૯ માનવ પરમેશ્વર વાય છે ઇમ જાતીઓ વહે છે
- ૮૦ સત્સાધરમાં નામનું જૈનગૂંથ તત્ત્વદષ્ટિય પૂન પુન
મવળોવો
- ૮૧ બીરતાં મરણ તો કરો ન મરવું પરંતુ મરણ હજીયા
માગ્ય છે
- ૮૨ કૃતઘ્નતા જેવો દુકો મહાદાપ મન લાગતો નથી
- ૮૩ જગતમાં માન મ હોત તો બહો જ માન હોત !
- ૮૪ વસ્તુને વસ્તુગતે જુઓ
- ૮૫ ધર્મનું શુદ્ધ વિષ ૭૭
- ૮૬ તેનું નામ વિદ્યા જ જેનાથી અવિદ્યા પ્રાપ્ત ન પાય
- ૮૭ બીરતા એક વાક્યને પણ સમજો

- ૮૮ અહપદ, કૃતઘ્નતા, ઉત્સૂત્રપ્રરૂપણા, અવિવેક ધર્મ-એ માઠી ગતિના લક્ષણો છે.
- ૮૯ સ્ત્રીનું કોઈ અગ લેશમાત્ર સુખદાયક નથી છતા મારો દેહ ભોગવે છે.
- ૯૦ દેહ અને દેહાર્થમમત્વ એ મિથ્યાત્વ લક્ષણ છે.
- ૯૧ અભિનિવેશના ઉદયમા ઉત્સૂત્રપ્રરૂપણા ન થાય તેને હુ મહાભાગ્ય, જ્ઞાનીઓના કહેવાથી કહું છું.
- ૯૨ સ્યાદ્વાદ શૈલીએ જોતાં કોઈ મત અસત્ય નથી.
- ૯૩ સ્વાદનો ત્યાગ એ આહારનો खरो ત્યાગ જ્ઞાનીઓ કહે છે.
- ૯૪ અભિનિવેશ જેવું એકલે પાઘડ નથી.
- ૯૫ આ કાઢમા ઓટલુ વઘ્યું .—જ્ઞાજ્ઞા મત, જ્ઞાજ્ઞા તત્ત્વ-જ્ઞાનીઓ, જ્ઞાજ્ઞી માયા અને જ્ઞાજ્ઞો પરિગ્રહવિશેષ
- ૯૬ તત્ત્વાભિલાષથી મને પૂછો તો હુ તમને નીરાગી ધર્મ વોધી શકું खरो.
- ૯૭ આજ્ઞા જગતના શિષ્ય થવારૂપ દૃષ્ટિ જેણે વેદી નથી તે સદ્ગુરુ થવાને યોગ્ય નથી.
- ૯૮ કોઈ પણ શુદ્ધાશુદ્ધ ધર્મકરણી કરતો હોય તો તેને કરવા દો.

- ૧૯ આત્માનો ધર્મ આત્મામા જ છે
- ૧૦૦ મારા પર સઘડા સરઘ માવયી હુકમ ચલાવો તો હું
રાજી છું
- ૧૦૧ હું સસારથી લેશ પણ રાગસયુક્ત નથી છતાં તેને જ
મોગવું છું, કાંઈ મેં ત્યામ્યું નથી
- ૧૦૨ નિર્વિકારી દશાથી મને એકલો રહેવા દો
- ૧૦૩ મહાવીરે જે જ્ઞાનથી આ જગતને જોયું છે તે જ્ઞાન
સવ આત્મામા છે, પણ આવિર્ભાવ કરવું જાઈએ
- ૧૦૪ બહુ છકી જાઓ તો પણ મહાવીરનો આગા તોડશો
મહી ગમે તેવી ઘવા થાય તો પણ મારી વઠી
વીરને નિશાફ ગણજો
- ૧૦૫ પાદ્મનાથ સ્વામીનું ધ્યાન યોગીઓએ અવશ્ય સ્મરવું
જોઈએ છે નિ — એ નાગની છત્રછાયા ઘડાનો
પાર્વનાથ ઓર હતો !
- ૧૦૬ ગજસુકુમારની સમા અને રાજેમતી રહનેમીને બોધે
છે તે બોધ મને પ્રાપ્ત થાયો
- ૧૦૭ મોગ મોગવતા સુધી (જ્યાં સુધી તે કર્મ છે ત્યાં
સુધી) મને યોગ જ પ્રાપ્ત રહ્યો !

- ૧૦૮ સર્વ શાસ્ત્રનું એક તત્ત્વ મને મળ્યું છે એમ કહું તો
મારું અહપદ નથી.
- ૧૦૯ ન્યાય મને વહુ પ્રિય છે. વીરની ઝીલી એ જ ન્યાય
છે, મમજવું દુર્લભ છે
- ૧૧૦ પવિત્ર પુરુષોની કૃપાદૃષ્ટિ એ જ નમ્યકદર્શન છે
- ૧૧૧ ભર્તૃહરિએ કહેલો ત્યાગ વિમુક્ત બુદ્ધિથી વિચારતા
ઘણો ઊર્ધ્વજ્ઞાનદશા થતા સુધો વર્તે છે.
- ૧૧૨ કોઈ ધર્મથી હું વિરુદ્ધ નથી. સર્વ ધર્મ હું પાઠુ છું
તમે સઘળા ધર્મથી વિરુદ્ધ છો એમ કહેવામાં મારો
ઉત્તમ હેતુ છે.
- ૧૧૩ તમારો માનેલો ધર્મ મને કયા પ્રમાણથી વોવો છો તે
મારે જાણવું જરૂરનું છે.
- ૧૧૪ શિથિલ વંધ દૃષ્ટિથી નીચે આવીને જ વિચેરાઈ જાય
(—જો નિર્જરામા આવે તો)
- ૧૧૫ કોઈ પણ શાસ્ત્રમા મને શકા ન હો.
- ૧૧૬ દુઃખના માર્યા વૈરાગ્ય લઈ જગતને આ લોકો
ભ્રમાવે છે
- ૧૧૭ અત્યારે, હું કોણ છું એનું મને પૂર્ણ જ્ઞાન નથી.
- ૧૧૮ તું સત્પુરુષનો શિષ્ય છે.

૧૧૯ એ જ મારી આગાહી છે

૧૨૦ મને કોઈ ગજસુકુમાર જેવાં વસત આવો

૧૨૧ કોઈ રાજેમતી જેવો વરત આવા

૧૨૨ સત્પુરુષો ફહેતા નથી કરતા નથી, છતાં તપી
સત્પુરુષતા નિર્વિકાર મુલમુદ્રામા રહી છે

૧૨૩ સત્સ્યાનવિષયધ્યાન પૂર્વધારીઓને પ્રાપ્ત થતુ હોય એમ
માનવુ યોગ્ય છે તમ પણ તન ધ્યાયન કરો

૧૨૪ આત્મા જેવો કોઈ દેવ નથી

૧૨૫ કોણ માગ્યશાહી ? અવિરતિ સમ્પદ્વૃષ્ટિ કે વિરતિ ?

૧૨૬ કાંઈની આજીવિકા છોડશા નહો

વિ. સ. ૧૯૪૩ કાર્તિક

(૬)

થોડાં વાક્યો

૧ વિશાલ બુદ્ધિ, મધ્યસ્થતા, સરલતા અને જિતેન્દ્રિયપણુ
આટલા ગુણો જે આત્મામા હોય ત તત્ત્વ પામવાનુ
ઉત્તમ યાગ છે

૨ જગતમા નીરાગીત્વ, વિનયતા અને સત્પુરુષતા આજ્ઞા એ

નહી મલવાયી આ આત્મા અનાદિકાલથી રસડયો,
પણ નિરુપાયતા થઈ તે થઈ હવે આપણે પુરુષાર્થ કરવો
ઉચિત છે. જય થાઓ !

- ૩ પરમાત્માને ધ્યાવવાથી પરમાત્મા થવાય છે, પણ તે
ધ્યાવન, આત્મા સત્પુરુષના ચરણકમલની વિનયો-
પાસના વિના પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી. એ નિર્ગ્રન્થ
ભગવાનનું સર્વોત્કૃષ્ટ વચનામૃત છે.
- ૪ બાહ્યભાવે જગતમા વર્તો અને અંતરંગમા એકાત શીતલી-
ભૂત-નિર્લેપ રહો, એ જ માન્યતા અને વૉષના છે.
- ૫ ઇચ્છા વગરનું કોઈ પ્રાણી નથી. વિવિધ આશાથી
તેમા પણ મનુષ્યપ્રાણી રોકાયેલું છે. ઇચ્છા, આશા
જ્યા સુધી અતૃપ્ત છે, ત્યા સુધી તે પ્રાણી અધોવૃત્તિવત્
છે. ઇચ્છા જયવાલુ પ્રાણી ઊર્ધ્વગામીવત્ છે.
- ૬ તેને મોહ શો, અને તેને શોક શો, કે જે સર્વત્ર
એકત્વ (પરમાત્મસ્વરૂપ) ને જ જુએ છે.
- ૭ તૃષાતુરને પાયાની મહેનત કરજો અતૃષાતુરને
તૃષાતુર થવાની જિજ્ઞાસા પેદા કરજો. જેને તે પેદા
ન થાય તેવું હોય, તેને માટે ઉદાસીન રહેજો.

- ૮ દષ્ટિવિપ ગયા પછી ગમે તે શાસ્ત્ર, ગમે તે અક્ષર, ગમે તે કથન, ગમે તે સ્થૂળ પ્રાયે અહિતનુ કારણ થતુ નથી
- ૯ જીવને જ્યાં સુધી સતનો જોગ ન થાય ત્યાં સુધી મતમતાતરમા મધ્યસ્થ રહેવું યોગ્ય
- ૧૦ ગમે તેટલો વિપત્તિઓ પડે, તથાપિ પાની દ્વારા સાસારિક પલ્લની ઇચ્છા કરવી યોગ્ય નથી
- ૧૧ જેની પ્રાપ્તિ પડી અનતકાલનુ યાચકપણુ મટી સર્વ કાલને માટે અયાચકપણુ પ્રાપ્ત હોય છે એવા જો કોઈ હોય તો તે તરણતારણ જાણીએ છીએ, તેને મજો
- ૧૨ સર્વ પ્રકારના મયને રહેવાના સ્થાનકરૂપ આ સસારને વિષે માત્ર એક વૈરાગ્ય જ અમય છે
- ૧૩ જેને મૃત્યુની સાથે મિત્રતા હોય, અથવા જે મૃત્યુથી ભાગી છૂટી શકે એમ હોય, અથવા હું નહીં જાં મરું એમ જેને નિશ્ચય હોય તે મલે સુલે સૂએ
- (ત્રી સીયકર—છ જીવ નિકાય અધ્યયન)
- ૧૪ વિષમ ભાવના નિમિત્તો બલ્લવાનપણે પ્રાપ્ત થયા છતાં જે પાનીપુરૂષ અવિષમ ઉપયોગે થત્યાં છે, વર્તે છે, અને મહિષ્યકાલે થતે તે સર્વને વારવાર નમસ્કાર !

- ૧૫ પરમભક્તિથી સ્તુતિ કરનાર પ્રત્યે પણ જેને રાગ નથી અને પરમદ્વેષથી પરિષદ્-ઉપસર્ગ કરનાર પ્રત્યે પણ જેને દ્વેષ નથી, તે પુરુષરૂપ ભગવાનને વારંવાર નમસ્કાર !
- ૧૬ જેને કોઈ પણ પ્રત્યે રાગદ્વેષ રહ્યા નથી તે મહાત્માને વારંવાર નમસ્કાર !
- ૧૭ વીતરાગ પુરુષના સમાગમ વિના, ઉપાસના વિના, આ જીવને મુમુક્ષુતા કેમ उत्पन्न થાય ? સમ્યક્જ્ઞાન ક્યાથી થાય ? સમ્યક્દર્શન ક્યાથી થાય ? સમ્યક્ચારિત્ર ક્યાથી થાય ? કેમકે એ ત્રણે વસ્તુ અન્ય સ્થાનકે હોતી નથી.

(૭)

- ૧ પ્રમાદને લોચે આત્મા મળેલુ સ્વરૂપ ભૂલી જાય છે
- ૨ જે જે કાળે જે જે કરવાનુ છે તેને સદા ઉપયોગમાં રાખ્યા રહો
- ૩ ક્રમે કરીને પછી તેની સિદ્ધિ કરો.
- ૪ અલ્પ આહાર, અલ્પ વિહાર, અલ્પ નિદ્રા, નિયમિત વાચા, નિયમિત કાયા અને અનુકૂળ સ્થાન એ મનને વશ કરવાના ઉત્તમ સાધનો છે

- ૫ શ્રેષ્ઠ વસ્તુની જિજ્ઞાસા કરવી એ જ આત્માની શ્રેષ્ઠતા છે કદાપિ તે જિજ્ઞાસા પાર ન પડે તોપણ જિજ્ઞાસા તે પણ તે જ અણવત્ છે
- ૬ નવા કમ ઘાઘવા નહો અને જૂના મોગથી લેવા, એવી જેની અચ્છ જિજ્ઞાસા છે તે, તે પ્રમાણ વર્તો શકે છે
- ૭ જે કૃત્યનું પરિણામ ધર્મ નથી, તે કૃત્ય મૂઠયી જ કરવાની ઇચ્છા રહેવા દેવી જોઈતી નથી
- ૮ મન જો શ્વાશીલ થઈ ગયું હોય તો 'દ્રવ્યાનુયાગ' વિચારથી યોગ્ય છે, પ્રમાદી થઈ ગયું હોય તો 'ચરણવરણાનુયોગ' વિચારથી યોગ્ય છે, અને કપાથી થઈ ગયું હોય તો 'ધર્મકથાનુયોગ' વિચારથી યોગ્ય છે, જહ થઈ ગયું હોય તો 'ગણિતાનુયોગ' વિચારથી યોગ્ય છે
- ૯ કોઈ પણ કામની નિરાશા ઇચ્છવી, પરિણામે પછી જેટલી સિદ્ધિ થઈ તેટલો લાભ, આમ કરવાથી સતોષી રહેવાનો
- ૧૦ પૃથ્વી મઘથી ક્લેશ પાય તો એમ સમજી લેજે કે તે સાથે આવવાની નથી, ઝલ્લટો હુ તેને દેહ આપી જવાનો

છું; વઢી તે કંઈ મૂત્યવાન નથી. સ્ત્રી સુવધી કલેશ, શંકાભાવ થાય તો આમ સમજી અન્ય મોક્ષ પ્રત્યે હસજે કે તે મઢમૂત્રનો જાણમાં મોહી પડ્યો, (જે વસ્તુનો આપણે નિત્ય ત્યાગ કરીએ છીએ તેમા !) ઘન સવંધી નિરાશા કે કલેશ થાય તો તે ઝૂંચી જાતના કાકરા છે એમ સમજી મંતોપ રાખજે; ક્રમે કરીને તો તુ નિ સ્પૃહી થઈ શકીશ.

૧૧ તેનો તું વોઘ પામ કે જેનાથી સમાધિમરણની પ્રાપ્તિ થાય

૧૨ એક વાર જો સમાધિમરણ થયું તો સર્વ કાલના અસમાધિમરણ ટલશે.

૧૩ સર્વોત્તમ પદ સર્વત્યાગીનું છે.

કારતક, ૧૯૪૩

(૮)

સત્પુરુષોને નમસ્કાર

અનંતાનુવધી ક્રોધ, અનંતાનુવધી માન, અનંતાનુવંધી માયા અને અનંતાનુવંધી લોભ એ ચાર તથા મિથ્યાત્વ-મોહિની, મિશ્રમોહિની, સમ્યક્ત્વમોહિની એ ત્રણ એમ એ

સાત પ્રકૃતિ જ્યાં સુધી ક્ષયોપશમ, રૂપશમ કે ક્ષય થતી નથી ત્યાં સુધી સમ્યક્દષ્ટિ થવું સમઘટુ નથી. એ સાત પ્રકૃતિ જેમ જેમ મદતાને પામે તેમ તેમ સમ્યક્વચનો ઉદય પાવે છે. તે પ્રકૃતિઓની મર્યાદા છેદવી પરમ દુર્લભ છે. જેની તે મર્યાદા છેડાઈ તેને આત્મા હસ્તગત થવો મુશ્કેલ છે. તત્ત્વ જ્ઞાનીઓએ જ જ મર્યાદાને મદવાનો ફરો કરોને ઘોષ કર્યો છે. જે આત્મા અપ્રમાદપણે તે છેદવા મળી દૃષ્ટિ આપશે તે આત્મા આત્મત્વને પામશે એ નિઃસંદેહ છે.

સદ્ગુરુના ઉપદેશ વિના અને જીવની સત્પાત્રતા વિના એમ થવું અઠક્ક્ય છે. તેની પ્રાપ્તિ કરીને સંસારરામણી અત્યંત તપાસમાન આત્માને શીતલ કરવો એ જ કૃત કૃત્યતા છે.

"ધર્મ" એ વસ્તુ બહુ ગુપ્ત રહી છે. તે બાહ્ય સયો ઘનથી મળવાની નથી. અપૂર્વ અતરસશોધનથી તે પ્રાપ્ત પાવે છે. તે અતરસશોધન કોઈક મહામાય સદ્ગુરુ-અનુપ્રદેશ પામે છે.

એક મંત્રના થોડાં સુષ્ક માટે અનંત મંત્રનું અનંત દુઃખ નહોતું વધારવાનું પ્રયત્ન સત્પુરુષો કરે છે.

સ્યાત્પદ આ વાત પણ માન્ય છે કે વનનાર છે તે
ફરનાર નથી અને ફરનાર છે તે વનનાર નથી. તો પછી
ધર્મપ્રયત્નમા, આત્મિક હિતમા અન્ય ઉપાધિને આધીન થઈ
પ્રમાદ શુ ધારણ કરવો ? આમ છે છતાં દેશ, કાલ, પાત્ર,
ભાવ જોવા જોઈએ

સત્પુરુષોનું યોગવલ્લ જગતનું કલ્યાણ કરો.

પ્રણામ—નીરાગ શ્રેણી સમુચ્ચયે.

વવાણિયા, મહા સુદ ૧૪, બુધ, ૧૯૪૫

(૯)

નોંચેના દોષ ન આવવા જોઈએ :—

૧ કોઈથી મહા વિશ્વાસઘાત.

૨ મિત્રથી વિશ્વાસઘાત.

૩ કોઈની થાપણ ઓળવવી.

૪ વ્યસનનુ સેવવું

૫ મિથ્યા આલનુ મૂકવું.

૬ લોટા લેખ કરવા.

૭ હિસાબમા ચૂકવવું.

૮ જુલમી ભાવ કહેવો.

- ૧ નિર્લેષને અત્પ માયાથી પણ છેતરવો
 ૧૦ યૂનાયિક છોઢી આપવું
 ૧૧ એકને ઘડલે બીજું અથવા મિથ્ય કરીને આપવું
 ૧૨ કર્મદાનો ઘણો
 ૧૩ લાચ કે અસ્તાદાન

એ ઘાટેથી કઈ રહ્યું નહીં એ જાણે સામાન્ય વ્યવહાર
 બુદ્ધિ ઉપજીવન અર્થે વહી ગયો (અપૂર્ણ)

વર્ણાશ્રમ, માહ, ૧૯૪૫

(૧૦)

નીરાગી મહાત્માઓને નમસ્કાર

કર્મ એ જડ વસ્તુ છે જે જે આત્માને એ જડથી જેટલો
 જેટલો આત્મબુદ્ધિએ સમાગમ છે તેટલી તેટલી જડતાની
 એટલે અવોષ્ટાની તે આત્માને પ્રાપ્તિ હાય, એમ અનુભવ
 થાય છે આશ્ચર્યતા છે, કે પોતે જડ છતાં ચેતનને અચેતન
 મનાવી રહ્યા છે ! ચેતન ચેતનભાવ મૂલી જઈ તેને સ્વસ્વ
 રૂપ જ માને છે જે પુરુષો તે કમસયોગ અને તેના ઉદયે
 ઉત્પન્ન થયેલા પર્યાયોને સ્વસ્વરૂપ નથી માનતા અને પૂર્વ
 સયોગો સત્તામા છે, તેને અવશ પરિણામે મોગવી રહ્યા છે,

તે આત્માઓ સ્વભાવની ઉત્તરોત્તર ઋધ્વંશ્રેણી પામી શુદ્ધ ચેતનભાવને પામશે, આમ કહેવું સપ્રમાણ છે. કારણ અતીત કાળે તેમ થયું છે, વર્તમાન કાળે તેમ થાય છે, અનાગત કાળે તેમ જ થશે.

કોઈ પણ આત્મા ઉદયી કર્મને ભોગવતા સમત્વશ્રેણીમાં પ્રવેશ કરી અવધ પરિણામે વર્તશે, તો સ્વચીત ચેતનશુદ્ધિ પામશે.

આત્મા વિનયી થઈ, સરલ અને લઘુત્વભાવ પામી સદૈવ સત્પુરુષના ચરણકમલ પ્રતિ રહ્યો, તો જે મહાત્માઓને નમસ્કાર કર્યો છે તે મહાત્માઓની જે જાતિની રિદ્ધિ છે, તે જાતિનો રિદ્ધિ સંપ્રાપ્ય કરી શકાય.

અનંતકાલમા કા તો સત્પાત્રતા થઈ નથી અને કા તો સત્પુરુષ (જેમા મદ્ગુરુત્વ, સત્સંગ અને સત્કથા એ રહ્યા છે) મળ્યા નથી; નહીં તો નિશ્ચય છે, કે મોક્ષ હથેલીમા છે, ઈષ્ટપ્રાપ્તિમા એટલે સિદ્ધ-પૃથ્વી પર ત્યાર પછી છે. એને સર્વ શાસ્ત્ર પણ સંમત છે, (મનન કરશો) અને આ કથન ત્રિકાલ સિદ્ધ છે

વવાણિયા, ફાલ્ગુન સુદ ૯, ૧૯૪૫

(૧૧)

કર્મગતિ વિચિત્ર છે નિરતર મત્રી, પ્રમોદ, કરુણા
અને રૂપેક્ષા માયના રાક્ષણો

મત્રી એટલે સવ જગતથી નિર્વેરબુદ્ધિ, પ્રમોદ એટલે
કોઈ પણ આત્માના ગુણ જોઈ હર્ષ પામવો, કરુણા એટલે
મસારતાપથી દુઃખો આત્માના દુઃખથી અનુકંપા પામવી,
અને રૂપેક્ષા એટલે નિસ્પૃહ ભાવ જગતના પ્રતિવધને
વિસારા આત્મહિતમા આવવું એ માયનાઓ વસ્યાળમય
અને પાવતા આપનારી છે

મોરબી, વત્ર વદ ૯, ૧૯૪૫

(૧૨)

વીજુ કાઈ શોષ મા માત્ર એક સત્પુરુષને શોધીને
તેના ચરણકમલમા સર્વ ભાવ અર્પણ કરો દર્દ વર્ત્યો જા
પછી જો મોક્ષ ન મળે તો મારી પાસેથી લેજે

સત્પુરુષ એ જ જે નિશ્ચિન જેને આત્માના રૂપયોગ છે,
નાસ્ત્રમા નથી અને સામલ્યામા નથી, છતાં અનુમયમા
આવે તેવું જેનું કથન છે, અતરંગ સ્પૃહા નથી એવી જેને

ગુપ્ત આચરણા છે વાકી તો કઈ કહ્યું જાય તેમ નથી
અને આમ કર્યા વિના તારો કોઈ કાલે છૂટકો થનાર
નથી, આ અનુભવપ્રવચન પ્રમાણિક ગણ.

એક સત્પુરુષને રાજી કરવામાં, તેની સર્વ ઇચ્છાને
પ્રશસવામાં, તે જ સત્ય માનવામાં આવી જિંદગી ગઈ તો
ઉત્કૃષ્ટમા ઉત્કૃષ્ટ પંદર ભવે અવશ્ય મોક્ષે જઈશ.

મોહમયી, આસો વદી ૧૦, શનિ, ૧૯૪૫

(૧૩)

નિરાવાપ્તપણે જેનો મનોવૃત્તિ વહ્યા કરે છે; સંકલ્પ-
વિકલ્પનો મદતા જેને થઈ છે, પચવિષયથી વિરક્તબુદ્ધિના
અકુરો જેને ફૂટ્યા છે; કલેશના કારણ જેને નિર્મૂલ્ય કર્યા
છે, અનેકાત દૃષ્ટિયુક્ત એકાતદૃષ્ટિને જે સેવ્યા કરે છે;
જેની માત્ર એક શુદ્ધ વૃત્તિ જ છે, તે પ્રતાપી પુરુષ જયવાન
વર્તો.

આપણે તેવા થવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

વિ. સં. ૧૯૪૫

માઈ, આટલુ તારે અવશ્ય કરવા જેવુ છે —

- ૧ દેહમા વિચાર કરનાર બેઠો છે તે દહથી મિત્ર છે ?
તે સુખો છે કે દુઃખો ? એ સમારી લે
- ૨ દુઃખ લાગશે જ, અને દુઃખના કારણો પણ તને દૃષ્ટિ
ગોચર થશે, તેમ છતાં કદાપિ ન થાય તો મારાં
કોઈ ભાગને ધાંચી જા, એટલે સિદ્ધ થશે તે ટાલવા
માટે જે ઉપાય છે તે એટલો જ કે તેથી બાહ્યામ્યર
રહિત થવું
- ૩ રહિત થવાય છે, ઓર દશા અનુભવાય છે એ પ્રતિના
પૂર્વક કહું છું
- ૪ તે સાધન માટે સર્વસગપરિત્યાગી થવાની આવશ્યકતા
છે નિમ્ન-ય સદ્ગુણના ચરણમાં જઈને પડવું યોગ્ય છે
- ૫ જેવા માવથી પડાય તેવા માવથી સર્વ કાલ રહેવા
માટેની વિચારણા પ્રથમ કરી લે. જો તને પૂર્વકર્મ
બલવાન લાગતા હોય તો અત્યાગી, દેશત્યાગી રહોને
પણ તે વસ્તુને વિસારોશ નહીં
- ૬ પ્રથમ ગમે તેમ કરી તુ સારુ જીવન જાણ જાણવું શા
માટે કે ભવિષ્યસમાધિ થવા અત્યારે અપ્રમાદો થવું

- ૭ તે આયુષ્યનો માનસિક આત્મોપયોગ તો નિવેંદમા રાખ.
- ૮ જીવન બહુ ટૂંકુ છે, ઉપાધિ વહુ છે, અને ત્યાગ થઈ શકે તેમ નથી તો નીચેની વાત પુન. પુન. લક્ષમા રાખ.
- ૧ જિજ્ઞાસા તે વસ્તુની રાખવી
- ૨ સંસારને વંધન માનવું.
- ૩ પૂર્વકર્મ નથી એમ ગણી પ્રત્યેક ધર્મ સેવ્યા જવો. તેમ છતાં પૂર્વકર્મ નહે તો શોક કરવો નહીં.
- ૪ દેહની જેટલી ચિંતા રાખે છે તેટલી નહીં પણ એથી અનત ગણી ચિંતા આત્માની રાખ, કારણ અનત ભવ એક ભવમા ટાલવા છે.
- ૫ ન ચાલે તો પ્રતિશ્રોતી થા
- ૬ જેમાથી જેટલું થાય તેટલું કર.
- ૭ પરિણામિક વિચારવાળો થા.
- ૮ અનુત્તરવાસી થઈને વર્ત.
- ૯ છેવટનું સમયે સમયે ચૂકીશ નહીં. એ જ મહામણ અને એ જ ધર્મ.

समझीने अल्पमापी बनारने पश्चात्ताप करवानो
पोहो ज अवसर समवे छे

हे नाथ ! सातमी समतमप्रभा नरवनी वेदना मळी
होत तो बखते सम्मत करत, पण जगतनी मोहिनी।सम्मत
थती नथी

पूवना अशुभ कर्म उदय आये वेदता जो शोच करो
छो तो हव ए पण ध्यान राखो के नवा बाधता परिणामे
तवा तो बघाता नथी ?

आत्माने ओळखवो होय तो आत्माना परिचयी थवु,
परवस्तुना त्यागी थवु

जेदला पातानी पुद्गलिक मोटाई इच्छे छे, तेदला
हलका समवे

प्रयास्त पुश्यनी भक्ति करो, तनु स्मरण करो, गुण
चितन करो

मुंबई, वि० सं० १९४६

સહજ

જે પુરુષ આ ગ્રથમા સહજ નોવ કરે છે, તે પુરુષ માટે પ્રથમ સહજ તે જ પુરુષ લયે છે.

તેની હમણા એવી દશા અતરંગમા રહી છે કે કાંઈક વિના સર્વ મંસારી ઇચ્છાની પણ તેને વિસ્મૃતિ કરી નાસી છે.

તે કાંઈક પામ્યો પણ છે, અને પૂર્ણનો પરમ મુમુક્ષુ છે, છેલ્લા માર્ગનો નિ શંક જિજ્ઞાસુ છે.

હમણા જે આવરણો તેને ડકડા બાધ્યા છે, તે આવરણોથી એને સંદેહ નથી, પરંતુ વસ્તુભાવમા થતી મંદતાનો સંદેહ છે.

તે ધર્મની વિધિ, અર્થની વિધિ, કામની વિધિ, અને તેને આધારે મોક્ષની વિવિધ પ્રકાશી શકે તેવો છે. ઘણા જ થોડા પુરુષોને પ્રાપ્ત થયો હશે એવો એ કાઢનો ક્ષયોપશમી પુરુષ છે.

તેને પોતાની સ્મૃતિ માટે ગર્વ નથી, તર્ક માટે ગર્વ નથી; તેમ તે માટે તેનો પક્ષપાત પણ નથી; તેમ છતાં કાંઈક ચહાર રાસલું પહે છે, તેને માટે સંદેહ છે.

તેનું અત્યારે એક વિષય વિના ચીજા વિષય પ્રતિ
ઠેકાણું નયો તે પુરુષ જોકે તોદણ ઉપયોગવાળો છે,
તથાપિ તે તોદણ ઉપયોગ ચીજા કોઈ પણ વિષયમાં
વાપરવા તે પ્રીતિ પરાવત્તો નથી

હા નો ૧-૪

(૧૭)

તીચેના નિયમો પર ઘટુ લક્ષ આપઘુ —

- ૧ એક વાત કરતા તેની અપૂર્ણતામાં અવશ્ય વિના ચીજી
વાત ન કરવી જોઈએ
- ૨ કહેનારની વાત પૂર્ણ સામગ્ર્યથી જોઈએ
- ૩ પોત ધીરજવા તેના સદુત્તર આપવી જોઈએ
- ૪ જેમાં આત્મશ્લાઘા કે આત્મહાનિ ન હોય તે વાત
ઉચ્ચારવી જોઈએ
- ૫ ધર્મ સમઘી હમણા ઘટુ જ બોલો વાત કરવી
- ૬ લોકોથી ધર્મવ્યવહારમાં પડવું નહી

મુબઈ, મીષ મુદ ૨, મુષ, ૧૯૪૬

(૧૮)

મહાવીરના બોધને પાત્ર કોણ ?

- ૧ સત્પુરુષના ચરણનો ઇચ્છક,
- ૨ સદૈવ સૂક્ષ્મ બોધનો અમિલાષી,
- ૩ ગુણ પર પ્રશસ્તભાવ રાખનાર,
- ૪ બ્રહ્મવ્રતમા પ્રીતિમાન,
- ૫ જ્યારે સ્વદોષ દેખે ત્યારે તેને છેદવાનો ઉપયોગ રાખનાર,
- ૬ ઉપયોગથી એક પલ્લ પળ ભરનાર,
- ૭ એકાતવાસને વખાણનાર,
- ૮ તીર્થાદિ પ્રવાસનો ઉછરંગી,
- ૯ આહાર, વિહાર, નિહારનો નિયમી,
- ૧૦ પોતાની ગુરુતા દવાવનાર,

એવો કોઈ પળ પુરુષ તે મહાવીરના બોધને પાત્ર છે, સમ્યક્દશાને પાત્ર છે. પહેલા જેવુ એકલે નથી.

મુવર્ડે, ફાગણ સુદ ૬, ૧૯૪૬

(૧૯)

હે જીવ તુ ભ્રમા મા, તને હિત કહું છું

અતરમા સુખ છે, વહાર શોધવાથી મળશે નહીં

અતરનું સુખ અતરની સમથ્રેણીમા છે સ્થિતિ ધવા

માટે બાહ્ય પદાર્થોનું વિસ્મરણ કર, આદ્યય મૂલ

। સમથ્રેણી રહેવો વધુ દુલભ છે, નિમિત્તાધીન વૃત્તિ
ફરી ફરી ચલિત થઈ જશે, ન ધવા અચલ ગમીર ઉપ
યોગ રાક્ષ

આ ક્રમ યથાયોગ્યપણે ચાલ્યો આયો તો તુ જીવન
ત્યાગ કરતો રહીશ, મૂઝાઈશ નહીં, નિમય થઈશ

ભ્રમા મા તને હિત કહું છું

આ માર છે એવા ભાવની વ્યાખ્યા પ્રાપ્ત ન કર

આ તેનું છે એમ માની ન બેસ

આ માટે આમ કરવું છે, એ મવિપ્યનિર્ણય ન કરી

રાક્ષ

આ માટે આમ ન ધમ્મ હોત તો સુખ થાત એમ સ્મરણ

ન કર

આટલું આ પ્રમાણે હોય તો સારુ એમ આગ્રહ ન
કરી રાક્ષ

આળે મારા પ્રતિ અનુચિત કર્યું એવું સભારતા
ન શીખ

આળે મારા પ્રતિ ઉચિત કર્યું એવું સ્મરણ ન રાખ.

આ મને અશુભ નિમિત્ત છે એવો વિકલ્પ ન કર.

આ મને શુભ નિમિત્ત છે એવી દૃઢતા માની ન વેસ.

આ ન હોત તો હું વંધાત નહીં એમ અચળ વ્યાખ્યા
નહીં કરીશ.

પૂર્વકર્મ વલ્લવાન છે, માટે આ વધો પ્રસંગ મઠ્ઠી આવ્યો
એવું એકાતિક ગ્રહણ કરીશ નહીં.

પુરુષાર્થનો જય ન થયો એવી નિરાશા સ્મરીશ નહીં.

વીજાના દોષે તને વધન છે એમ માનીશ નહીં

તારે નિમિત્તે પણ વીજાને દોષ કરતો ભુલાવ.

તારે દોષે તને વધન છે એ સતની પહેલી શિક્ષા છે

તારો દોષ એટલો જ કે અન્યને પોતાનું માનવું, પોતે
પોતાને ભૂલી જવું

એ વધામા તારો લાગણી નથી, માટે જુદે જુદે સ્થળે
તેં સુખની કલ્પના કરી છે હે મૂઢ ! એમ ન કર—

એ તને તે હિત કહ્યું.

અતરમાં સુખ છે.

જગતમા કોઈ એવું પુસ્તક ના ગ્રંથ ના કાર્ડ એવો સાક્ષી ગ્રાહિત સમને એમ નથી કહી શકતો કે આ સુલ્કનો માર્ગ છે, ના તમારે આમ થતવું ના સવને એક જ ક્રમે ઝગવું એ જ સૂચવે છે કે ત્યાં કઈ પ્રવલ્લ વિચારણા રહી છે

એક મોગી થવાનો ઘોષ કરે છે

એક ધોગી થવાનો ઘોષ કરે છે

એ વેમાથી કોને સમ્મત કરીશુ ?

બન્ને દાા માટે ઘોષ કર છે ?

બન્ને કોન ઘોષ કર છે ?

કોના પ્રરવાથી કરે છે ?

કોઈને કોઈનો અને કોઈન કોઈનો ઘોષ કા લાગે છે ?

એના કારણો શ છે ?

તેનો સાક્ષી કોણ છે ?

તમે શુ વાચ્છો છો ?

તે કયાથી મલ્લશે ના ચામા છે ?

તે કોણ મેલ્લવશે ?

મયા થઈને લાવ્ચો ?

લાવવાનું કોણ શીલ્લવશે ?

વા શીલ્યા છીએ ?

શીલ્યા છો તો વ્યાથી શીલ્યા છો ?

અપુનર્વૃત્તિરૂપે શીલ્યા છો ?

નહી તો શિક્ષણ મિલ્યા ઠરશે.

જીવન શુ છે ?

જીવ શુ છે ?

તમે શુ છો ?

તમારી ઇચ્છાપૂર્વક કા નથી થતું ?

તે કેમ કરી શકશે ?

વાઘતા પ્રિય છે કે નિરાવાઘતા પ્રિય છે ?

તે કયા કયા કેમ કેમ છે ?

એનો નિર્ણય કરો

અંતરમાં સુખ છે; બહારમાં નથી.

સત્ય કહું છું.

હે જીવ, ભૂલ મા, તને સત્ય કહું છું

સુખ અતરમા છે; તે બહાર શોધવાથી નહો મળે.

અતરનુ સુખ અતરની સ્થિતિમા છે, સ્થિતિ થવા માટે
વાહ્ય પદાર્થો સવધીનુ આશ્ચર્ય ભૂલ.

સ્થિતિ રહેવી વહુ વિકટ છે, નિમિત્તાધીન ફરી ફરી
વૃત્તિ ધલિત થઈ જાય છે એનો દઢ ઉપયોગ રાલ્લવો
ઝોઈએ

એ ક્રમ યવાયોગ્ય ચલાવ્યો આવીશ તો તુ મૂઝાઈશ
નહી, નિર્ભય થઈશ

હે જીવ ! તુ મૂલ માં ઘણતે વચ્ચન ઉપયાગ જુકી
પોઈને રજન કરવામા, કોઈથી રજન ધવામા, વા મનની
નિર્વંછતાને છીપે અન્ય પાસે મદ થઈ જાય છે એ મૂલ
પાય છે, તે ન કર

મુઘઈ, ફાગણ, ૧૯૪૬

(૨૦)

વિશ્વાસથી વર્તો અયયા વર્તનારા આજે પસ્તાયો
'કર છે'¹

મુઘઈ, અપાઢ વદ ૪, રવિ ૧૯૪૬

(૨૧)

૧ 'અણ છુ' ² 'વાચા વગરનુ'³ આ જગત્તો જુઝા

મુઘઈ, અપાઢ વદ ૧૧, દાનિ, ૧૯૪૬

પાઠાતર ૧ કરાવે છે ૨ અણછુ ૩ વાચા વગરનુ

૨ દૃષ્ટિ એવો સ્વચ્છ કરો કે જેમાં સૂદમમા મૂઠ્ઠા દોષ
પણ દેખાઈ શકે, અને દેતાયાથી ક્ષય થઈ શકે.

મુવઈ, અપાઢ વદ ૧૨, રવિ, ૧૯૪૬

(૨૨)

સહજ પ્રકૃતિ

- ૧ પરહિત એ જ નિજહિત સમજવું, અને પરદુઃખ એ પોતાનું દુઃખ સમજવું
- ૨ સુખ દુઃખ એ વાંચે મનની કલ્પના છે.
- ૩ ક્ષમા એ જ મોક્ષનો ભવ્ય દરવાજો છે
- ૪ સઘળા સાથે નમ્રભાવથી વર્તવું એ જ સ્વભૂષણ છે
- ૫ શાંત સ્વભાવ એ જ સજ્જનતાનું સ્વરૂપ મૂળ છે.
- ૬ સ્નેહીની ઇચ્છા એ સજ્જનતાનું સાચું લક્ષણ છે
- ૭ દુર્જનનો ઓછો સહવાસ
- ૮ વિવેકવૃદ્ધિથી સઘળું આચરણ કરવું.
- ૯ દ્વેષભાવ એ વસ્તુ શ્વેરરૂપ માનવી
- ૧૦ ધર્મકર્મમા વૃત્તિ રાખવી.
- ૧૧ નીતિના વાઘા પર પગ ન મૂકવો.
- ૧૨ જિતેન્દ્રિય થવું.

૧૩. જ્ઞાનચર્ચા અને વિદ્યાવિલાસમા તથા દાસ્યાધ્યયનમા
ગૂંધાવું
- ૧૪ ગમીરતા રાસલી
- ૧૫ સસારમા રહ્યા છતાં ને તે નીતિથી ભોગવતા છતાં,
બિદેહી દશા રાસલી
- ૧૬ પરમાત્માની મક્તિમા ગૂંધાવું
- ૧૭ પરનિદા એ જ સબલ પાપ માનવું
- ૧૮ ડુજનતા કરી પાવવું એ જ હારવું, એમ માનવું
- ૧૯ આત્મજ્ઞાન અને સુજ્જનસંગત રાસલા

(૨૩)

વચનાવલી

- ૧ જીવ પોતાને મૂલો ગમો છે, અને તેથી સન્મુખનો તેને
વિયોગ છે, એમ સર્વ ધર્મ સમ્મત કહ્યું છે
- ૨ પોતાને મૂલો મયારૂપ અજ્ઞાન, જ્ઞાન મઝવાથી ગાય
માય છે, એમ તિગ્ગ માનવું
- ૩ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ જ્ઞાની પાસેથી થવી જોઈએ, એ
સ્વાભાવિક સમજાય છે, છતાં જીવ શોકલજ્જાદિ

કારણોથી અજ્ઞાનીનો આશ્રય છોડતો નથી, એ જ અનતાનુવધો કપાયનું મૂલ્ય છે.

૪ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ જેણે ઇચ્છવી, તેણે જ્ઞાનીની ઇચ્છાએ વર્તવું એમ જિનાગમાદિ મર્વ શાસ્ત્ર કહે છે. પોતાની ઇચ્છાએ પ્રવર્તતા અનાદિ કાલથી રત્નઢધો.

૫ જ્યાં સુધી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનીની ઇચ્છાએ, એટલે આજ્ઞા નહીં વર્તાય, ત્યાં સુધી અજ્ઞાનનો નિવૃત્તિ થવી સંભવતી નથી.

૬ જ્ઞાનીની આજ્ઞાનુ આરાધન તે કરી શકે કે જે એક-નિષ્ઠાએ, તન, મન, ધનની આસક્તિનો ત્યાગ કરી તેની ભક્તિમા જોડાય.

૭ જોકે જ્ઞાની ભક્તિ ઇચ્છતા નથી પરંતુ મોક્ષા-મિલાષીને તે કર્યા વિના રૂપદેશ પરિણમતો નથી, અને મનન તથા નિદિધ્યાસનાદિનો હેતુ થતો નથી, માટે મુમુક્ષુએ જ્ઞાનીની ભક્તિ અવશ્ય કર્તવ્ય છે એમ સત્પુરુષોએ કહ્યું છે.

૮ આમા કહેલી વાત સર્વ શાસ્ત્રને માન્ય છે.

૯ ઋષ્યમદેવજોએ અઠાણુ પુત્રોને ત્વરાથી મોક્ષ થવાનો એ જ ઉપદેશ કર્યો હતો.

- ૧૦ પરોક્ષિત રાજાને શુકદેવજીએ એ સ્વ ઉપદેશ કર્યો છે
- ૧૧ અનંત શાલ સુધી જીવ નિષ્ઠ છદે ચાલો પરિશ્રમ કરે
તોષણ પોતે પોતાથી નાન પામે નહીં પરંતુ પાનીની
આનાનો આરાધક અત્તર્મુહૂતમા ષણ કેવલજ્ઞાન પામે
- ૧૨ શાસ્ત્રમા કહેલી આજ્ઞાઓ પરાક્ષ છે અને તે જીવને
અધિકારી થવા માટે કહી છે, મોક્ષ થવા માટે
જ્ઞાનીની પ્રત્યક્ષ આત્મા આરાધવી જોઈએ
- ૧૩ આ જ્ઞાનમાગની યેણી નહીં, એ પામ્યા વિના શીજા
માગવી મોક્ષ નથી
- ૧૪ એ ગુપ્ત તત્ત્વને જે આરાધે છે, તે પ્રત્યક્ષ અમૃતને પામી
અમય થાય છે इति शिवम्

મુરદ, માહ સુદ, ૧૯૪૭

(૨૪)

ધુરાણપુરુષને નમોનમ

આ લાલ ત્રિવિધ તાપથી આકુલ ન્યાકુલ છ શાસ્ત્રવાના
પાણીને લેવા દોઢી તુપા છિવાવવા દબ્બે છે, એવા દોન છે
અજ્ઞાનને છોધે સ્વસ્મનુ વિસ્મરણ થઈ જવાથી ભયંકર

પરિભ્રમણ તેને પ્રાપ્ત થયું છે સમયે સમયે અતુલ સ્વેદ, જ્વરાદિક રોગ, મરણાદિક ભય, વિયોગાદિક દુઃખને તે અનુભવે છે, એવી અશરણતાવાળા આ જગતને એક સત્પુરુષ જ શરણ છે, સત્પુરુષની વાણી વિના કોઈ એ તાપ અને તૃષ્ણા છેદી શકે નહીં એમ નિશ્ચય છે માટે ફરી ફરી તે સત્પુરુષના ચરણનું અમે વ્યાન કરીએ છીએ.

સંસાર કેવળ અશાતામય છે. કોઈ પણ પ્રાણીને અલ્પ પણ શાતા છે, તે પણ સત્પુરુષનો જ અનુગ્રહ છે, કોઈ પણ પ્રકારનાં પુણ્ય વિના શાતાની પ્રાપ્તિ નથી, અન્ને એ પુણ્ય પણ સત્પુરુષના ઉપદેશ વિના કોઈએ જાણ્યું નથી; ઘણે કાળે ઉપદેશોલુ તે પુણ્ય રૂઢિને આધીન થઈ પ્રવર્તે છે; તેથી જાણે તે ગ્રંથાદિકથી પ્રાપ્ત થયેલું લાગે છે, પણ એનું મૂળ એક સત્પુરુષ જ છે, માટે અમે એમ જ જાણીએ છીએ કે એક અશ શાતાથી કરીને પૂર્ણકામતાં સુધીની સર્વ સમાધિ તેનું સત્પુરુષ જ કારણ છે, આટલી વધી સમર્થતા છતાં જેને કંઈ પણ સ્પૃહા નથી, ઉન્મત્તતા નથી, પોતાપણુ નથી, ગર્વ નથી, ગારવ નથી, એવા આશ્ચર્યની પ્રતિમારૂપ સત્પુરુષને અમે ફરી ફરી નામરૂપે સ્મરીએ છીએ.

ત્રિલોકના નાથ વશ થયા છે જેને એવા છતાં પણ

એવી કોઈ અટપટી દશાથી વર્તે છે કે જેનું સામાન્ય મનુષ્ય
ને ઓઢાણ થવું દુલભ છે, એવા સત્પુરુષને અમે ફરી ફરી
સ્તવીએ છીએ

એ સમય પણ કેશલ અસગપનાથી રહેવું એ ત્રિલોકને
ત્રાસ કરવા કરતા પણ વિષટ કાર્ય છે, તેવા અસગપનાથી
વિકાલ જે રહ્યા છ, ત્યાં સત્પુરુષના અત્ત્વ વરણ, તે જોઈ
અમે પરમારચય પામી નમીએ છીએ

હે પરમાત્મા ! અમે તો એમ જ માનીએ છીએ કે આ
કાલમા પણ જીવનો મોક્ષ હોય તેમ છતાં જન પ્રધોમા
ક્યંચિત્ પ્રતિપાદન થયું છે તે પ્રમાણે આ કાલે મોક્ષ ન
હોય, તો આ ક્ષત્રે એ પ્રતિપાદન તુ રાગ, અને અમને મોક્ષ
આપવા કરતા સત્પુરુષના જ ચરણનું ધ્યાન કરીએ અને
તેની સમીપ જ રહીએ એવી યાગ આપ

હે પુરુષપુરાણ ! અમે સારામા અને સત્પુરુષમા વર્ણ
ભદ્ર હોય એમ સમજતા નથી, તારા કરતા અમને તો
સત્પુરુષ જ વિદ્યોથ લાગે છે, કારણ કે તુ પણ તેને આધીન
જ રહ્યો છ અને અમે સત્પુરુષને ઓઢાણ્યા વિના તને
ઓઢાણી શક્યા નહો, એ જ તારું દુષ્ટવળુ અમને સત્પુરુષ
પ્રત્યે પ્રેમ સ્વજાવ છે કારણ કે તુ વશ છતાં પણ તેઓ

ઉન્મત્ત નયો, અને તારાથી પણ મરુલ છે, માટે હવે તું વહે તેમ કરીશ.

હે નાય ! તારે ગોટું ન ચ્ઘાટવું કે અમે તારા કરતા પણ મ્ત્સુરપને વિશેષ સ્ત્રવીશ છીશ. જગત આંખ તને સ્ત્રવે છે; તો પછી અમે એક તારા મામા વેટા રહીશું તેમા તેમને ક્યાં સ્ત્રવનની આગ્રાહા છે, અને ક્યા તને સ્ત્રૂનપણુ પણ છે ?

જ્ઞાના પુરુષો વિકાસની વાત જાણતાં છતા પ્રગટ કરતા નથી, એમ આંને પૃથ્વ્ય, તે મંદંભમા એમ જગાય છે કે દેશનો દુષ્ટા જ પવો છે કે અનુક પારમાધિક યાત નિશામ જ્ઞાની રીડો નિશાકિત વાત પ્રમિલ ન કરે, અને જ્ઞાનોની પણ ખંતર-જગ્યા વેધી જ જગાય છે જેની જોઈ પણ પ્રજાનો આગ્રાહા નથી, એવા જ્ઞાનોપરુષને પર્તે પર્વત્ય-પ્પ નથી હોવાથી જે પર્તે ઉચ્ચમાં આધે પેટનું જ પર્તે છે. અને તો પર્તે વેધુ જ્ઞાન મગાયના નયો કે જેથી જ્ઞાન પાત્ર મર્ત પ્રજાને મગાય, અને અમને પણ જ્ઞાનોનો પર્તે નિશેષ કરી નયો; અમને તો વાસ્તવિક પણ જે મગાય તેથી મર્તિ અને અમગાય, જ પ્રિય છે જ જ દિશાત્મ.

મુર્ચ્છ, વાગવ મુર્ચ્છ ૪, રાત્રિ, ૧૯૪૭

(૨૫)

જીવ સ્વભાવ (પાતાના સમજણની મઝે) દોષિત છે, ત્યાં પછી તેના દોષ મળી જોવું એ અનુકવાનો ત્યાગ કરવા જેવું થાય છે, અને મોટા પુરુષો તેમ આચરવા દ્રષ્ટતા નથી શલિયુગમાં અમત્સગથી અને અણસમજણથી મૂલમરતે રસ્તે ન દારાય એમ બનવું બહુ મુશ્કેલ છે

મુર્ચ્છા, અસાદ વદ ૪, ૧૧૪૭

(૨૬)

જે જે પ્રકાર આત્માને ચિંતન કર્યો હોય તે તે પ્રકારે તે પ્રતિભાસે છે

વિષયાત્તપણાથી મઢતાને પામેલી વિચારશક્તિવાળા જીવન આત્માનું નિત્યપણું માસતું નથી એમ ઘણું કરીને દેખામ છે, તેમ થાય છે, તે યથાર્થ છે, કેમકે અનિત્ય એવા વિષયને વિષે આત્મવૃદ્ધિ હોવાથી પોતાનું પણ અનિત્યપણું ભાસે છે

વિચારવાનને આત્મા વિચારવાન લાગે છે ધૂંયપણે ચિંતન કરનારને આત્મા ધૂંન્ય લાગે છે, અનિત્યપણે ચિંતન

કરનારને અનિત્ય લાગે છે, નિત્યપણે ચિંતન કરનારને નિત્ય લાગે છે.

હા. નો ૧-૬૦

(૨૭)

હે પરમકૃપાળુ દેવ ! જન્મ, જરા, મરણાદિ સર્વ દુઃખોનો અત્યંત ક્ષય કરનારો એવો વીતરાગ પુરુષનો મૂળ માર્ગ આપ શ્રીમદે અનંત કૃપા કરી મને આપ્યો, તે અનંત ઉપકારનો પ્રતિઉપકાર વાળવા હું સર્વથા અસમર્થ છું; વળી આપ શ્રીમત્ કંઈ પણ લેવાને સર્વથા નિસ્પૃહ છો, જેથી હું મન, વચન, કાયાની એકાગ્રતાથી આપના ચરણારવિન્દમા નમસ્કાર કરું છું આપની પરમભક્તિ અને વીતરાગ પુરુષના મૂળધર્મની ઉપાસના મારા હૃદયને વિષે ભવપર્યંત અલ્પ જાગૃત રહો એટલું માગું છું તે સફળ થાઓ । ॐ શાંતિ. શાંતિ. શાંતિ:

આશ્વિન, ૧૯૪૮

(૨૮)

મુમુક્ષુ જીવને આ કાળને વિષે સંસારની પ્રતિકૂળ દશાઓ પ્રાપ્ત થવી તે તેને સંસારથી તરવા બરાબર છે, અનંતકાળથી અમ્યાસેલો એવો આ સંસાર સ્પષ્ટ વિચારવાનો

ધમ્મત પ્રતિકૂળ પ્રમમે વિનોયે હોય છે, ૪ ઘાત નિશ્ચય કરવા માગ્ય છે

૧ (પ્રતિકૂળ) પ્રસંગ જા ગમતાર વેદવામા આવે તો જીવને નિર્ધાન સમોપનુ સાધન છે વ્યાવહારિક પ્રસંગોનુ નિત્ય ચિત્રવિચિત્રપણુ છે માત્ર કલ્પનાળ તેમા મુલ્ય અને કલ્પનાળ દુ સ્ત્ર એવી તેની મિથિતિ છે અનુકૂળ કલ્પનાળ તે અનુકૂળ માસ છે, પ્રતિકૂળ કલ્પનાળ તે પ્રતિકૂળ માસે છે, અને જાનીપુરુષોએ તે લય કલ્પના કરવાનો ના વહી છે વિચારવાનને શોક થયે નહી, એમ શ્રી સીયરર વહતા હતા મુવર્દ, વાગળ ૧૯૫૦

(૦૧)

નિત્યનિયમ

૪૦ શ્રીમત્પરમગુરુમ્યો નમ

સવારમા ઠઠી ર્દ્યાપધિકી પ્રતિક્રમી રાત્રિ દિવસ જે કર્મ અઢાર પાપસ્થાનવમા પ્રવૃત્તિ થઈ હોય, સમ્યજ્ઞાન દશન ચારિત્ર સવધી તથા પચપરમપદ સવધી જે કર્મ અપરાધ થયો હોય, કોઈ પણ જીવ પ્રતિ કિંચિત્માત્ર પણ

અપરાધ કર્યો હોય, તે જાણતા અજાણતા થયો હોય, તે સર્વ સમાવવા, તેને નિદવા, વિશેષ નિદવા, આત્મામાંથી તે અપરાધ વિમર્જન કરી નિ શત્ય થવું રાત્રિન શયન કરતો વચ્ચે પળ એ જ પ્રમાણે કરવું.

શ્રી સત્પુરુષના દર્શન કરી ચાર ઘડી માટે સર્વ માવચ વ્યાપારથી નિવર્તી એક આસન પર સ્થિતિ કરવી. તે સમયમાં 'પરમગુરુ' એ શબ્દની પાંચ માળાઓ ગણી બે ઘડી સુધી સત્ગાસ્ત્રનું અધ્યયન કરવું ત્યાર પછી એક ઘડી કાયોત્સર્ગ કરી શ્રી સત્પુરુષોના વચનોનું તે કાયોત્સર્ગમાં રટણ કરી મદ્વૃત્તિનું અનુસંધાન કરવું. ત્યાર પછી અરઘી ઘડીમાં ભક્તિની વૃત્તિ ઝજમાળ કરનારા એવા પદો (આજ્ઞા-નુસાર) ઉચ્ચારવા અરઘી ઘડીમાં 'પરમગુરુ' શબ્દનું કાયોત્સર્ગરૂપે રટણ કરવું, અને 'સર્વજ્ઞદેવ' એ નામની પાંચ માળા ગણવી.

હાલ અધ્યયન કરવા યોગ્ય શાસ્ત્રો :-વૈરાગ્યશતક, ઇન્દ્રિયપરાજયશતક, શાતનુધારમ, અવ્યાત્મકલ્પદ્રુમ, યોગ-દૃષ્ટિસમુચ્ચય, નવતત્ત્વ, મૂળપદ્ધતિ કર્મગ્રંથ, ધર્મવિદુ, આત્માનુશાસન, ભાવનાવોધ, મોક્ષમાર્ગપ્રકાશ, મોક્ષમાળા, ઉપમિતિભવપ્રપંચ, અધ્યાત્મસાર, શ્રી આનંદધનજી

चोबीसीमाथी नीचेना स्तवनो १, ३, ५, ७, ८, ९,
१०, १३, १५, १६, १७, १९, २२

सात व्यसन (जुगटु मास, मदिरा वेश्यागमन,
शिकार चोरी, परस्वा) नो त्याग

“जूबा आमिष, मदिरा दारी,
आहूटर, चोरी, परनारी,
एहि सप्त व्यसन दुग्गदाई
दुरितमळ दुगतिवे जाई”

ए सप्तव्यसननो त्याग रात्रिभोजननो त्याग अमुक
सिवाय सर्व वनस्पतिनो त्याग अमुक तिथिए अत्याग
वनस्पतिना पण प्रतिवध अमुक रसनो त्याग अन्नह्यचर्म
नो त्याग, परिग्रहपरिमाण

शरीरमा विशेष रोगाणि उपद्रवणी, वेभानपणाणी,
राजा अथवा देवादिना बळाकारणी अत्रे विदित करेल
नियममा प्रवर्तवा अशक्त भवाय तो ते माटे पदचात्तापनु
स्थानक ममजबु स्वेच्छाए कराने ते नियममा यूनाधि
क्ता केइ पण करवानी प्रतिना सत्पुरुषनो आज्ञाए ते नियम
मा फरफार करवायी नियमभंग नही वाग्य, १९५०

સર્વે વિભાવથી ઉદાસીન બને અત્યંત શુદ્ધ નિજપર્યાયિને સહજપણે આત્મા મજે, તેને શ્રી જિને તીવ્ર જ્ઞાન દશા કહી છે જે દશા આવ્યા વિના કોઈ પણ જીવ વંધનમુક્ત થાય નહીં, એવો મિદ્ધાંત શ્રી જિને પ્રતિપાદન કર્યો છે, જે અલંકાર સત્ય છે.

કોઈક જીવથી એ ગહન દશાનો વિચાર થઈ શકવા-યોગ્ય છે, કેમકે અનાદિથી અત્યંત અજ્ઞાન દગાએ આ જીવે પ્રવૃત્તિ કરી છે, તે પ્રવૃત્તિ એકદમ અમત્ય, અસાર સમજાઈ, તેની નિવૃત્તિ સૂઝે, એમ બનવું વધુ કઠણ છે; માટે જ્ઞાની-પુરુષનો આશ્રય કરવારૂપ ભક્તિમાર્ગ જિને નિરૂપણ કર્યો છે, કે જે માર્ગ આરાધવાથી મુલભપણે જ્ઞાનદશા ઉત્પન્ન થાય છે.

જ્ઞાનીપુરુષના ચરણને વિષે મન સ્થાપ્યા વિના એ ભક્તિમાર્ગ સિદ્ધ થતો નથી, જેથી ફરી ફરી જ્ઞાનીની આજ્ઞા આરાધવાનું જિનાગમમા ઠેકાણે ઠેકાણે કયન કર્યું છે.

જ્ઞાની પુરુષના ચરણમા મનનું સ્થાપન થવું પ્રથમ કઠણ પડે છે, પણ વચનની અપૂર્વતાથી, તે વચનનો વિચાર કરવાથી, તથા જ્ઞાની પ્રત્યે અપૂર્વ દૃષ્ટિએ જોવાથી, મનનું સ્થાપન થવું સુલભ થાય છે.

જાનોપુરુષના આશ્રયમાં વિરોધ કરનારા પંચવિધ્યાદિ દોષો છે તે દોષ થવાના માધમથી જેમ અને તમ દૂર રહેવું અને પ્રાપ્ત સાધનમાં પણ સદામીનતા રાખવી અથવા તે તે સાધનોમાંથી અહંબુદ્ધિ છોડી દેઈ, રોગરૂપ જાણી પ્રવત્તવું ઘટે અનાદિ દોષનો એવા પ્રસંગમાં વિશેષ ઉદય થાય છે કેમકે આત્મા તે ભોળને છેલ્લા પોતાની સમુદ્ધિ લાવે છે એ, તે સ્વરૂપાતર કરી તેને આકર્ષે છે અને જાગૃતિમાં શિથિલ કરી નાશી પોતાને વિષે એકાગ્રબુદ્ધિ કરાવી દે છે તે જ્ઞાનબુદ્ધિ એવા પ્રકારની હોય છે કે 'મને આ પ્રવૃત્તિથી તેથી વિશેષ કાંઈ નહીં થાય, હું અનુક્રમે તેને છોડીશ અને કરતા જાગૃત રહીશ' એ આદિ આતન્દ્રિયા તે દોષ કર છે જેથી તે દાષના મર્યાદા જીવ છોડતો નથી, અથવા તે દોષ થયે છે તેનો ભય તેને આવી શકતા નથી

એ વિરાગી સાધનનો એ પ્રકારથી સ્થાન થઈ શકે છે એક તે સાધનના પ્રસંગની નિવૃત્તિ, બીજો પ્રકાર વિચારણા કરી તેનું તુચ્છપણું સમજાવું

વિચારણા કરી તુચ્છપણું સમજાવા માટે પ્રથમ તે પંચવિધ્યાદિના સાધનનો નિવૃત્તિ કરવી ચક્રાર યોગ્ય છે, કેમકે તેથી વિચારનો અવકાશ પ્રાપ્ત થાય છે

તે પંચવિષયાદિ સાધનની નિવૃત્તિ મર્યાદા કરવાનું
જીવનુ વલ્લ ન ચાલતુ હોય ત્યારે, ક્રમેક્રમે, દેનેદેને તેનો
ત્યાગ કરવો ઘટે, પરિગ્રહ તથા ભોગોપભોગના પદાર્થનો
અલ્પ પરિચય કરવો ઘટે. એમ કરવાથી અનુક્રમે તે દોષ
મોઢા પડે, અને આશ્રયભક્તિ દૃઢ થાય; તથા જ્ઞાનીના
વચનોનું આત્મામા પરિણામ થઈ તીવ્રજ્ઞાનદગા પ્રગટી
જીવન્મુક્ત થાય

જીવ કોઈક વાર આવી વાતનો વિચાર કરે, તેથી
અનાદિ અમ્યામનુ વલ્લ ઘટવુ કઠણ પડે, પણ દિન દિન
પ્રત્યે, પ્રમગે-પ્રસગે અને પ્રવૃત્તિ પ્રવૃત્તિએ ફરો ફરી વિચાર
કરે, તો અનાદિ અમ્યામનું વલ્લ ઘટી, અપૂર્વ અમ્યાસની
સિદ્ધિ થઈ સુલભ એવો આશ્રયભક્તિમાર્ગ સિદ્ધ થાય

મુવર્ડ, ફાગણ વદ ૭, રવિ, ૧૯૫૧

(૩૧)

જે કષાય પરિણામથી અનત મસારનો સવ્રધ થાય તે
કષાય પરિણામને જિનપ્રવચનમા 'અનતાનુવધી' સજા કહી
છે જે કષાયમા તન્મયપણે અપ્રગસ્ત (માઠા) ભાવે તીવ્રો-
પયોગે આત્માની પ્રવૃત્તિ છે, ત્યા 'અનતાનુવધી'નો સમ્ભવ

છે મુખ્ય કરીને અહીં કહ્યા છે તે સ્થાનકે તે કષાયનો વિશેષ મમલ છે સનદલ સદગુરુ અને સનુધમનો જે પ્રકારે ટાહ થાય, અવજ્ઞા થાય, તથા વિમુક્તભાવ થાય, એ આદિ પ્રયુત્તિથી તપજ અસતદલ, અસતગુરુ તથા અમતુધમના જે પ્રકાર આપ્રહ થાય, તે મલકા કુસકુર્યતા માય થાય, એ આદિ પ્રયુત્તિથી પ્રવૃત્તતા 'અનતાનુબધી કષાય' સમલ છે, અથવા પાનીના વચનમા સ્ત્રીપુત્રાદિ ભાવોને જે મર્યાદા પછી ઇચ્છના નિઃસ પરિણામ કહ્યા છે, તે પરિણામે પ્રવનના પણ 'અનતાનુબધી' હોવા યોગ્ય છે સક્ષેપમા 'અનતાનુબધી કષાય'ની વ્યાખ્યા ૭ પ્રમાણે જણાય છે

શુભર્દ, અસાદ સુદ ૧૧, વૃષ, ૧૯૫૧

અનતાનુબધી ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ સમ્યક્ત્વ વિભાય ગયા મમલે નહીં એમ જે મહેવાય છે તે મયાર્થ છે સસારી પદાર્થોને વિષે જીવને તીવ્ર સ્નેહ વિના એવા ક્રોધ માન, માયા અને લોભ હાય નહીં, કે જે કારણ તેને અનંત મસારનો અનુબધ થાય જે જીવને મસારા પન્થો વિષ તીવ્ર સ્નેહ લતતો હાય તેને કાર્દ પ્રસંગે પણ અનંતાનુબધી પાત્રમાથી કાર્દ પણ અન્ય થવા મમલે છ અને જ્યાં સુધી તીવ્ર સ્નેહ તે પન્થોમા હાય ત્યાં સુધી અવશ્ય પરમાયમાગ

વાળો જીવ તે ન હોય. પરમાર્થમાર્ગનું લક્ષણ એ છે કે અપરમાર્થને ભજતા જીવ બધા પ્રકારે કાયર થયા કરે, સુખે અથવા દુઃખે દુઃખમાં કાયરપણું કદાપિ વીજા જીવોનું પળ સમજે છે, પણ સંમારસુખની પ્રાપ્તિમાં પણ કાયરપણું, તે સુખનું અણગમવાપણું, નીરસપણું પરમાર્થમાર્ગી પુરુષને હોય છે.

તેવું નીરસપણું જીવને પરમાર્થજ્ઞાને અથવા પરમાર્થ-જ્ઞાનીપુરુષના નિશ્ચયે થવું સમજે છે, વીજા પ્રકારે થવું સંભવતું નથી પરમાર્થજ્ઞાને અપરમાર્થરૂપ એવો આ સસાર જાણી પછી તે પ્રત્યે તોવ્ર એવો ક્રોધ, માન, માયા કે લોભ કોણ કરે ? કે ક્યાથી થાય ? જે વસ્તુનું માહાત્મ્ય દૃષ્ટિ-માથી ગયું તે વસ્તુને અર્થે અત્યંત ક્લેશ થતો નથી સસાર-ને વિષે આનંતિપણે જાણેલું સુખ તે પરમાર્થજ્ઞાને આનંતિ જ માસે છે, અને જેને આનંતિ માસી છે તેને પછી તેનું માહા-ત્મ્ય શું લાગે ? એવી માહાત્મ્યદૃષ્ટિ પરમાર્થજ્ઞાનીપુરુષના નિશ્ચયવાળા જીવને હોય છે, તેનું કારણ પણ એ જ છે. કોઈ જ્ઞાનના આવરણને કારણે જીવને વ્યવચ્છેદક જ્ઞાન થાય નહીં, તથાપિ સામાન્ય એવું જ્ઞાન, જ્ઞાનીપુરુષની શ્રદ્ધા-રૂપે થાય છે વડના વીજની પેઠે પરમાર્થ-વડનું વીજ એ છે.

તીવ્ર પરિણામે, ભવભયરહિતપણે જાનોપુરુષ કે સમ્યક્-
 દૃષ્ટિ જીવને ક્રોધ, માન, માયા કે લાભ હોય નહીં જે
 સસારબંધે અનુવધ કરે છે, તે કરતા પરમાયને નામે, આન્તિ-
 મત પરિણામે અમદ્ગુહ, દેવ ધર્મને ભજે છે, તે જીવને ઘણું
 કરી અનતાનુવધી ક્રોધ, માન, માયા, લોભ ધાય છે,
 કારણ કે શીજી સસારનો ક્રિયાઓ ઘણું કરી અનત
 અનુવધ કરવાવાળી નથી, માત્ર અપરમાયને પરમાય જાણી
 આપ્રહ જીવ મજ્યા કરે, તે પરમાયનાની એવા પુરુષ પ્રત્યે,
 દેવ પ્રત્યે, ધર્મ પ્રત્યે નિરાદર છે, એમ કહેવામા ઘણું કરી
 યથાર્થ છે તે સદ્ગુહ, દેવ, ધર્મ પ્રત્યે અસત્ગુર્વાદિકના
 આપ્રહથી માઠા લોભથી, આત્મનાદ, અપેક્ષા પ્રવર્તે
 એવી સમજ છે તેમજ તે માઠા સમજી તેની સસારવાસના
 પરિચ્છેદ નહીં થતી હોવા છતાં તે પરિચ્છેદ માની પરમાય
 પ્રત્યે અપેક્ષક રહે છે, એ જ અનતાનુવધી ક્રોધ માન, માયા,
 લોભનો આકાર છે મુર્ચ્છા શીજા અ० વદ ૬, ૧૯૪૯

(૩૨)

‘અનતાનુવધી નો રાજો પ્રકાર સ્થિતો છે તે વિષે
 વિશેષાર્થ નાંચે સ્થાપી જાણશો —

ઉદયથી અથવા ઉદામભાવસંયુક્ત મદપરિણત બુદ્ધિથી ભોગાદિને વિષે પ્રવૃત્તિ થાય ત્યા સુધીમા જ્ઞાનીની આજ્ઞા પર પગ મૂકીને પ્રવૃત્તિ થઈ ન સમજે, પણ જ્યા ભોગાદિને વિષે તીવ્ર તન્મયપણે પ્રવૃત્તિ થાય ત્યા જ્ઞાનીની આજ્ઞાનો કંઈ અંકુશતા સમજે નહીં, નિર્ભયપણે ભોગપ્રવૃત્તિ સંભવે. જે નિર્ધ્વંસ પરિણામ કહ્યા છે, તેવા પરિણામ વર્તે ત્યા પણ 'અનતાનુવંધી' સમજે છે. તેમ જ 'હુ સમજુ છું', 'મને વાઘ નથી' એવા ને એવા વફમમા રહે, અને 'ભોગથી નિવૃત્તિ ઘટે છે', અને વઢી કંઈ પણ પુરુષત્વ કરે તો થઈ શકવા યોગ્ય હતા પણ મિથ્યાજ્ઞાનથી જ્ઞાનદશા માની ભોગાદિક-મા પ્રવર્તના કરે ત્યા પણ 'અનતાનુવંધી' સમજે છે

જાગ્રતમા જેમ જેમ ઉપયોગનુ શુદ્ધપણુ થાય, તેમ તેમ સ્વપ્નદશાનું પરિક્ષીણપણુ સમજે મુવર્ડ, અષાઢ, ૧૯૫૧

(૩૩)

પ્રથમ પદમાં એમ કહ્યું છે કે : હે મુમુક્ષુ ! એક આત્માને જાણતા સમસ્ત લોકાલોકને જાણીશ, અને સર્વ જાણવાનું ફળ પણ એક આત્મપ્રાપ્તિ છે, માટે આત્માથી જુદા એવા વીજા ભાવો જાણવાની વારવારની ઇચ્છાથી તું

નિવર્તે અને ત્વ નિજસ્વરૂપને વિષે દષ્ટિ દે, કે જે દૃષ્ટિથી સમસ્ત સૃષ્ટિ નેયપણે તાર વિષ દેખાશે તત્ત્વમ્બવ એવા સનશાસ્ત્રમા કહ્યા માગનુ પણ આ તત્ત્વ છે, એમ તત્ત્વ પાનોઓ કહ્યું છે, તથાપિ સ્વયંભૂત તે સમજાવુ દુર્લભ છે એ માર્ગ જુદો છે, અને નનુ સ્વરૂપ પણ જુદુ છે, જેમ માત્ર કથનજ્ઞાનીઓ કહે છે તેમ નથી માટે ઠેકાણ ઠેકાણ જઈને જા પૂછે છે ? કેમકે ત અપૂર્વ ભાવનો અથ ઠેકાણે ઠેકાણથી પ્રાપ્ત થવા યોગ્ય નથી

વીજા પદનો સદાપ અથ ॥ મુમુક્ષુ ! યમનિયમાદિ જે સાધનો સર્વે નાસ્ત્રમા કહ્યા છે તે ઉપર કહ્યા અથવા નિષ્ફળ ઠરશે એમ પણ નથી કેમકે ત પણ કારણને અર્થે છે ત કારણ આ પ્રમાણે છે આત્મજ્ઞાન રહી કાલે એથી પાત્રતા પ્રાપ્ત થવા, તથા સમા ન્ધિતિ થાય તેવી યોગ્યતા આવવા એ કારણો સ્વપ્નરૂપ છે સત્ત્વજ્ઞાનાઆદિ એથી એવા હુયી ન સાધના કહ્યા છે, પણ જીવનો સમજનમાં સામટો પેર હોવાથી ત સાધનામાં જ અટકી રહ્યો અથવા તે સાધન પણ અભિનિવન પરિણામે પ્રાપ્ત આગત્તોથી જેમ ઘાટજને જા દેખાડવામા આવે, તેમ સત્ત્વજ્ઞાનીઆદિ ન સત્ત્વનુ સત્ત્વ કહ્યું છે' યથાનિયા, ધા.વ. ૧૪, ૧૯૫૧

एवंभूत दृष्टिथी ऋजुसूत्र स्थिति कर
 ऋजुसूत्र दृष्टिथी एवंभूत स्थिति कर
 नैगम दृष्टिथी एवभूत प्राप्ति कर
 एवंभूत दृष्टिथी नैगम विशुद्ध कर
 सग्रह दृष्टिथी एवभूत था
 एवभूत दृष्टिथी सग्रह विशुद्ध कर
 व्यवहार दृष्टिथी एवभूत प्रत्ये जा
 एवंभूत दृष्टिथी व्यवहार विनिवृत्त कर
 शब्द दृष्टिथी एवंभूत प्रत्ये जा
 एवंभूत दृष्टिथी शब्द निर्विकल्प कर.
 समभिरूढ दृष्टिथी एवभूत अवलोक
 एवभूत दृष्टिथी समभिरूढ स्थिति कर.
 एवभूत दृष्टिथी एवभूत था
 एवंभूत स्थितिथी एवंभूत दृष्टि समाव.
 ॐ शांतिः शांति शांति.

(૩૫)

સમસ્ત વિશ્વ ઘણું કરીને પરકથા તથા પરવૃત્તિમાં ઘણું જાય છે, તમા રહી સ્થિરતા ક્યાથી પ્રાપ્ત પામ ?

આવા અમૂલ્ય મનુષ્યપણાનો એક સમય પણ પરવૃત્તિએ જવા દેવા યોગ્ય નથી, અને કદી પણ તમ થયા કરે છ તનો સપાય કદી વિનાયે કરી મલપવા યોગ્ય છે

જાનીપુરુષનો નિશ્ચય થઈ અતર્પેદ ન રહે તો આત્મ પ્રાપ્તિ સાચુ ગુલ્મ છે, એવું જાનો પાકારી ગયા છતાં કેમ લાલો મૂલ છે ? મુઘડી આસા સુ" ૧૩, ૧૯૫૧

(૩૬)

કરવા યોગ્ય કદી કહ્યું હોય તે વિસ્મરણયાગ્ય ન હોય એટલો ઉપયોગ કરો ક્રમે કરાને પણ તેમા અવશ્ય પરિણતિ કરવી પડે ત્યાગ, ધરાગ્ય, સપશમ અને મક્તિ મુમુગુ જીવે મહત્ત્વ સ્વભાવરૂપ કરી મુખ્યા વિના આત્મદશા કેમ આવ ? પણ શિયિન્પણાથી પ્રમાણથી એ વાત વિસ્મૃત થઈ જાય છે મુઘડી, આસો સુદ ૧૩, ૧૯૫૧

(૩૭)

“જ્ઞાનનું ફલ વિરતિ છે.” વીતરાગનું આ વચન સર્વ મુમુક્ષુઓએ નિત્ય સ્મરણમાં રાખવા યોગ્ય છે જે વાચવાથી, સમજવાથી તથા વિચારવાથી આત્મા વિભાવથી, વિભાવના કાર્યોથી અને વિભાવના પરિણામથી ઉદાસ ન થયો, વિભાવનો ત્યાગી ન થયો, વિભાવના કાર્યોનો અને વિભાવના ફલનો ત્યાગી ન થયો, તે વાચવું, તે વિચારવું અને તે સમજવું અજ્ઞાન છે વિચારવૃત્તિ સાથે ત્યાગવૃત્તિ ઉત્પન્ન કરવી તે જ વિચાર સફળ છે, એમ કહેવાનો જ્ઞાનીનો પરમાર્થ છે.

વવાણિયા, ફાગણ વદ ૧૧, ૧૯૫૩

(૩૮)

ૐ નમ.

સર્વ જીવ સુખને ઇચ્છે છે

દુઃખ સર્વને અપ્રિય છે

દુઃખથી મુક્ત થવા સર્વ જીવ ઇચ્છે છે.

વાસ્તવિક તેનું સ્વરૂપ ન સમજાવાથી તે દુઃખ મટતું

નથી

તે દુઃખના આત્યતિક અભાવનું નામ મોક્ષ કહીએ છીએ.

અત્યંત ધોતરાગ થયા વિના આત્મતિક મોખ હોય નહી

સમ્યગ્જ્ઞાન વિના ધોતરાગ પર્દે શકાય નહી

સમ્યગ્દર્શન વિના જ્ઞાન અસમ્યક્ કહેવાય છે

વસ્તુની જે સ્વભાવે સ્થિતિ છે, તે સ્વભાવ તે વસ્તુની

સ્થિતિ સમજાવો તને સમ્યગ્જ્ઞાન કહીએ છીએ

સમ્યગ્જ્ઞાનદાનથી પ્રસીત થયેલા આત્મભાવે વતવું તે

ચારિત્ર છે

એ પ્રણેની એકતાથી મોખ થાય

જીવ સ્વાભાવિક છે પરમાણુ સ્વાભાવિક છે

જીવ અનત છે પરમાણુ અનત છે

જીવ અને પુદ્ગલનો મયાગ અનાદિ છે

ગયા મુઘા જીવને પુદ્ગલમય છે, ત્ય સુધી સજમ

જીવ કહેવાય

ભાવકર્મના પર્ત્ત જીવ છે

નાવકર્મનું યાજુ નામ ધિમાવ કહેવાય છે

ભાવકર્મના હેતુથી જીવ પુદ્ગલ ગ્રહે છે

તથી તરંગાન્ન શરીર અને ઓદારિકાદિ શરીરનો

કોળ થાય છે

ભાવકર્મથી વિમુક્ત થાય તો નિજભાવપરિણામો થાય

સમ્યગ્દર્શન વિના વાસ્તવિકપણે જીવ ભાવકર્મથી
વિમુક્ત ન થઈ શકે

સમ્યગ્દર્શન થવાનો મુખ્ય હેતુ જિનવચનથી તત્ત્વાર્થ-
પ્રતીતિ થવી તે છે. હા. નો. ૩-૬

(૩૯)

(૧)

ૐ

સત્પુરુષોના અઘાઘ ગંભીર સંયમને નમસ્કાર

અવિષમ પરિણામથી જેમણે કાલકૂટ વિષ પીધુ એવા
શ્રી ઋષભાદિ પરમપુરુષોને નમસ્કાર.

પરિણામમા તો જે અમૃત જ છે, પણ પ્રથમ દશાએ
કાલકૂટ વિષની પેઠે મૂંઝવે છે, એવા શ્રી સયમને નમસ્કાર
તે જ્ઞાનને, તે દર્શનને અને તે ચારિત્રને વારવાર
નમસ્કાર

(૨)

જેની ભક્તિ નિષ્કામ છે એવા પુરુષોનો સત્સંગ કે
દર્શન એ મહત્ પુણ્યરૂપ જાણવા યોગ્ય છે.

પારમાર્થિક દુઃખવિદોષથી પશ્ચાદિ ઇલ્લવાનુ બની
શકવનુ નથી

જે અનિત્ય છે જે અમાર છે અને જે અશરણસ્પ છે તે
આ જીવને પ્રીતિન વારણ કેમ થાય છે તે વાત રાત્રિ દિવસ
વિચારવા યોગ્ય છે

લોકદષ્ટિ અને જ્ઞાનીની દષ્ટિને પશ્ચિમ પૂર્વ જેટલો
તરાવટ છે જ્ઞાનીની દષ્ટિ પ્રથમ નિરાલસન છે, દષ્ટિ
રુત્પન્ન કરતી નથી, જીવની પ્રવૃત્તિન મઢતી આવતી નથી;
તથા જીવ તે નિષ્ક્રિયા દશિવાન થતો નથી, પણ જે
જીવોળ પરિપક્વ થઈને ઘાઘા વાઢ સુધા તે દુષ્ટિનુ આરાધા
કયુ છે તે મર્ચ દુઃસ્વના મયસ્ય નિર્વાળને વામ્યા છે, તેમા
ઉપાયનો વામ્યા છે

જીવન પ્રમાણમાં અનાદિથી રહિ છે, પણ તેમા રહિ
કરવા યોગ્ય ના દરખાસુ નથી

મુબઈ આગો મુદ ૮, રવિ, ૧૯૫૧

આત્મદશાને પામી નિર્દ્વન્દ્વપણે યથાપ્રારવ્વ વિચરે છે,
 એવા મહાત્માઓનો યોગ જીવને દુર્લભ છે

તેવો યોગ બન્યે જીવને તે પુરુષની ઓઢાણ પડતી
 નથી, અને તથારૂપ ઓઢાણ પડ્યા વિના તે મહાત્મા
 પ્રત્યે દૃઢાશ્રય થતો નથી

જ્યા સુધી આશ્રય દૃઢ ન થાય ત્યા સુધી ઉપદેશ
 પરિણામ પામતો નથી.

ઉપદેશ પરિણમ્યા વિના સમ્યગ્દર્શનનો યોગ બનતો
 નથી.

સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિ વિના જન્માદિ દુઃખની આત્યતિક
 નિવૃત્તિ બનવા યોગ્ય નથી

તેવા મહાત્મા પુરુષોનો યોગ તો દુર્લભ છે, તેમા મશય
 નથી. પણ આત્માર્થી જીવોનો યોગ બનવો પણ કઠણ છે
 તોપણ ક્વચિત્ ક્વચિત્ તે યોગ વર્તમાનમા બનવા યોગ્ય છે
 સત્સમાગમ અને સત્સાસ્ત્રનો પરિચય કર્તવ્ય છે. ૨૦

મુવડ, કાર્તિક વદ ૧૨, ૧૯૫૪

(४१)

अपार महा मोहजळने अनत अतराय छा धीर रही
जे पुढप सर्पा ते श्री पुरुष भगवानने नमस्कार

अनत बाळपी ज पान भवहतु थतु हुतु ते पानने एक
समयमात्रमा जात्यांतर करी जेणे भवनिवृत्तिरूप कथु ते
ब्रह्माणमूर्ति सम्यग्दर्शनने नमस्कार

निवृत्तियापमा सत्त्वमायमनी वृत्ति राखवी योग्य छे

मुंबई, अपाढ सुद ११, गुरु, १९५४

(४२)

हे काम ! हे मान ! हे मगलदय !

हे बघनवर्गणा ! हे मोह ! हे मोहण्या !

हे निषिद्धा ! तमे सा माटे अतराय करो छो ?

परम अनुग्रह बरीने हव अनुकूल पावो ! अनुकूल पावो

हा नो २१९

(४३)

हे सर्वोत्कृष्ट मुक्ता हेनूभूत मग्गम्भनन ! तने अत्यंत
भक्तिपी नमस्कार हो

આ બનાદિ અનંત સંસારમા અનંત અનત જીવો તારા
આશ્રય વિના અનંત અનંત દુઃખને અનુભવે છે

તારા પરમાનુગ્રહથી સ્વસ્વરૂપમા રુચિ થઈ. પરમ
વીતરાગ સ્વભાવ પ્રત્યે પરમ નિશ્ચય આવ્યો. કૃતકૃત્ય
થવાનો માર્ગ ગ્રહણ થયો

હે જિન વીતરાગ ! તમને અત્યંત ભક્તિથી નમસ્કાર
કરું છું તમે આ પામર પ્રત્યે અનત અનત ઉપકાર કર્યો છે

હે કુદકુંદાદિ આચાર્યો ! તમારા વચનો પણ સ્વરૂપા-
નુસંધાનને વિષે આ પામરને પરમ ઉપકારભૂત થયા છે તે
માટે હું તમને અતિશય ભક્તિથી નમસ્કાર કરું છું

હે શ્રી સોભાગ ! તારા સત્સમાગમના અનુગ્રહથી આત્મ-
દશાનું સ્મરણ થયું તે અર્થે તને નમસ્કાર હો હા. નો. ૨-૨૦

(૪૪)

જેમ ભગવાન જિને નિરૂપણ કર્યું છે તેમ જ સર્વ
પદાર્થનું સ્વરૂપ છે.

ભગવાન જિને ઉપદેશેલો આત્માનો સમાધિમાર્ગ
શ્રી ગુરુના અનુગ્રહથી જાણી, પરમ પ્રયત્નથી ઉપાસના કરો.
હા. નો ૨-૨૧

(૧) સવનોપદિષ્ટ આત્મા મદ્ગુપ્તપાદ જાણીને નિરતર
તેના ધ્યાનના અર્થે વિચરવું સયમ અને સપૂર્ણ—

(૨) અહો ! મર્વોત્કૃષ્ટ વાતરમમય માર્ગ—

અહો ! તે મર્વોત્કૃષ્ટ વાતરસપ્રધાન માગના મૂલ
મર્વન ન્ધ —

અહા ! તે મર્વોત્કૃષ્ટ ગાત રમ સુપ્રતાત જગદ્યો ગ્યા
પદ્મપાદ સદ્ગુરુદય—

આ વિચરમા મવકાલ તમે જયવત થતો, જયવા થતો

હા નો ૩૨૨

(૧) પ્રાણીમાત્રના રાજ, વધત્ર બન હિતવારા નથી
જાઈ રવાય હાય તા ત વાતરાગના ધમ જ છે

(૨) મત્રના ! ત્રિવરેન્દ્રાદ જાત્રાનિ જ સ્વરૂપ
નિરૂપણ કર્યા છે ॥ આત્મરતિક માત્રામા નિરૂપણ છે, જે
પૂર્વ યાગામ્યામ વિના જ્ઞાનપાથર થવા યોગ્ય નથી માટે
તમ તમારા અજૂન જ્ઞાનો આવશે વીરરામા વાચકો

विरोध करता नही; पण योगनों अभ्यास करो पूर्णताए ते स्वरूपना ज्ञाता थवानु राखजो.

मुवई, का० वद ११, मगळ, १९५६

(४७)

ॐ

वीतरागनो कहेलो परम शात रसमय धर्म पूर्ण सत्य छे, एवो निश्चय राखवो. जीवना अनधिकारीपणाने लीधे तथा सत्पुरुषना योग विना समजातु नथी, तो पण तेना जेवु जीवने ससाररोग मटाडवाने बीजु कोई पूर्ण हितकारी औषध नथी, एवं वारंवार चितवन करवु

आ परम तत्त्व छे, तेनो मने सदाय निश्चय रहो, ए यथार्थ स्वरूप मारा हृदयने विषे प्रकाश करो, अने जन्म-मरणादि बधनथी अत्यंत निवृत्ति थाओ । निवृत्ति थाओ !!

हे जीव ! आ क्लेशरूप मसार थकी, विराम पाम, विराम पाम, काईक विचार, प्रमाद छोडी जागृत था ! जागृत था !! नही तो रत्नचिंतामणि जेवो आ मनुष्यदेह निष्फळ जशे.

हे जीव ! हवे तारे सत्पुरुषनी आज्ञा निश्चय उपासवा योग्य छे. ॐ शान्ति शान्ति शान्ति: वर्ष २७ मु.

અન્ય કારણના આપનાર એવા ઓ સદગુહ્દેવને
અત્યંત ભક્તિય નમસ્કાર

ગુદ્દ આત્મસ્વરૂપને પામ્યા છે ત્યાં જ્ઞાનીપુરવોદ નીચે
કહ્યા છે તે છ પદને મમ્યગ્નતાના વિવાગના સર્વોત્કૃષ્ટ
સ્વાત્મ કહ્યાં છે

પ્રથમ પદ —

આત્મા છે ' જેમ ઘટપટઆદિ વસ્તુઓ છે, તમ આત્મા
વળ છે અમુક ગુણ હોવાને સીધે જેમ ઘટપટઆદિ હોવાનું
પ્રમાણ છે, તમ સ્વપરપ્રકાશ ત્યાં ધૈર્યગતતાના પ્રત્યક્ષ
ગુણ જેને વિષે છે એવો આત્મા હોવાનું પ્રમાણ છે
બીજું પદ —

'આત્મા નિર્ગુણ છે ' ઘટપટઆદિ વસ્તુઓ અમુક કાર્યવર્તી
છે આત્મા ત્રિપાલ્લવર્તી છે ઘટપટઆદિ મયોગ કરી વસ્તુ છે
આત્મા સ્વભાવ કરોને પદાર્થ છે કમલે તની રૂપરૂપિ માટે
કોઈ પણ સંવાગો અનુભવયોગ્ય થતા નથી કોઈ પણ સયોગી
દ્રવ્યથી સંવાગતા પ્રગટ થતા યોગ્ય નથી, માટે અનુભવ છે
અગયોગો હોવાર્થ, અવિચારી છે, કમલે જાત કાઈ સંવાગથી
રૂપરૂપિ ન હાય, તેના કોઈને વિષે જન વળ હોય નહી

ત્રીજું પદ :—

‘આત્મા કર્તા છે’ સર્વ પદાર્થ અર્થક્રિયાસપન્ન છે કઈ ને કઈ પરિણામક્રિયા સહિત જ સર્વ પદાર્થ જોવામા આવે છે આત્મા પણ ક્રિયાસપન્ન છે ક્રિયાસપન્ન છે, માટે કર્તા છે. તે કર્તાપિણુ ત્રિવિધ શ્રી જિને વિવેચ્યુ છે, પરમાર્થથી સ્વભાવ-પરિણતિએ નિજસ્વરૂપનો કર્તા છે અનુપચરિત (અનુભવમા આવવા યોગ્ય, વિશેષ સંવધ સહિત) વ્યવહારથી તે આત્મા દ્રવ્યકર્મનો કર્તા છે ઉપચારથી ઘર, નગર આદિનો કર્તા છે

ચોથું પદ :—

‘આત્મા ભોક્તા છે’ જે જે કઈ ક્રિયા છે તે તે સર્વ સફળ છે, નિરર્થક નથી. જે કઈ પણ કરવામા આવે તેનુ ફલ ભોગવવામા આવે એવો પ્રત્યક્ષ અનુભવ છે વિષ ખાધાથી વિપનુ ફલ, સાકર ખાવાથી સાકરનુ ફલ; અગ્નિસ્પર્શથી તે અગ્નિ-સ્પર્શનું ફલ, હિમને સ્પર્શ કરવાથી હિમસ્પર્શનું જેમ ફલ થયા વિના રહેતુ નથી, તેમ કષાયાદિ કે અકષાયાદિ જે કઈ પણ પરિણામે આત્મા પ્રવર્તે તેનુ ફલ પણ થવા યોગ્ય જ છે, અને તે થાય છે. તે ક્રિયાનો આત્મા કર્તા હોવાથી ભોક્તા છે.

પાંચમું પદ —

‘મોક્ષપદ છે’ જે અનુપચરિત વ્યવહારથી જીવને કર્મનું ચર્તાપિણું નિરૂપણ થયું, ચર્તાપિણું હોવાથી મોક્ષાપણું નિરૂપણ થયું તે કર્મનું ટક્રવાપણું પણ છે કેમકે પ્રત્યક્ષ થવાયાદિનું સીત્રપણું હોય પણ તેના અનમ્યાસથી, તેના અપરિચયથી, તેને ઉપશમ કરવાથી તેનું મદપણું દેખાય છે તે ક્ષીણ થવા યોગ્ય દેખાય છે, ક્ષીણ થઈ જાય છે તે તે ક્ષયમાય ક્ષીણ થઈ ક્ષયવા યોગ્ય હાવાથી તેથી રહિત એવો જે શુદ્ધ આત્મસ્વમાય તે જ્ઞ મોક્ષપદ છે

છઠ્ઠું પદ —

તે ‘માનનો ઉપાય છે’ જો કદી કર્મવધમાત્ર થવા કરે એમ જ હોય, તો તેની નિવૃત્તિ કોઈ કાઢ સમય નહીં, પણ કર્મવધથી વિપરીત સ્વમાયવાળા ગ્ધા જ્ઞાન, દેશન, સમાધિ, વીરાગ્ય, મક્ત્યાદિ સાધન પ્રત્યક્ષ છે જે સાધનાથી ચહે કર્મવધ નિર્મિલ થાય છે, ઉપશમ પામે છે ક્ષીણ થાય છે માટે ॥ જ્ઞાન, દર્શન સયમાદિ માત્રપદના ઉપાય છે

શ્રી જ્ઞાનીપુણ્યા સમ્યગ્દર્શનના મુક્ત્ય તિલામમૂલ કાર્યા એવા આ ૭ પદ અન્ને સન્નેપમા જણાવ્યા છે મમોવમુક્તિ-ગામી વ્રીષ્ટને મહત્વ વિચારમા ત સપ્રમાણ થવા યોગ્ય છે,

પરમ નિઃચયરૂપ જગાવા યોગ્ય છે, તેનો સર્વ વિભાગ વિસ્તાર થઈ તેના આત્મામા વિવેક થવા યોગ્ય છે. આ છ પદ અત્યંત મંદેહરહિન છે, એમ પરમપુરુષે નિરૂપણ કર્યું છે. એ છ પદનો વિવેક જીવને સ્વસ્વરૂપ મમત્ત્વાને અર્થે કહ્યો છે. અનાદિ સ્વપ્નદજાને ભીંચે ઉત્પન્ન થયેલો એવો જીવનો અહંભાવ, મમત્ત્વભાવ તે નિવૃત્ત થવાને અર્થે આ છ પદની જ્ઞાનીપુરુષોએ દેશના પ્રકાશી છે. તે સ્વપ્નદશાથી રહિત માત્ર પોતાનું સ્વરૂપ છે, એમ જો જીવ પરિણામ કરે, તો સહજમાત્રમા તે જાગૃત થઈ સમ્યક્દર્શનને પ્રાપ્ત થાય; સમ્યક્દર્શનને પ્રાપ્ત થઈ સ્વસ્વભાવરૂપ મોક્ષને પામે. કોઈ વિનાશી, અશુદ્ધ અને અન્ય એવા ભાવને વિષે તેને હર્ષ, શોક, સયોગ ઉત્પન્ન ન થાય તે વિચારે સ્વસ્વરૂપને વિષે જ શુદ્ધપણું, સપૂર્ણપણું, અવિનાશીપણું, અત્યંત આનંદપણું, અંતરરહિત તેના અનુભવમા આવે છે. સર્વ વિભાવપર્યાયમા માત્ર પોતાને ઋધ્યાસથી ઐક્યતા થઈ છે, તેથી કેવલ પોતાનું ભિન્નપણું જ છે, એમ સ્પષ્ટ—પ્રત્યક્ષ—અત્યંત પ્રત્યક્ષ—અપરોક્ષ તેને અનુભવ થાય છે. વિનાશી અથવા અન્ય પદાર્થના સયોગને વિષે તેને દ્રષ્ટાનિષ્ટપણું પ્રાપ્ત થતું નથી. જન્મ, જરા, મરણ, રોગાદિ વાચારહિત સંપૂર્ણ માહા-

તમ્યનુ ઠેકાણુ એવુ નિજસ્વરૂપ જાણી, વદી તે કૃતાય ધાય છે જે જે પુરુષોને એ છ પદ સપ્રમાણ એવા પરમ પુરુષના વચને આત્માનો નિદચય થયો છે, ત તે પુરુષો સર્વ સ્વરૂપને પામ્યા છે આધિ, વ્યાધિ, રૂપાધિ, સર્વ સંગથી રહિત થયા છે, ધાય છે, અને ભાવિરાઢમા પણ તમ જ ધરો

જે સત્પુરુષોએ જન્મ જરા મરણનો નાશ કરવાવાઢી, સ્વસ્વરૂપમા સદૃજ અવસ્થાન થવાના ઉપદેશ કહ્યો છે, તે સત્પુરુષોને અત્યંત મનિષી નમસ્કાર છે તેની નિષ્કારણ કરુણાને નિત્ય પ્રત્યે નિરતર સ્તવવામા પણ આત્મસ્વભાવ પ્રગટે છે, એવા સર્વ સત્પુરુષો તના ચરણારવિંદ સદાય હૃદયને વિષે સ્થાપન રહો !

જે છ પદથી સિદ્ધ છે એવુ આત્મસ્વરૂપ તે જેના વચમને અગાકાર થયે મહાજમા પ્રગટ છે, જે આત્મસ્વરૂપ પ્રગટવાથી સર્વ કાલ જીવ મપૂજ આનંદન પ્રાપ્ત થઈ નિમય પાય છે ॥ વચના કહનાર એવા મત્પુરુષના ગુણની વ્યાસ્યા કરવાને અગતિ છે, જેમને જેનો પ્રમુખકાર મ પર્ઈ રાજ એવા પરમાત્મભાવ ત જાણ થઈ પણ દૃષ્ટિયા વિના માત્ર નિષ્કારણ કરુણાનીલતાથી આપ્યા, એમ છતા પણ જેને અન્ય જીવને વિષે આ મારો નિધ્ય છે, અથવા

ભક્તિનો કત્તો છે, માટે માગો છે, તમ રમી જોવું નયો, ત્યા
જે મત્સુરુપ નેને પ્રગટ ભક્તિનું ફરી ફરી નમસ્કાર હો !

જે મત્સુરુપોનું નદગુરુની ભક્તિ નિરૂપણ થયો છે, તે
ભક્તિ માત્ર શિષ્યના કન્યાણને ઝઘે નહીં છે જે ભક્તિને
પ્રાપ્ત થવાર્થ નદગુરુના આત્માની નેષ્ટાને વિષે વૃત્તિ રહે,
અપૂર્વ ગુણ દૃષ્ટિગોચર થઈ અન્ય મ્યક્ષ્મ મટે અને મહેજે
આત્મવૌધ થાય એમ જાણીને તે ભક્તિનું નિરૂપણ થયું છે, તે
ભક્તિને અને તે મત્સુરુપોને ફરી ફરી શિવાલ નમસ્કાર હો !

તો કદી પ્રગટપણે વનમાનમા કેવલજ્ઞાનનો સ્પર્શ
થઈ નથી, પણ જેના વચનના વિચારયોગે શક્તિપણે કેવલ-
જ્ઞાન છે એમ સ્પષ્ટ જાણ્યું છે, શ્રદ્ધાપણે કેવલજ્ઞાન થયું છે,
વિચારદશાએ કેવલજ્ઞાન થયું છે, ઇચ્છાદશાએ કેવલજ્ઞાન
થયું છે, મુન્ય નયના હેતુથી કેવલજ્ઞાન વર્તે છે, તે કેવલજ્ઞાન
સર્વ અવ્યાવાધ સુખનું પ્રગટ કરનાર, જેના યોગે સહજ
માત્રમા જીવ પામવા યોગ્ય થયો, તે સત્પુરુષના ઉપકારને
સર્વોત્કૃષ્ટ ભક્તિએ નમસ્કાર હો ! નમસ્કાર હો ! !

મુવડ, ફાગણ, ૧૯૫૦

(૧)

સચારમ

(શાર્દૂલવિમ્લીક્ષિત વૃત્ત)

સચારમ પ્રસંગ રંગ મરણા, કોહે કર વામના,
 બોધુ ધમ્મદ ધર્મ મર્મ હરણા છે અયણા વામ ના,
 માણુ મોન મુગ્ધોષ ધમ ધનના, જોદ કચુ વામના,
 એમાં તત્ત્વ વિચાર તત્ત્વ મુગ્ધા, પ્રેરો પ્રભુ વામના

(૨)

(છપ્પય)

નાભિનદા નાથ, વિવચના વિશાની
 મલકધનના કર, કરણ સંદન મુગ્ધાની
 ઈષ પથ આદત, નન પ્રત્ન મગવણા,
 ધગરિતિ મરિહિતિ તંત્રહારવ જયવણા,
 શ્રી મરણહરણ સારનારણ, શિવોદ્ધારણ અપ હર,
 ને કમમત્તેષ વરમાતદ, ગણદ વંત કર.

(३)

प्रभुप्रार्थना

(दोहरा)

जलहल ज्योति स्वप्न तु, वैवळ कृपानिधान;
 प्रेन पुनित तुम प्रेरजे, भयभंजन भगवान्. १
 नित्य निगजन निच छो. गजन गंज गुमान;
 अभियंदन अभियदना, भयभजन भगवान्. २
 धर्मघरण तारणतरण, शरण चरण सन्मान;
 विघ्नहरण पावनकरण, भयभंजन भगवान्. ३
 भद्रभरण भीतिहरण, सुधाहरण सुभवान्;
 क्लेशहरण चिताचूरण, भयभजन भगवान्. ४
 अविनाशी अग्रित तुं, एक अराड अमान,
 अजर अमर अणजन्म तुं, भयभंजन भगवान्. ५
 आनंदी अपवर्गी तु, अकळ गति अनुमान,
 आशिष अनुकूल आपजे, भयभजन भगवान्. ६
 निराकार निर्लेप छो, निर्मळ नीतिनिधान,
 निर्मोहक नारायणा, भयभजन भगवान्. ७
 सचराचर स्वयभू प्रभु, सुखद सोपजे तान,
 सृष्टिनाथ सर्वेश्वरा, भयभजन भगवान्. ८

- સકટ તોય સકલ હરણ, નોતમ જ્ઞાન નિજન,
 દુઝા વિચલ અચલ કરા, મયમજન મગવાન ૯
 આપિ વ્યાધિ રૂપાધિને હરો તત્ત સોફાન,
 વરગાઢુ કરુણા કરો, મયમજન મગવાન ૧૦
 નિરરની વચ્ચે મનિ, મૂલ મયકર માન,
 નકર તે સ્નેહે હરો, મયમજન મગવાન ૧૧
 નતિ દિગુને આપા, મત્તિ મુક્તિનુ દાન,
 મુજ મુક્તિ જાહર છે, મયમજન મગવાન ૧૨
 નીતિ પ્રીતિ નમ્રતા, મસ્તી મત્તિનુ માન,
 માય પ્રજાને આપા, મયમજન મગવાન ૧૩
 દયા દાતિ ઓળખતા, ધર્મ મર્મ મનધ્યાન,
 સવ જવ વગવવ દ, મયમજન મગવાન ૧૪
 હર બાહ્યુ ઈનીયનુ, હર અપ ને અજ્ઞાન,
 હર મમના મારત ઠાળી, મયમજન મગવાન ૧૫
 ઠન મન ધન ન યગનુ, દે મુખ શુભા સમાન,
 મા અવાનીનુ કર મહુ, મયમજન મગવાન ૧૬
 વિામ વિનતિ રાવતા, ધરો કૃપાથી ધ્યાન,
 મામ્ય કરો મહારાજ તે, મયમજન મગવાન ૧૭

(४)

(वनंतिगता धूम)

मंसाग्गा मन वरे पदम मोह पामे ?
 वंराग्गा नट पटथे गति ए ज जामे;
 मागा अहो गगो न्हो दिग भाप आधी,
 "आताप-पुय गतो वधममुता वधाधी."

(५)

मुनिने प्रणाम

(मनहर छंद)

शातिके नागर अरु, नीतिके नागर नेक,
 दयाके आगर ज्ञान, ध्यानके निधान हो;
 शुद्धबुद्धि ब्रह्मचारी, मुखबानी पूर्ण प्यारी,
 सवनके हितकारी, धर्मके उद्यान हो,
 रागद्वेषमे रहित, परम पुनित नित्य,
 गुणसे स्वचित नित्त, सज्जन समान हो,
 रायचद धैर्यपाल, धर्महाल क्रोधकाल,
 मुनि तुम आगे मेरे, प्रणाम अमान हो.

(બારૂલચિત્રીકિત)

માયા માન મનોજ મોહ મમતા, મિધ્યાન મોહો મુનિ,
 ઘોરી ધમ ધરેલ ધ્યાન ધરણી, ધારેલ ધૈર્ય ધૂની,
 ॥ મનોજ સુનીલ સોમ્ય મમતા, મે લીયઝે ચઢના,
 નીતિ રાય દયા કામાપર મુનિ કાટી નર વદના

(૬)

કાઠ્ઠ પોદિને નહિ મૂકે
 (હરિગીત)

માઠીતળી માઠા મઠામાં મૂચવતી મલકતી,
 હીરાઠળા ધુમ હારણી વઢુ વઢાણિ જાઢાટી,
 આમૂચનોધી આપતા આપ્યા મરણો જોડિને,
 જા જાણીજ મા માનીજ તથ વાઢ મૂચે પોદિને ૧
 મણિમય મુગજ માધે પરીજ કર્જ કુદઢ નાગતા,
 જાંખા જડાં જરમાં જરી જડીજ જવાજ ॥ રાવજા,
 વઢમાં વઢ્યા વૂચીપણિ જ માજા પૂતઢ સોદિને,
 જન જાગીજ મન માગીજ તથ જાજ મર પોદિને ૨
 દયા માગઢોમાં માગઢિજ મુજા ઝઢિજ માનિવડ્યા
 જે વરમ પ્રેમે ને તથા વાંચી વઢા જારીજણી,

એ વેડ ઘોડી ત્યં દોડી નાન્યા મુન ઘોડીને,
 જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાઠ મૂકે કોડીને. ૩
 મૂઠ વાકડી કરી કાઠડા ઘડે તોયુ ઘરના તે પરે,
 કાપેલ રાણી કાતરા હરકોડીના હૈયાં હરે;
 એ માકડીમા બાવિયા છટપટા તજી મ્હુ ઘોડીને,
 જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાઠ મૂકે કોડીને. ૪
 છો સંઢના અધિરાજ જે વહે કરીને નીપજ્યા,
 વ્રહ્માંડમા વઠવાન વડીને મૂપ મારે ઝપજ્યા;
 એ ચતુર ચક્રી ચાલિયા હોતા નહોતા હોડીને,
 જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાઠ મૂકે કોડીને ૫
 જે રાજનીતિનિપુણતામા ન્યાયવંતા નીવડ્યા,
 અવઢા કર્યે જેના વધા નવઢા મદા પાસા પડ્યા,
 એ ભાગ્યશાઢી ભાગિયા તે સટપટો સી લોડીને,
 જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાઠ મૂકે કોડીને ૬
 તરવાર વહાદુર ટેકઘારી પૂર્ણતામાં પેલિયા,
 હાથી હણે હાથે કરી એ કેશરી સમ દેલિયા;
 એવા મલા મહવીર તે અતે રહેલા રોડીને,
 જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાઠ મૂકે કોડીને. ૭

(७)

धर्म विषे

(कवित)

साह्यवी सुखद होय, माननणो मद होय,
 समा खमा खु होय, ते ते कशा कामनु ?
 जुवानीनु ओर होय, एशनो अकोर होय,
 दोलतनो दार होय, ण ते सुख मामनु,
 यनिता विलास होय, प्रीतिता प्रवास होय,
 दण जेवा दास होय, होय सुख घामनु,
 दे रायचद एम, सदमने घायी विना,
 जाणी लेजे सुख ण तो, वेण ज बदामनु । १
 माहु मान मोटवाने, फेरपणु फोडवाने,
 जाळफद सोडवाने, हेते निज हायबी,
 कुमतिने कापवाने, सुमतिने स्थापवाने,
 ममत्त्वने मापवाने, सार मिद्वान्तथी,
 महा मोक्ष माणवाने, जगदीश जाणवाने,
 अत्रमता आणवाने, वळी मनी भातथी,
 अत्रौविक अनुपम, सुख अनुभववाने,
 घम धारणान धारो, सरसरो सातथा २

दिनकर विना जेवो, दिननो देखाव दीसे,
 शशी विना जेवो रीते, शर्वरी सुहाय छे;
 प्रजापति विना जेवो, प्रजा पुरतणी पेखो,
 सुरस विनानी जेवो, कविता कहाय छे,
 सलिल विहीन जेवो, सरितानी गोभा अने,
 भर्तार विहीन जेवो, भामिनी भळाय छे;
 वदे रायचंद वीर, सद्धर्मने धार्या विना,
 मानवी महान तेम, कुकर्मी कळाय छे ३

चतुरो चोपेथी चाही चिंतामणि चित्त गणे,
 पंडितो प्रमाणे छे पारसमणि . प्रेमथी;
 कविओ कल्याणकारी कल्पतरु कथे जेने,
 सुधानो सागर कथे, साधु शुभ क्षेमथी,
 आत्मना उद्धारने उमंगथी अनुसरो जो,
 निर्मळ थवाने काजे, नमो नीति नेमथी;
 वदे रायचन्द वीर, एवु धर्मरूप जाणी,
 “धर्मवृत्ति ध्यान धरो, विलखो न वे’मथी.” ४

धर्म विना प्रीत नही, धर्म विना रीत नही,
 धर्म विना हित नही, कथुं जन कामनुं;

ધર્મ વિના ટેક નહી, ધમ વિના નેક નહી,
 ધમ વિના એક્ય નહો, ધર્મ ધામ રામનુ,
 ધમ વિના ધ્યાન નહો, ધમ વિના નાન નહી,
 ધર્મ વિના માન નહી, જીવ્યુ કોના કામનુ ?
 ધર્મ વિના તાન નહી, ધર્મ વિના સાન નહી,
 ધર્મ વિના ગાન નહી, ધ્વનિ તમામનુ ૫
 ધમ વિના ધન ધામ, ધાય ઘૂલધાળી ધારો,
 ધમ વિના ધરણીમા, ધિક્કતા ધરાય છે,
 ધમ વિના ધામતની, ધારણાઓ ધોસો ધરે,
 ધર્મ વિના ધાયુ ધર્મ, ધુમ્ર શૈ ધમાય છે,
 ધમ વિના ધરાપર, ધુતાશે, ન ધામધૂમે,
 ધમ વિના ધ્યાની ધ્યાન, ઢોગ ઢોગ ધાય છે,
 ધારો ધારા ધવલ, સુધમની ધુરધરતા,
 ધય ! ધય ! ધામે ધામે, ધમથી ધરાય છે ૬

(૮)

સવમાય ધમ

(ચોપાઈ)

ધમતત્ત્વ જો પૂછ્યુ મને,
 તો સમઢાવુ સ્નેહે તને,

जे निदास माळनी मार,
नवमान्य म्हणे हितकार १

भाग्य भाषणमा नगवान,
पर्म न बीजो दया ममान,
अभयदान माये नंतोप,
जो प्राणीने, दळवा दोष. २

नत्य शीळ ने मघळा दान,
दया होईने रक्षा प्रमाण;
दया नही तो ए नहि एक,
विना सूर्य किरण नहि देव. ३

पुष्पपात्राडी ज्या दुभाय,
जिनवरनी त्या नहि आज्ञाय,
सर्व जीवतुं इच्छो मुरा,
महावीरनी शिक्षा मुख्य ४

सर्व दर्शने ए उपदेश,
ए एकाते, नही विशेष,
सर्व प्रकारे जिननो वोव,
दया दया निर्मळ अविरोध । ५

ए भवतां च नृणां च
 धर्मिणे तन्निदे च नृणां
 धर्म च नृणां ए नृणां च
 ए वा धर्म च नृणां च
 तत्त्वधर्मो नृणां च
 ते धर्म धर्मो नृणां च
 धर्मिणा नृणां च
 धर्मधर्म च नृणां च

वि. ५. १. ५४१

(१)

नतिष्ठो नृणां च

(धर्म च)

धर्म धर्मिणा च नृणां च,
 धर्मधर्मिणा च नृणां च,
 धर्मधर्मिणा च नृणां च,
 धर्मधर्मिणा च नृणां च

निज वात्मस्वरूप मुदा प्रगटै,
 मनताप उताप तमाम मटै;
 वति निर्जरता वणदाम ग्रहो,
 भजीने भगवंत भवंत ल्हो २
 समभावी सदा परिणाम यशै,
 जट मंद अघोगति जन्म जशै,
 शुभ मगल आ परिपूर्ण चहो,
 भजीने भगवत भवंत ल्हो ३
 शुभ भाव वढे मन गुद्ध करो,
 नवकार महापदने समरो;
 नहि एह समान सुमंत्र कहो,
 भजीने भगवंत भवत ल्हो ४
 करणो क्षय केवल राग कथा,
 घरशो शुभ तत्त्वस्वरूप यथा,
 नृपचन्द्र प्रपंच अनत दहो,
 भजीने भगवंत भवंत ल्हो ५

वि स. १९४०

(10)

ब्रह्मचर्यं त्रिपे मुन्माषित

(**निर्देश**)

મીઠાણે ગરમોશા, જેડ ન શિદ્ધિપાત્ર
તો કાપ્ત્રા દુગ્ધી, યં મન્દાન તમાન ૧

मा उपजा मज्झिमा, जम्भी मासिकम्,
ए त्यागी त्याग्यु बभूव बभूव मासिकम् २

एक विमान बीउला, जीव्यो मी तंगार,
मृच्छा बीउला जीविये, इह, पुर मे अविहार १

વિષયક મહુરતી, ટકે જાત ને પ્યાન,
જેન મનિપાસાપો હાને સ્વયં મજાત ૪

जे नव पाद विगुडपी, धरे शिखळ गुगुदाई,
मय तेना स्व घडी रह, तरववचन ए भाई ५

गुंर निमल गुरतग मा बाणी म देह,
पे तरनारी संयसे, अनुपम पळ ल सह ९

पात्र बिना बस्तु न रहे, पात्रे धारिभर जात,
पात्र पवा सेवा सत्त ब्रह्मपद प्रतिपाद ७

वि सं १९४०

(૧૧)

સામાન્ય મનોરથ

(નવૈયા)

મોહિનીભાવ વિનાર અધીન ઘડે,
 ના નોરસુ નયને પરનારી;
 પથ્થરતુટા ગણુ પરવંભવ,
 નિર્મલ તાત્ત્વિક લોભ મમાને !
 દ્વાદશ વ્રત અને દોનતા ધરી,
 સાત્ત્વિક થાહં ન્વરૂપ વિચારી;
 એ મુજ નેમ સદા શુભ ક્ષેમક,
 નિત્ય અલંકર રહો ભવહારી. ૧
 તે ત્રિશલાતનયે મન ચિત્તવી,
 જ્ઞાન, વિવેક, વિચાર વધારું,
 નિત્ય વિગોષ કરી નવ તત્ત્વનો,
 ઉત્તમ વોષ અનેક ઉચ્ચારું
 સશયવીજ ઊગે નહીં અદર,
 જે જિનના કથનો અવધારું,
 રાજ્ય, સદા મુજ એ જ મનોરથ,
 ધાર, થશે અપવર્ગહતાર ૨

(૧૦)

તુળ્ણાનો વિચિત્રતા

(મનહર છાં)

(એક ગરીબની થપતી ગયેલી તુળ્ણા)

હતી દીનતાઈ ત્યાર તારી પટેલાઈ અને,
મઢી પટેલાઈ ત્યાર તારી છે ઘઠાઈને,
સાપઢી પેઠાઈ ત્યારે તારી મત્રિતાઈ અને,
આવી મત્રિતાઈ ત્યાર તારી નૃપશાઈને,
મઢી નૃપતાઈ ત્યારે તારા દયતાઈ અને,
દોઢા દવનાઈ ત્યાર તારી ગકરાઈને,
અહા ! રાજચદ્ર માનો માનો ઘવરાઈ મઢી,
થપે તુળનાઈ તાય જાય ન મરાઈને ૧

કરોબલી પઢી દાઢી ઢાણાતળો દાટ વઢ્યો,
કાઢી વેશપટી વિયે દયશતા છવાઈ ગઈ
સૂઘવુ સામઢ્યુ ને દગવુ તે માઢી વાઢ્યુ
તેમ દાઢ આઢલી તે, સ્તરી કે તવાઈ ગઈ,
છઢી કેઢ વાચી, હાઢ ગયા, અગરગ ગયો,
ઠઢવાની આય જતા રાઢઢી રેવાઈ ગઈ,

અરે ! રાજચંદ્ર એમ, યુવાની હરાઈ પળ,
 મનથી ન તોય રાઢ મમતા મરાઈ ગઈ ૨
 કરોડોના કરજના, શિર પર ઢંકા વાગે,
 રોગથી મંઘાઈ ગયુ, ઘરોર સુકાઈને;
 પુરપતિ પળ માથે પીડવાને તાકી રહ્યો,
 પેટ તળી વેઠ પળ, શકે ન પુરાઈને;
 પિતૃ અને પરણી તે, મચાવે અનેક ઘઘ,
 પુત્ર, પુત્રી ભાલે લાઢં લાઢ દુઃખદાઈને;
 અરે ! રાજચંદ્ર તોય જીવ જાવા દાવા કરે,
 જજાલ છડાય નહી, તજી તૃપનાઈને. ૩
 થઈ ક્ષીણ નાઢી અવાચક જેવો રહ્યો પઢી,
 જીવન દીપક પામ્યો કેવલ જંજાઈને,
 છેલ્લી હસે પડ્યો ભાળી ભાઈએ ત્યા એમ ભાલ્યુ,
 હવે ઢાઢી માટી થાય તો તો ઠીક ભાઈને;
 હાથને હલાવી ત્યા તો લીજી વુઢ્ઢે સૂચવ્યું એ,
 વોલ્યા વિના વેસ વાલ તારી ચતુરાઈને !
 અરે ! રાજચંદ્ર દેલો દેલો આશાપાશ કેવો ?
 જતા ગઈ નહો ઢોશે મમતા મરાઈને ! ૪

(૧૩)

અમૂલ્ય તત્ત્વવિચાર

(હરિગોત છંદ)

યદ્દુ પુષ્પવેરા પુજયો ગુમ દહ માનવનો મઝ્યો,
 તોયે ઝરે ! મવચક્રનો આટો નહિ એકે ટઝ્યો,
 સુખ પ્રાપ્ત કરતા સુખ ટલે છ રેશ એસ્ને રહો,
 ઢાળ ઢાળ મયંબર ભાવમરણ કા અહો રાષો રહો ? ૧

છામી અને અધિકાર વધતાં, શુ વધ્યુ તે તો વહો ?
 ગુ કુટુમ્બ કે પરિવારથી, વધવાપણુ એ નવ પ્રહો,
 વધવાપણુ સમારણુ નરન્હને હારી જવા,
 એનો વિચાર નહીં અહોહો ! એક પછ તમને હવો ! ૨

નિર્નોય સુખ નિર્દોષ આનન્દ, ત્યો ગમે સ્થાયી મલે,
 એ દિવ્ય શક્તિમાન જેથી જાતીરેથી નીકલે,
 પરવસ્તુમા નહિ મૂંચવો, એની દયા મુજને રહો,
 એ ત્યાગવા સિદ્ધાંત કે પશ્ચાત્કુમ્ભ ત સુખ નહો ૩

હુ કોણ છું ? ક્યાથી થયો ? શ સ્વરૂપ છે મારું શર ?
 કોના સમઘે ચલ્લગણા છે ? રાસુ કે એ પરદર ?

એના વિચાર વિવેકપૂર્વક જાત ભાવે જો કર્યા,
 તો સર્વ આત્મિક જ્ઞાનના નિદ્ધાતતત્ત્વ અનુભવ્યાં. ૪
 તે પ્રાપ્ત કરવા વચન કોનું સત્ય કેવલ માનવું ?
 નિર્દોષ નરનું કયન માનો 'તેહ' જેણે અનુભવ્યું;
 રે ! આત્મ તારો ! આત્મ તારો ! સીધા એને બોલો છો,
 સર્વાત્મમા સમદૃષ્ટિ ઘો આ વચનને હૃદયે લલો. ૫

વિ. સં. ૧૯૪૦

(૧૪)

જિનેશ્વરની વાણી

(મનહર છંદ)

અનત અનત ભાવ ભેદથી ભરેલી મલી,
 અનત અનંત નય નિષ્કેપે વ્યાર્યાની છે,
 સકલ જગત હિતકારિણી હારિણી મોહ,
 તારિણી મવાલ્લિ મોક્ષચારિણી પ્રમાણી છે;
 ઉપમા આપ્યાની જેને તમા રાખવી તે વ્યર્થ,
 આપવાથી નિજ મતિ મપાઈ મે માની છે;
 અહો ! રાજચન્દ્ર, વાલ્લ ધ્યાલ નથી પામતા એ,
 જિનેશ્વર તણી વાણી જાણી તેણે જાણી છે. ૧

વિ. સં. ૧૯૪૦

(१५)

पूणमालिका भगल

(उपजाति)

तपोपध्याने रयिन्प पाय,
 ए साधीने सोम रही सुहाय,
 महान त भगल पक्ति पामे,
 आवे पछी त बुघा प्रणामे १
 निमय ज्ञाता गुरु सिद्धिदाता,
 का तो स्वयं धुह प्रपूण स्थाना,
 त्रियोग त्या वबळ मद पाम,
 स्वरूप सिद्धे विचरी विरामे, २

(१६)

अनित्य भावना

(उपजाति)

विद्युत सन्धो प्रमुता पतन,
 आयुष्य ते तो जळना तरन,
 पुरदरी चाप अनन रन,
 षु राचीए त्या क्षणना प्रसग ।

अशरण भावना

(उपजाति)

सर्वज्ञनो धर्म तुक्षणं जाणी,
 आराध्य आराध्य प्रभाव जाणी;
 अनाथ एकात सनाथ बाशे,
 एना विना कोई न बाह्य स्हाशे.

एकत्व भावना

(उपजाति)

शरीरमा व्याधि प्रत्यक्ष थाय,
 ते कोई अन्ये लई ना शकाय;
 ए भोगवे एक स्वआत्म पोते,
 एकत्व एधी नयसुज गोते.

(शार्दूलविक्रीडित)

राणी सर्व मळी शुचन्दन धमी, ने चर्चवामा हती,
 वृद्ध्यो त्यां ककळाट कंकणतणो, श्रोती नमि भूपति;
 संवादे पण इंद्रयी दृढ रह्यो, एकत्व साचुं कर्युं,
 एवा ए मियिलेशनु चरित आ, मपूर्ण अत्रे शयु.

અન્યત્વ ભાવના

(દાર્દૂલવિક્રીડિત)

ના મારા સ્તન સ્પર્શ કાંનિ યુવતી, તા પુત્ર કે ભ્રાત્ર ના,
ના મારા મૃત સ્નેહીઓ સ્વજન જ, ના ગાત્ર કે જાત્ર ના,
ના મારા ધન ધામ યોયન ધરા, છ મોહ અજાત્વના,
રે ! ર ! જીવ વિચાર એમ જ સના, અપત્વદા માયા

(દાર્દૂલવિક્રીડિત)

દેવી આગલી આપ મફ અટવી, વૈરાગ્યયોગે ગયા,
છાડી રાજસમાજને ભરતજા, જ્યેષ્ઠાની ધયા,
ચોધુ ચિત્ર પાંચિત્ર છ જ ચરિતે પામ્યુ અહો પૂજતા,
પાનીના મન તેહ રજન કરો, વૈરાગ્ય ભાવે મયા

અશુચિ ભાવના

(ગીતિ વૃત્ત)

શ્વાણ મૂત્ર ને મલ્લની, રોમ જરાનુ નિવાસનુ ધામ,
કાયા એવી ગળીને, માન ત્યજીન કર સાધવ આમ

निवृत्ति बोध

(नाराज छंद)

अनंत सौख्य नाम दुःख त्या रही न मित्रता !
 अनंत दुःख नाम सौख्य प्रेम त्या, विचित्रता !!
 उघाड न्याय-नेत्र ने निहाळ रे ! निहाळ तुं;
 निवृत्ति शीघ्रमेव घारी ते प्रवृत्ति बाळ तुं.

दोहरा

१

ज्ञान, ध्यान, वैराग्यमय, उत्तम जहां विचार;
 ए भावे शुभ भावना, ते ऊतरे भव पार.

२

ज्ञानी के अज्ञानी जन, सुख दुःख रहित न कोय;
 ज्ञानी वेदे धैर्यथी, अज्ञानी वेदे रोय.

३

मंत्र तंत्र औषध नही, जेथी पाप पलाय;
 वीतराग वाणी विना, अवर न कोई उपाय,

૪

જન્મ, જરા ને મૃત્યુ, મુખ્ય દુઃખના હેતુ
કારણ તેના લે લાગ્યા, રાગ દ્વેષ અળહેતુ

૫

ઘણનામૃત લીતરાગના પરમ સાતરસ મૂઢ,
ઔષધ જે મલરોગના, કાપરને પ્રતિકૂળ

(૧૭)

“લુહાની સહેલી હે બફેલી હવાસીનતા”
અપ્યાત્મની જનની તે હવાસીનતા

લડુ લયથી બદ્મુન થયો, તત્ત્વજ્ઞાનનો ઘોષ,
અ જ સૂચવે એમ લે, ગતિ આગતિ લા લોષ ? ૧
જે સત્કાર થયો ઘટે, અતિ કમ્પાસે લામ,
લિના પરિશ્રમ ત થયો, મલગલ લી લ્યાલ ? ૨
જેમ જેમ મતિ અલ્પતા બને મોહુ હયોત
તેમ તેમ મલગલના, અપાત્ર અતર હયોત ૩
લરી કમ્પના દૂડ લરે નાના નાસ્તિ લિચાર,
લગ અલ્પિ તે સૂચલ, અ જ લરા નિર્ગાર ૪

આ ભવ વળ ભવ છે નહી, એ જ તર્ક અનૂકૂળ;
 વિચારતા પામી ગયા, આત્મધર્મનું મૂલ. ૫
 વિ. સં. ૧૯૪૫

(૧૮)

મિત્ત મિત્ત મત દેતીએ, ભેદ દૃષ્ટિનો એહ;
 એક તત્ત્વના મૂલમાં, વ્યાપ્યા માનો તેહ. ૧
 તેહ તત્ત્વરૂપ વૃક્ષનું, આત્મધર્મ છે મૂલ;
 સ્વભાવનો સિદ્ધિ કરે, ધર્મ તે જ અનૂકૂળ. ૨
 પ્રથમ આત્મસિદ્ધિ થવા, કરીએ જ્ઞાન વિચાર,
 અનુભવી ગુરુને સેવીએ, બુદ્ધજનનો નિર્ધાર ૩
 ક્ષણ ક્ષણ જે અસ્થિરતા, અને વિભાવિક મોહ;
 તે જૈનામાથી ગયા, તે અનુભવી ગુરુ જોય. ૪
 વાહ્ય તેમ અમ્યતરે, ગ્રંથ ગ્રંથ નહિ હોય,
 પરમ પુરુષ તેને કહો, સરલ દૃષ્ટિથી જોય. ૫
 વિ. સં. ૧૯૪૫

(૧૧)

(ષોપાઈ)

- ૧ સોન પુષ્પસંધ્યાને વહો,
 એનો મેદ સમે વદે સ્થા ?
 ણનુ વાગ્ણ સમજ્યા વાઈ,
 કે સમજાપ્યાની વતુરાઈ ? ૧
- દારીર વગ્ધી એ સપ્તદા,
 જ્ઞાન દર્શને કે સદેશ,
 જેમ જળાયા સુખીણ સમ,
 કા ઠો સ્પર્શ દર્શન મોમ ૨
- ૨ શુ કરવાથી પોત મુશ્કી ?
 શુ કરવાથી પોત દુઃખ ?
 પોતે શુ ? વચાથી છે આપ ?
 એનો માગા નીમ્ન જવાપ ૩
- ૩ જ્યાં સવા સ્યા મળ મંતાવ,
 , સવા નહિ સ્યાવ,
 ૧ સ્યા ઉત્તમ જ્ઞાન,
 ૨ મુદ મગધાન ૪

મુઠા ચોરડા પદ ધરાવ્ય,
તે ઝગમગ મુચિત માણ્ય.
તેન નહો તો કદ મુન્ય,
તેન નહો તો કદ મુન્ય. ૩

૪ જે માયો ને મરડે મુઠા,
મરડા મરડે એ જ મિલે;
મમજાવ્યાનો મોટો મરડો,
મ્યાદવાર મમજણ પણ મરડો ૧

મૂળ સ્થિતિ જો પૂછો મને,
તો મોપી પદ યોગી મને,
પ્રથમ અત ને મધ્યે એક,
લોકમય અતોને દેન. ૨

જીવાજીવ નિયતિને જોઈ,
ટક્યો બોરનો ઘડા મોર;
એમ જ સ્થિતિ ત્યા નહો ઉપાય,
"ઉપાય કા નહો ?" ઘડા જાય. ૩

એ આશ્ચર્ય જાણે તે જાણ,
જાણે જ્યારે પ્રગટે માણ,

સમગ્રે સધમુક્તિમુક્ત જીવ,
 નોરસા ટાઠ પોર સદીવ ૪
 સધમુક્ત જીવ કમ સહિત,
 પુદ્ગલ રચના કર્મ રાચીત,
 પુદ્ગલજ્ઞાન પ્રપમ લ જાણ,
 નર મહે પછી પામે ધ્યાન ૫
 જા કે પુદ્ગલનો એ દેહ,
 તાપણ ઓર સ્થિતિ ત્યા છેદ,
 સમજન વીજી પછી વહીસ,
 ણ્યાર વિલે સ્થિર વર્દન ૬

- ૫ જહાં રામ બો વટી હેવ,
 તહા સવદા માનો વચ્ચ,
 હદાસીનતાનો જ્યા થાસ,
 સપલ્લ દુ સનો છે ત્યા નાસ ૧
 સમ કાલનુ છે ત્યા નામ,
 દેહ છતા ત્યા છે નિર્વાણ,
 મથ છેવટના છે એ દગા,
 રામ ધામ આવીને ચસ્યા ૨

મુવર્દ, પામણ વન ૧, ૧૯૪૬

(२०)

आज मनै उल्लसै, अन्धकार,
 अन्धकारागारं मोह जगामो;
 भालाज्य बनतु, निषेध विषेचन,
 ते प्रभ गगन नुमानं गगामो.

मुंबई, दिनांक वर ४, मृग, १९४६

(२१)

होत जानवा पन्निगण, नहि इनमें नदेह;
 माध दृष्टिही मूल , , मूल नमें गत एहि.
 रचना जिन उपदेशको, परमोत्तम विनु पाल;
 इनमें नय मत रहत है, फरते निज मंभाल.
 जिन नो ही है आत्मा, अन्य होई सो कर्म;
 कर्म कटे सो जिनवचन, तत्त्वज्ञानोंको मर्म.
 जब जान्यो निजरूपको, तब जान्यो सब लोक;
 नहि जान्यो निजरूपको, सब जान्यो सो फोक
 एहि दिशाको मूढता, है नहि जिनपे भाव,
 जिनसे भाव, विनु कबू, नहि छूटत दुःखदाव.

व्यवहारमें देा जिन, निहचेमें है आप;
 एहि बचनसें समज ले, जिनप्रवचनकी छाप
 एहि नहा है बत्पना, एही मही विभग,
 जब जागेंग आत्मा तब लागेंग राग

हा नो ११४

(२२)

मारग साधा मिल गया, छूट गये संदेह,
 होता सो तो जर गया, भिन्न किया निज देह
 समज, पिछें तब सरल है, बिनु समज मुगशील,
 ये मुशकीली क्या कहू ?

सोज पिंड ब्रह्माडका, पत्ता तो लग जाय,
 येहि ब्रह्माडि वासना, जब आवे तब

आप आपकु भूल गया, इनसें क्या अपेर ?
 समर समर अब हसत है, नहि भूलेंगे फेर
 जहा कल्पना-जल्पना, तहा मानु दुःख छार्ई,
 मिटे कल्पना-जल्पना, तब वस्तू तिन पाई

हे जीव ! क्या इच्छत हवे ? है इच्छा दु समूल;
 जब इच्छाका नाश तब, मिटे अनादि भूल.
 ऐसी कहामे मति भई, आप आप है नाहि,
 आपनकुं जब भूल गये, अवर कहाँसे लाई.
 आप आप ए गोवने, आप आप मिल जाय;
 आप मिलन नय वापको,

हा. नो. १-१२

(२३)

ॐ

बीजा साधन बहु कर्या, करी कल्पना आप,
 अथवा असद्गुरु थकी, ऊलटो वच्यो उताप.
 पूर्व पुण्यना उदयधी, मलयो सद्गुरु योग;
 वचनसुवा श्रवणे जता, ययु हृदय गतशोग.
 निश्चय एथी आवियो, टलशे अही उताप;
 नित्य कर्यो सत्संग मे, एक लक्षधी आप

मोरवी, आसो, १९४६

ॐ सत

(दोहरा

बिना नयन पाव नहा, बिना नयनकी बात,
 सेये सद्गुरुखे चरन सो पावे साक्षात् १
 बूझी बहूत जो व्यासको, ह ब्रह्मनकी रीछ,
 पावे नहि गुरुगम बिना, एही अनादि स्थित २
 एही नहि है वस्पा, एही नहीं बिभग,
 कई नर पधमकाळमें, देखी वस्तु अमग ३
 नहि द तु उपपन्नकु प्रथम रहि उपपन्न,
 सयसैं मारा अगम ह वो जानीका देग ४
 जप, तप और व्रतादि सब, तहा लगी भ्रमरूप,
 जहा लगा नहि सतकी, पाई कृपा अनूप ५
 पायाकी ए बात ह, निज छदनको छोड,
 पिछे लाग सत्पुण्यके, तो सब धधन तोड ६
 मुबई, अपाड, १९४७

(२५)

(दोहरा)

हे प्रभु, हे प्रभु, शु कहुं, दीनानाथ दयाळ,
 हुं तो दोष अनंतनुं, भाजन छुं करुणाळ. १
 शुद्ध भाव मुजमा नथी, नथी सर्व तुज रूप;
 नथी लघुता के दीनता, शु कहुं परमस्वरूप ? २
 नथी आज्ञा गुरुदेवनो, अचळ करी उरमाही,
 आप तणो विश्वास दूढ, ने परमादर नाही. ३
 जोग नथी सत्संगनो, नथी नत्सेवा जोग;
 केवळ अर्पणता नथी, नथी आश्रय अनुयोग. ४
 'हुं पामर शु करी शकुं ?' एवो नथी विवेक;
 चरण शरण घोरज नथी, मरण मुघीनी छेक. ५
 अचित्य तुज माहात्म्यनो, नथी प्रफुल्लित भाव;
 अंश न एके स्नेहनो, न मळे परम प्रभाव ६
 अचळरूप आसक्ति नहि, नही विरहनो ताप;
 कथा अलभ तुज प्रेमनी, नहि तेनो परिताप. ७
 भक्तिमार्ग प्रवेश नहि, नही भजन दूढ भान;
 समज नही निजघर्मनी, नहि शुभ देशे स्थान. ८

- कालदोष कळिधी पयो, नहि मर्याना घम,
 सोय नही व्याकुळता, जुओ प्रभु मुज घम ९
 सेवाने प्रतिकूल जे, ते वधन नथी त्याग,
 देहद्रिय माने नही, करे बाह्य पर राग १०
 तुज वियोग स्फुरतो नथी, वचन नयन यम नाही,
 नहि उदास अनमक्तथी, तेम गूहादिव नाही ११
 अहमावधी रहित नहि, स्वधर्म सचय नाही,
 नथी निनृति निमल्लपणे अय घमनी काई १२
 एम अनत प्रकारथी, साधन रहित हुय,
 नही एक सद्गुण पण, मुख बत्तावु शुय ? १३
 केवळ करुणामूर्ति छो, दीनबधु दीनताय,
 पापी परम अनाय छु ग्रहो प्रमुजी हाथ १४
 अनत वाळथी आघड्यो, विना भान भगवान,
 सेव्या नहि गुरु सतने मूख्यु नहि अभिमान १५
 सत चरण आश्रय विना, साधन कयाँ अनक,
 पार न तेया पामियो ऊग्यो न अश विवेक १६
 यह साधन बधन यथा, रहो न कोई उपाय,
 सन्साधन समज्यो नही, त्या अधन दु जाय ? १७

प्रभु प्रभु लय लागी नही, पड्यो न सद्गुरु पाय;
 दीठा नहि निज दोष तो, तरिये कोण उपाय ? १८
 अघमाघम अधिको पतित, सकल जगतमा हुय,
 ए निश्चय आव्या विना, साधन करजे शय ? १९
 पडी पडी तुज पदपकजे, फरी फरी मार्गुं ए ज;
 सद्गुरु सत स्वरूप तुज, ए दृढता करी दे ज २०

राळज, भा नुद ८, १९४७

(२६)

ॐ सत्

(तोटक छंद)

यम नियम सजम आप कियो,
 पुनि त्याग विराग अथाग लह्यो;
 वनवास लियो मुख मौन रह्यो,
 दृढ आसन पद्म लगाय दियो. १

मन पीन निरोध स्वबोध कियो,
 हठजोग प्रयोग सु तार भयो,

जप भेद जपे सपत्न्योहि तपे,
 उरसेंहि उदासी लही सबप २
 सब शास्त्रनके नय धारी हिये,
 मत मडन खडन भेद लिये,
 यह साधन बार अनस कियो
 तदपि कछु हाथ हजु न पयो ३

अब क्यों न विचारत हमनसें,
 बछु और रहा उन साधनसें?
 बिन सद्गुरु कोय न भेद लहे,
 मुख आगल ह कह बात कहे? ४

करना हम पावत हे तुमकी,
 यह बात रही सुगुरु गमकी,
 पलमें 'प्रगटे' मुख आगलसें,
 जब सद्गुरुधन सुप्रेम बसें ५
 तनसें, मनमें, धनमें, सबसें,
 गुरुदयकी आन स्वआत्म बसें,
 सब बारज सिद्ध बने अपनो,
 रस अमृत पावहि प्रेम धनो ६

वह सत्य सुधा दरसावहिगे,
 चतुरागुल हे दृगमें मिलहे,
 रस देव निरजन को पिवही,
 गहि जोग जुगोजुग सो जीवही. ७
 परप्रेमप्रवाह बढे प्रभुसैं,
 सब आगमभेद सुउर वसे;
 वह केवलको बीज ग्यानि कहे,
 निजको अनुभौ बतलाई दिये. ८

राळज, भा. सुद ८, १९४७

(२७)

(दोहरा)

- १) जड भावे जड परिणमे, चेतन चेतन भाव;
 कोई कोई पलटे नही, छोडी आप स्वभाव. १
 जड ते जड त्रण काळमा, चेतन चेतन तेम;
 प्रगट अनुभवरूप छे, सशय तेमा केम ? २
 जो जड छे त्रण काळमा, चेतन चेतन होय,
 बंध मोक्ष तो नहि घटे, निवृत्ति प्रवृत्ति न्होय. ३

- વધ મોટા સયોગથી, જ્યાં છગ આત્મ અમાન,
 પણ નહિ ત્યાગ સ્વભાવના, માણે જિન ભગવાન ૪
 વર્તે વધ પ્રસંગમા, તે નિજપદ અમાન,
 પણ જડતા નહિ આત્મને, એ સિદ્ધાંત પ્રમાણ ૫
 પ્રહે અસ્વી રૂપીને, એ અચરજની વાત,
 જીય અધન જાણે નહી, વેચો જિન સિદ્ધાંત ૬
 પ્રથમ દેહદૃષ્ટિ હતો તેવા માણ્યો દેહ,
 હવે દૃષ્ટિ થઈ આત્મમા, ગયો દહણી નેહ ૭
 જડ ચેતન સયોગ આ, સ્વાણ અનાદિ અનંત,
 કોઈ ન વર્તી તેહનો, માણે જિન ભગવંત - ૮
 મૂઠ ટ્રમ્પ સત્પન્ન નહિ, નહીં નાન પણ તેમ,
 અનુભવથી તે સિદ્ધ છે માણે જિનવર એમ ૯
 હોય તેહનો નાન નહિ, નહીં તેહ નહિ હોય,
 એક સમય તે સૌ સમય ભેદ અવસ્થા જોય ૧૦

- (૨) પરમ પુરુષ પ્રભુ સદગુરુ, પરમ જ્ઞાન સુસાધામ,
 જેણે આપ્યું જ્ઞાન નિજ, તેને મદા પ્રણામ ૧

રાઢજ, મા સુદ ૮, ૧૯૪૭

जिनवर कहे छे ज्ञान तेने, सर्व भव्यो साभळो.
जो होय पूर्व भणेल नव पण, जीवने जाण्यो नही,
तो सर्व ते अज्ञान भाख्युं, साक्षी छे आगम अही;
ए पूर्व सर्व कह्या विगेपे, जीव करवा निर्मळो,
जिनवर कहे छे ज्ञान तेने, सर्व भव्यो साभळो. १

नहि ग्रंथमाही ज्ञान भाख्युं, ज्ञान नहि कविचातुरी,
नहि मंत्र तंत्रो ज्ञान दाख्या, ज्ञान नहि भाषा ठरी,
नहि अन्य स्थाने ज्ञान भाख्यु, ज्ञान ज्ञानीमा कळो,
जिनवर कहे छे ज्ञान तेने, सर्व भव्यो साभळो. २

आ जीव ने आ देह एवो, भेद जो भास्यो नही,
पचखाण कीधा त्या सुधी, मोक्षार्थ ते भाख्या नही;
ए पाचमे अगे कह्यो, उपदेश केवळ निर्मळो,
जिनवर कहे छे ज्ञान तेने, सर्व भव्यो साभळो ३

केवळ नही ब्रह्मचर्यथी,

केवळ नही संयम थकी, पण ज्ञान केवळथी कळो,
जिनवर कहे छे ज्ञान तेने, सर्व भव्यो साभळो. ४

શાસ્ત્રો વિશેષ સહિત પણ જો જાણિયું નિજ રૂપને,
 ફા તેહવો આયય વરજો, માવયો સાચા મને,
 તો પાન તેને માસિયુ, જો સમ્મતિ આદિ સ્પષ્ટો,
 જિનવર કહે છે પાન તેન, સવ મવ્યો સામઠો ૫

ઘાઠ સમિતિ જાણીએ જો, પાનોના પરમાયથી,
 તો પાન માસ્યુ તહને, અનુસાર ત મોદાયથી,
 નિજ વત્પનાયો કોટિ ગાસ્ત્રો, માત્ર મનનો આમઠો,
 જિનવર કહે છે પાન તેન, સવ મવ્યો સામઠો ૬

ધાર વેદ પુરાણ આદિ, શાસ્ત્ર મો મિધ્યાત્વના,
 ધ્યાનદોસૂત્ર મામિયા છે, ભેદ જ્યા સિદ્ધાતના,
 પણ પાનીને તે પાન માસ્યા, એ જ ઠકાણે ઠરો,
 જિનવર કહે છે પાન તેન સર્વ મવ્યા સામઠા ૭

બ્રહ્મ મહો પચત્તાણ નહિ નહિ ત્યાગ વસ્તુ કોઈનો,
 મહાપદ્ય તીથતર વસો ધેનિક ટાળત જોઈ લો
 છેવો અનતા

- १ अपूर्व अवसर एवो क्यारे आवशे ?
 क्यारे थईशु बाह्यातर निर्ग्रथ जो ?
 सर्वं सर्वंधनु बघन तीक्ष्ण छेदीने,
 विचरशु कव महत्पुरुषने पंथ जो ? अपूर्व ०
- २ सर्व भावयी औदासीन्य वृत्ति करी,
 मात्र देह ते सयमहेतु होय जो;
 अन्य कारणे अन्य कशु कल्पे नही,
 देहे पण किंचित् मूर्छा नव जोय जो. अपूर्व ०
- ३ दर्शनमोह व्यतीत थई ऊपज्यो बोध जे,
 देह भिन्न केवल चैतन्यनुं ज्ञान जो;
 तेथी प्रक्षीण चारित्रमोह विलोकिये,
 वर्त्ते एवं शुद्धस्वरूपनुं ध्यान जो. अपूर्व ०
- ४ आत्मस्थिरता त्रण सक्षिप्त योगनी,
 मुख्यपणे तो वर्त्ते देहपर्यंत जो;
 घोर परीपह के उपसर्ग भये करी,
 आवी शके नही ते स्थिरतानो अंत जो. अपूर्व ०

- १ समयना हेतुषी योगप्रवर्तना,
स्वरूपतुष्टी जिनआगा आधीन जो,
ते वण दण लण घटती जाती स्थितिमा,
अते धाये निजस्वरूपमा स्वीन जो अपूर्व०
- २ पच विषयमा रागद्वेष विरहितता,
पच प्रमादे न मळे मनना लोभ जो,
द्रव्य, क्षेत्र ने बाळ, भाव प्रतिपक्ष वण,
विषरक्षु सदयाधीन वण वीतलोभ जो अपूर्व०
- ३ क्रोध प्रत्ये लो वरें क्रोधस्वभावता,
मान प्रत्ये लो दीनपन्नानु मान जो,
माया प्रत्ये माया शास्त्रीभावनी,
स्नेह प्रत्ये नहीं लोभ समाज जो अपूर्व०
- ४ बहु उपसंगवर्ती प्रत्ये पण क्रोध महो,
वरे वधी तथापि न मळे माया भा,
सह धाय वण माया धाय न राममा,
स्नेह नहीं लो प्रबल सिद्धिनिष्ठान जो अपूर्व०
- ५ मन्मथाव, मुहमाव सह अस्मानता
अदंष्टपोवन आदि परम प्रसिद्ध जो,

केश, रोम, नख के अगे शृंगार नही,
द्रव्यभाव सयममय निर्ग्रथ सिद्ध जो. अपूर्व०

१० शत्रु मित्र प्रत्ये वर्ते समदर्शिता,
मान अमाने वर्ते ते ज स्वभाव जो;
जीवित के मरणे नही न्यूनाधिकता,
भव मोक्षे पण शुद्ध वर्ते समभाव जो अपूर्व०

११ एकाकी विचरतो वळी स्मशानमा,
वळी पर्वतमा वाघ सिंह सयोग जो;
अडोल आसन, ने मनमा नही क्षोभता,
परम मित्रनो जाणे पाम्या योग जो. अपूर्व०

१२ घोर तपश्चर्यामा पण मनने ताप नही,
सरस अन्ने नही मनने प्रसन्नभाव जो;
रजकण के रिद्धि वैमानिक देवनी,
सर्वे मान्या पुद्गल एक स्वभाव जो अपूर्व०

१३ एम पराजय करीने चारित्रमोहनो,
आवु त्या ज्या करण अपूर्व भाव जो,
श्रेणी क्षपकतणी करीने आरूढता,
अनन्य चित्तन अतिशय शुद्धस्वभाव जो अपूर्व०

- ૧૪ મોહ સ્વયમૂરમણ સમુદ્ર ઠરી કરી,
સ્થિતિ ત્યા જ્યા ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાન જો,
અત સમય ત્યા પૂણસ્વરૂપ ઘોરરાગ ધર્ષ,
પ્રગટાવું નિજ વેવલનાન નિધાન જો અપૂર્વ૦
- ૧૫ ચાર કમ ધનઘાતી તે સ્યવન્છે જ્યા
મલના ઘોજતળો આત્યતિક નાશ જો,
સય માલ પાતા દ્રષ્ટા સહ દુઃખતા,
કૃતકૃત્ય પ્રમુ ઘીય અનંત પ્રકાશ જો અપૂર્વ૦
- ૧૬ ઘેદનીયાદિ ચાર કમ વર્તે જહા,
ઘઢી સીંદરીવત આકૃતિ માય જો,
તે દહાયુષ આધીન જેની સ્થિતિ છે,
આયુષ પૂર્ણે, મનિયે દેહિક પાત્ર જો અપૂર્વ૦
- ૧૭ મન, ઘચન, વાયા ને કર્મની ઘરણા,
છૂટે જહા સકલ વુદ્ગલ સઘય જો,
અમુ અયોગી ગુણમ્પાનક ત્યા ઘતતુ,
મહાભાગ્ય સુગદાયક પૂર્ણ અવધ જો અપૂર્વ૦
- ૧૮ એક પરમાણુમાત્રનો મલે ન સ્પાતા,
પૂણ કલક રહિત બદોલ સ્વરૂપ જો,

શુદ્ધ નિરંજન ચૈતન્યમૂર્તિ અનન્યમય,
અગુલ્લઘુ, અમૂર્ત સહજપદરૂપ જો. અપૂર્વ૦

૧૯ પૂર્વપ્રયોગાદિ કારણના યોગથી,
ઊર્ધ્વગમન સિદ્ધાલય પ્રાપ્ત સુસ્થિત જો;
સાદિ અનંત અનંત સમાધિસુખમા,
અનંત દર્શન, જ્ઞાન અનંત સહિત જો અપૂર્વ૦

૨૦ જે પદ શ્રી સર્વજ્ઞે દોઠું જ્ઞાનમા,
કહી શક્યા નહીં પણ તે શ્રી ભગવાન જો,
તેહ સ્વરૂપને અન્ય વાણી તે શું કહે ?
અનુભવગોચર માત્ર રહ્યું તે જ્ઞાન જો. અપૂર્વ૦

૨૧ એહ પરમપદ પ્રાપ્તિનું કયું ધ્યાન મે,
ભજા વગર ને હાલ મનોરથરૂપ જો,
તોપણ નિશ્ચય રાજચદ્ર મનને રહ્યો,
પ્રભુઆજ્ઞાએ થાશું તે જ સ્વરૂપ જો. અપૂર્વ૦

વવાણિયા, ૧૯૫૩

૮ મૂઢ મારગ સામઢો જિનનો રે,
 કરી વૃત્તિ અણઢ સમુત્ત, મૂઢ૦
 નો'ય પૂજાદિનો જો કામના રે,
 નો'ય ઘ્હાલુ ઓતર મવદુ સ્ત્ર મૂઢ૦ ૧

કરી જોજો યચનની તુલના ર,
 જોજો ષોધીને જિનસિદ્ધાત, મૂઢ૦
 માત્ર વહેધુ પરમારણહેતુથી રે,
 કોઈ પામે મુમુક્ષુ વાત મૂઢ૦ ૨

જ્ઞાન, દર્શન, ધારિત્રની શુદ્ધતા રે
 એવણ અને અધિષ્ઠ, મૂઢ૦
 જિનમારગ તે પરમાયથી રે,
 એમ વહ્યુ સિદ્ધાતે યુષ મૂઢ૦ ૩

૭૦ લિંગ અને મેદો જે ધનના ર,
 દ્રવ્ય દણ વાઢાદિ મેદ મૂઢ૦
 પણ જ્ઞાનાદિની જે શુદ્ધતા રે,
 તે તો ત્રણે વાઢે અમેદ મૂઢ૦ ૪

હવે જ્ઞાન દર્શનાદિ શબ્દનો રે,
 સંક્ષેપે સુણો પરમાર્થ, મૂઝાં
 તેને જોતા વિચારી વિશેષથી રે,
 સમજાશે ઉત્તમ આત્માર્થ. મૂઝાં ૫

છે દેહાદિથી ભિન્ન આતમા રે,
 ઉપયોગી સદા અવિનાશ, મૂઝાં
 એમ જાણે સદ્ગુરુ ઉપદેશથી રે,
 કહ્યું જ્ઞાન તેનું નામ ખાસ. મૂઝાં ૬

જે જ્ઞાને કરીને જાણિયું રે,
 તેની વર્તે છે શુદ્ધ પ્રતીત; મૂઝાં
 કહ્યું ભગવતે દર્શન તેહને રે,
 જેનું વીજું નામ સમક્તિ. મૂઝાં ૭

જેમ આવી પ્રતીતિ જીવની રે,
 જાણ્યો સર્વેથી ભિન્ન અસગ; મૂઝાં
 તેવો સ્થિર સ્વભાવ તે ઠપજે રે,
 નામ ચારિત્ર તે અર્ણવિગ. મૂઝાં ૮
 તે ત્રણે અભેદ પરિણામથી રે,
 જ્યારે વર્તે તે આત્મારૂપ; મૂઝાં

તેહ મારગ જિમનો પામિયો રે,
 વિવા પામ્યો ત નિજસ્વરૂપ મૂઝા ૯
 એવા મૂઝા જાનાદિ પામવા રે,
 અને જવા અનાદિ ઘણ, મૂઝા
 ઉપદેશ સદ્ગુણો પામવો રે,
 ટાઢી સ્વચ્છદ ન પ્રતિષધ મૂઝા ૧૦
 એમ દલ જિનદે માનિયુ રે,
 મોળમારગનુ શુદ્ધ સ્વરૂપ, મૂઝા
 માધ્ય જનોના હિતને કારણ રે,
 સદોષ વણ, સ્વરૂપ મૂઝા ૧૧
 આજદ, આસો શુદ્ધ ૧, ૧૯૫૨

(૩૧)

(ગીતિ)

વંચ વરમપદ માધ્યો,
 જેહ પ્રમાણ પગ્મ લીધરાગે,
 તે અગુમરી વહીગુ
 પ્રગમોને તે પ્રમુ મન્નિત રાગ ૧

मूळ परमपद कारण,
 सम्यक् दर्शन ज्ञान चरण पूर्ण;
 प्रणमे एक स्वभावे,
 शुद्ध समाधि त्या परिपूर्ण. २

जे चेतन जड भावो,
 अवलोक्या छे मुनींद्र सर्वज्ञे;
 तेवी अन्तर आस्था,
 प्रगट्ये दर्शन कह्यु छे तत्त्वज्ञे. ३

सम्यक् प्रमाण पूर्वक,
 ते ते भावो ज्ञान विषे भासे;
 सम्यग्ज्ञान कह्यु ते,
 संशय, विभ्रम, मोह त्या नाश्ये. ४

विषयारंभ - निवृत्ति,
 राग-द्वेषनो अभाव ज्या थाय;
 सहित सम्यक्दर्शन,
 शुद्धचरण त्या समाधि सदुपाय. ५

त्रणे अभिन्त स्वभावे,
 परिणमी आत्मस्वरूप ज्या थाय,

पूज परमपूज श्राद्धि,
 निरचययी त्या अनय मुनदाय ६
 जीव, अजीव पणार्थी,
 पुण्य, पाप, माग्य तथा वष,
 सुखर, निखरा, मान,
 तस्य बह्यां मय पणाय सुखष ७
 जीव, अजीव विष त,
 मये तस्यनो समारोण पाय,
 वस्तु विचार विगारे,
 भिग प्रवाध्या महान मुत्तिराय ८
 वयागिया, वातिर, (१५३)

(१२)

पण र विगु मा अहा,
 वागी र वाति अजुर्व र,
 दा वी र पारा उमी,
 मयो पणवधना मय र. पच. १
 मोमलामने म एरजीव,
 भाव्यो अजुर्व अनुगार र,

ओगणीसमें ने वेतालीसे,
अद्भुत वैराग्य धार रे धन्य० २

ओगणीसमें ने मुटतालीसे,
समक्ति शुद्ध प्रकाश्य रे,
श्रुत अनुभव वचती दक्षा,
निज स्वरूप अवभास्य रे. धन्य० ३

त्या आव्यो रे उदय कारमो,
परिग्रह कार्य प्रपच रे;
जेम जेम ते हृडसेलीए,
तेम वधे न घटे एक रंच रे. धन्य० ४

वधतु एम ज चालियुं,
हवे दीसे क्षीण काई रे,
क्रमे करीने रे ते जशे,
एम भासे मनमाही रे. धन्य० ५

यथाहेतु जे चित्तनो,
सत्य धर्मनो उद्धार रे,
थशे अवश्य आ देहथी,
एम थयो निरधार रे. धन्य० ६

આથી અપૂર્વ વૃત્તિ મહો,
 ઘશે અપ્રમત્ત યોગ રે,
 કેવલ લગમગ મૂર્ધિકા,
 સ્પર્શીને દેહ વિયોગ રે ઘય૦ ૭
 અવશ્ય કમનો મોગ છે,
 મોગઘવો અવસેપ રે,
 તેથી દેહ એક જ ધારીને,
 ૧ જાણુ સ્વરૂપ સ્વદેશ રે ઘય૦ ૮
 હા નો ૧-૩૨

(૩૩)

જદ મે સૈતય થન દ્રવ્યનો સ્વમાવ ભિન્ન,
 સુપ્રતીતપને થને જેને સમજાય છે,
 સ્વરૂપ સૈતન નિજ, જદ છે સ્વયં માત્ર
 અથવા ત નેય વળ પરદ્રવ્યમાય છે
 એવો અનુભવનો પ્રવાગ સત્લાસિત થયો,
 જદથી સદાસી તેને આત્મવૃત્તિ થાય છે,
 જાણાની વિસારી માયા, સ્વરૂપે સમાયા એવા,
 નિપ્રવચનો પય ભવઅન્તનો સ્પાય છે ૧

દેહ જીવ ણામ્યે માણે છે અજ્ઞાન વડે,
 ક્રિયાનો પ્રવૃત્તિ પણ તેથી તેમ થાય છે;
 જીવનો સ્વભાવ બને રોગ, શોક, દુઃખ, મૃત્યુ,
 દેહનો સ્વભાવ જીવ પદમા જગાય છે,
 એવો જે અનાદિ અનન્તો મિથ્યાસ્વભાવ,
 શાંતિના વચન વહે દૂર થઈ જાય છે;
 માણે જહ ધર્મતન્યનો પ્રગટ સ્વભાવ મિનિ,
 વન્ને દ્રવ્ય નિજ નિજ રૂપે સ્થિત થાય છે. ૨
 મું० ફા० વદ ૧૧, મંગલ, ૧૯૫૬

(૩૪)

સદ્ગુરુના ઉપદેશથી, સમજે જિનનું રૂપ;
 તો તે પામે નિજદગા, જિન છે આત્મસ્વરૂપ. ૧
 પામ્યા શુદ્ધ સ્વભાવને, છે જિન તેથી પૂજ્ય;
 સમજો જિનસ્વભાવ તો, આત્મમાનનો ગુજ્ય. ૨
 સ્વરૂપસ્થિત ઇચ્છારહિત, વિચરે પૂર્વપ્રયોગ;
 અપૂર્વ વાણી, પરમશ્રુત, સદ્ગુરુ લક્ષણ યોગ્ય. ૩
 નહિયાદ, આસો વદ ૨, ૧૯૫૨

શ્રી જિન પરમાત્મને નમ

- (૧) રુદ્ર II જે જોમી જન, અનંત મુક્તિસ્વરૂપ,
મૂઢ વૂઢ તે આત્મવત્, નયોગી જિતિસ્વરૂપ ૧
- આત્મસ્વભાવ અગમ્ય તે, અવલંબન આપાર,
જિતિવત્થી દર્શાવિયા, તદ્દ સ્વરૂપ પ્રગટ ૨
- જિતિવત્ તિરપદ ગજતા, ભેદભાવ નહિ શાંદિ,
જન્ય વચાને સેહનો, વાણી ગામ્ય મુગાન્દિ ૩
- જિન પ્રવચન મુગમ્યતા થાવે અતિ મહિમા,
અવનંદાથી મુગમ્ય, મુગમ્ય જા મુગમ્યાન ૪
- અપામ્યા જિતિવત્થી, અતિમ્ય અતિમહિમ,
મનિજાત મન્ય રતિ અતિ, તમ્ય માન્ય અતિમ ૫
- મુગમ્યતા અતિમ્ય ૬, રહે અતિમ્ય માન્ય
પ્રાપ્તિ થી મુગમ્ય ૭, જિન દાન્ય અનુદાન ૮
- પ્રવચન મુગમ્ય કિન્દા, અતિમ્ય અતિમ્ય,
મુગમ્ય મુગમ્ય અતિમ્ય, અતિમ્ય અતિમ્ય ૯

વિષય વિકાર નહિત જે, રહ્યા નતિના યોગ;
પરિણામની વિષમતા, તેને યોગ ષયોગ. ૮

મંદ વિષય ને સરલતા, સહ આજ્ઞા સુવિચાર,
કરુણા કોમલતાદિ ગુણ, પ્રથમ ભૂમિકા ધાર ૯

રોવયા શબ્દાદિક વિષય, સયમ સાધન રાગ;
જગત ઇષ્ટ નહિ આત્મયો, મધ્ય પાત્ર મહાભાગ્ય ૧૦

નહિ તૃષ્ણા જીવ્યાતણી, મરણ યોગ નહિ ક્ષોભ,
મહાપાત્ર તે માર્ગના, પરમ યોગ જિતલોભ. ૧૧

(૨) આવ્યે વહુ સમદેશમાં, છાયા જાય સમાઈ,
આવ્યે તેમ સ્વભાવમા, મન સ્વરૂપ પળ જાઈ ૧

ઝપજે મોહ વિકલ્પયો, સમસ્ત આ સંતાર;
અંતર્મુખ અવલોકતા, વિલય થતા નહિ વાર. ૨

(૩) સુખધામ અનંત સુમંત ચહી,
દિન રાત્ર રહે તદ્ધ્યાન મહી;
પરશાન્તિ અનંત સુધામય જે,
પ્રણમુ પદ તે વર તે જય તે. ૧

રાજકોટ, ચૈત્ર સુદ ૯, ૧૯૫૭

आत्मसिद्धि

- जे स्वरूप समया विना, पाय्यो दुःख अनत,
समजाय्यु ते पद नम, ओ सद्गुरु भगवत १
- वतमान आ कालमा, मोक्षमार्ग बहु लोप,
विचारवा आत्मार्थोनि, भाय्यो अत्र अगोप्य २
- काई क्रियाजड पर्ई रह्या, दुष्कज्ञानमा कोई,
माने मारग मोपनो करुणा रूपजे जोई ३
- बाह्य क्रियामा राचता, अतर्भेद न काई,
ज्ञानमाग निषेधता, तेह क्रियाजड आई ४
- यद्य मोक्ष छे कल्पना, भाखे वाणीमाही
धर्ते मोहावशमा दुष्कज्ञानी ते आही ५
- वैराग्यादि सफळ तो, जो सह आत्मज्ञान
तेम अ आत्मज्ञाननी प्राप्तिरणा निदान ६
- त्याग विराग न चित्तमा, पाय न तेने ज्ञान
अटके त्याग विरागमा, तो मुले निजमान ७

- જ્યાં જ્યાં જે જે શોધે, ત્યાં મમજનું તેજ;
 ત્યાં ત્યાં જે જે જાણે, આત્માથી જન એજ. ૮
 મેવે મદ્ગુનગળને, ત્યાંથી દર્શ નિજાશ;
 પામે જે પરમાર્થને, નિજપદનો જે સ્થા. ૯
 આત્મજ્ઞાન મમદગિના, વિચરે હૃદયપ્રયોગ;
 અપૂર્ય ધાતી પરમશુન, મદ્ગુન સ્વરૂપ શોધ. ૧૦
 પ્રત્યક્ષ મદ્ગુન મમ નહીં, પરોક્ષ જિન ઉપકાર;
 એવો ત્વજ થયા વિના, કોને ન આત્મવિચાર. ૧૧
 મદ્ગુનના ઉપદેશ વણ, સમજાત ન જિનરૂપ,
 સમજ્યા વણ ઉપકાર શો ? મમજ્યે જિનસ્વરૂપ. ૧૨
 આત્માદિ અસ્તિત્વના, જેહ નિરૂપત ધાત્ય;
 પ્રત્યક્ષ મદ્ગુન યોગ નહિ, ત્યાં આવાર સુપાત્ર. ૧૩
 અથવા સદ્ગુન કાણા, જે અવગાહન કાજ,
 તે તે નિત્ય વિચારવા, કરી મતાતર ત્યાજ. ૧૪
 રોકે જોવ સ્વચ્છદ તો, પામે અવશ્ય નોશ;
 પામ્યા એમ અનત છે, માસ્યુ જિન નિર્દોષ. ૧૫
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુન યોગથી, સ્વચ્છદ તે રોકાય;
 અન્ય ઉપાય કર્યા થકી, પ્રાયે વમળો થાય. ૧૬

- स्वच्छन्द मत आग्रह तजी बर्ते सद्गुरुन्द,
 समवित्त तने माखियु, वारण गणी प्रत्यक्ष १७
- मानादिक दात्रु महा, निजछत्रे न मराय,
 जाता सद्गुरु नरणमा, अल्प प्रयासे जाय १८
- जे सद्गुरु उपन्यसी, पाप्मो केवलज्ञान,
 गुरु रह्य छस्य पण, विनय कर भगवान १९
- एवो भाग विनय तणा भाख्यो श्री बीतराग,
 मूळ हेतु ए मार्गनो समने कोई सुभाग्य २०
- असद्गुरु ॥ विनयनो, लाभ न्है जो काई,
 महामोदनीय कर्मवी, बूढ भवजल माझी २१
- होय मुमुक्षु जीव ते, समजे एह विचार,
 होय भक्तार्थी जीव ते, अवल्लो ले निर्धार २२
- होय भक्तार्थी सहने, धाय न आत्मलज्ज
 छैर भक्तार्थी रुझणा अही बाह्या निपक्ष २३

भक्तार्थी-रुक्षण

- बाह्ययोग पण ज्ञान नहि, ते माने गुरु सत्य,
 अथवा निजदुष्टधमना, त गुरुमा ज ममत्व २४

जे जिनदेह प्रमाण ने, समवसरणादि सिद्धि;
 वर्णन समजे जिननु, रोकी रहे निज बुद्धि. २५
 प्रत्यक्ष सदगुरुयोगमा, वतें दृष्टि विमुख;
 असद्गुरुने दृढ करे, निज मानार्थे मुख्य २६
 देवादि गति भगमा, जे समजे श्रुतज्ञान;
 माने निज मत वेवनो, आग्रह मुक्तिनिदान. २७
 लह्यु स्वरूप न वृत्तिनु, ग्रह्यु व्रत अभिमान;
 ग्रहे नही परमार्थने, लेवा लौकिक मान. २८
 अथवा निश्चय नय ग्रहे, मात्र शब्दनी मांय;
 लोपे सद्व्यवहारने, साधन रहित थाय. २९
 ज्ञानदशा पामे नही, साधनदशा न काई;
 पामे तेनो संग जे, ते बूडे भवमाही ३०
 ए पण जीव मतार्थमा, निजमानादि काज,
 पामे नहि परमार्थने, अन्-अधिकारीमा ज ३१
 नहि कषाय उपशातता, नहि अतर वैराग्य,
 सरळपणु न मध्यस्थता, ए मतार्थी दुर्भाग्य ३२
 लक्षण कह्या मतार्थीना, मतार्थ जावा काज,
 हवे कहु आत्मार्थीना, आत्म-अर्थ सुखसाज. ३३

આત્માર્થી-સ્તવન

- આત્મજ્ઞાન ત્વો મુનિરત્ન, હં મધ્યા મુરહાય,
શાશ્વત કૃત્તુક મન્વના આત્માર્થી મહિ બાય ૧૪
- જ્યેષ્ઠ મરુતુક પ્રાચિના, જ્ઞાન વર્ગમ હરહાર,
વદ ત્વમ ત્વમ્બધી, મર્ત્ય આશાપાર ૧૫
- દદ હાદ વન જાટમાં, વલગત્વના વંશ,
દા ન વરમાદી, મે કવચાન મર્ત્ય ૧૬
- દા રિષાગી મંડુક, લીલ ત્વમુર મોમ,
મામ દદ આત્માર્થી રીંગો મહિ મનશાન ૧૭
- કવચર્થ કૃત્તુક માર્ગ માર્ગ મર્મિષ્ણ
કવચર્થ કૃત્તુક માર્ગ માર્ગ મર્મિષ્ણ ૧૮
- દા ન ત્વો ન ત્વો, રીંગ મહ મહિ બાય
લોચનાર્થ વાય માર્ગ દા ન મર્મિષ્ણ ૧૯
- માર્ગે ત્વો ત્વો દા, મર્મિષ્ણ મર્મિષ્ણ
મે મર્મિષ્ણ મર્મિષ્ણ ત્વો મર્મિષ્ણ મર્મિષ્ણ ૨૦
- માર્ગે મર્મિષ્ણ ત્વો મર્મિષ્ણ ત્વો મર્મિષ્ણ
માર્ગે મર્મિષ્ણ ત્વો મર્મિષ્ણ ત્વો મર્મિષ્ણ ૨૧

ઝપજે તે મુવિચારણા, મોદામાગં સમજાય;
શુભશિષ્ય નવાદયી, ભાસુ પદ્પદ આહી. ૪૨

ષટ્પદનામકથન

‘આત્મા છે’, ‘તે નિત્ય છે’, ‘છે કર્તા નિજકર્મ’,
‘છે ભોક્તા’ વઢી ‘મોક્ષ છે’, ‘મોક્ષ ઉપાય સુખમે.’ ૪૩

પદ્સ્યાનક સક્ષેપમા, પદ્દશનં પળ તેહ;
સમજાવા પરમાર્થને, કહ્યા જ્ઞાનીએ એહ ૪૪

(૧) શંકા-શિષ્ય ઉવાચ

નથી દૃષ્ટિમા આવતો, નથી જણાતું રૂપ,
વીજો પળ અનુભવ નહો, તેથી ન જીવસ્વરૂપ ૪૫

અથવા દેહ જ આત્મા, અથવા ઇન્દ્રિય પ્રાણ,
મિથ્યા જુદો માનવો, નહીં જુદું ઐવાળ. ૪૬

વઢી જો આત્મા હોય તો, જણાય તે નહિ કેમ ?
જણાય જો તે હોય તો, ઘટ પટ આદિ જેમ. ૪૭

માટે છે નહિ આત્મા, મિથ્યા મોક્ષ ઉપાય;
એ અતર શંકા તળો, સમજાવો સદુપાય. ૪૮

(૧) સમાધાન-સદ્ગુરુ ડવાવ

- માત્સ્યો દેહાધ્યાસથી, આત્મા દેહ સમાન,
 વગ ત બને મિલ્ન છે પ્રગટ રુપને માત્ર ૪૯
- માત્સ્યા દેહાધ્યાસથી, આત્મા દેહ સમાન,
 વગ છે બને મિલ્ન છે, જેમ અગ્નિ ને મ્યાન ૫૦
- જે દ્રવ્ય છે દૃષ્ટિનો, જે જાને તુ રૂપ,
 અમાપ્ય અગ્રભવ જે રહે, ન છે બીજસ્વરૂપ ૫૧
- છે હૃદય પ્રવેશ, ત્રિવ્ર ત્રિવ્ર વિષયનું જ્ઞાન,
 વાચ રૂપીય વિષયનું વા આત્માને માત્ર ૫૨
- દેહ ન જાને તદ્દને, જાને ન રૂપી માત્ર,
 આત્માની ગતિ થઈ, તદ્દ પ્રવર્તે જાણ ૫૩
- તર્ક અવરણા વિને, મ્યારો મન જ્ઞાન;
 પ્રગટરૂપ અવરણમય એ અંધારાનું છદ્મ ૫૪
- પદ, પદ જ્ઞાન જાણ તુ, તથો તને જ્ઞાન,
 આત્માને ને જ્ઞાન નહિ રહીએ જેવું જ્ઞાન? ૫૫
- પરમ મુક્તિ રૂપ દેહનો, સ્પૃહ્ય દેહ મતિ અન્ય,
 દેહ હોય જો આત્મા, દેહ ન જ્ઞાન વિરુદ્ધ ૫૬

જડ ચેતનનો મિલ્લ છે, કેવલ પ્રગટ સ્વભાવ;
 એકપણું પામે નહીં, ત્રણે કાલ દ્વય ભાવ. ૫૭
 આત્માની શંકા કરે, આત્મા પોતે આપ;
 શંકાનો કરનાર તે, અચરજ એહ અમાપ. ૫૮

(૨) શંકા-શિષ્ય ઉવાચ

આત્માના અસ્તિત્વના, આપે કહ્યા પ્રકાર;
 સંભવ તેનો થાય છે, અંતર કયે વિચાર. ૫૯
 વીજી શંકા થાય ત્યાં, આત્મા નહિ અવિનાશ,
 દેહયોગથી રૂપજે, દેહવિયોગે નાશ. ૬૦
 અથવા વસ્તુ ક્ષણિક છે, ક્ષણે ક્ષણે પલટાય;
 એ અનુભવથી પણ નહીં, આત્મા નિત્ય જણાય. ૬૧

(૨) સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ

દેહ માત્ર સંયોગ છે, વળી જડ રૂપી દૃશ્ય,
 ચેતનના ઉત્પત્તિ લય, કોના અનુભવ વશ્ય ? ૬૨
 જેના અનુભવ વશ્ય ન, ઉત્પન્ન લયનુ જ્ઞાન;
 તે તેથી જુદા વિના, થાય ન કેમે માન. ૬૩

મે સયોગો દેલ્લિયે, તે તે અનુભવ દશ્ય,
 ઠપજે નહિ સયોગથી, આત્મા નિત્ય પ્રત્યક્ષ ૬૪
 જઢથી ચેતન ઠપજે, ચેતનથી જઢ પાય,
 એવો અનુભવ કોઈને, ક્યારે વઢી ન પાય ૬૫
 કોઈ સયોગોથી નહી, જેની ઉત્પત્તિ પાય,
 માણ ન તેનો કાઈમા, સથી નિત્ય સદાય ૬૬
 ક્રોધાદિ તરતમ્યતા, સર્પાદિકની માય,
 પૂવજન્મ સસ્કાર તે, બીવનિત્યતા ત્યાય ૬૭
 આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે, પર્યાયે પરિણાય,
 શાબ્દાદિ વય ત્રપ્યનુ, જ્ઞાન એકને પાય ૬૮
 અપવા જ્ઞાન કાળિકનુ જે જાણી વદનાર,
 વદનારો ત કાળિક નહિ, કર અનુભવ નિર્ધાર ૬૯
 ક્યારે કાઈ વસ્તુનો, વેચલ હોય ન નાશ,
 ચેતન પામે નાશ તો, ધેમા મળે તપાસ ૭૦

(૩) શકા-શિષ્ય સ્વાચ

કર્તા બીવ ન વમના, કમ જ વર્ત્તિ કર્મ,
 અપવા સહજ સ્વમાવ કા, વમ જીવનો ધમ ૭૧

આત્મા સદા અસંગ ને, કરે પ્રકૃતિ વંધ;
અથવા ઈશ્વર પ્રેરણા, તેથી જીવ અવધ. ૭૨

માટે મોક્ષ ઉપાયનો, કોઈ ન હેતુ જણાય,
કર્મતણુ કર્તાપિણું, કા નહિ, કા નહિ જાય. ૭૩

(૩) સમાધાન—સદ્ગુરુ ઉવાચ

હોય ન ચેતન પ્રેરણા, કોણ ગ્રહે તો કર્મ ?
જડસ્વભાવ નહિ પ્રેરણા, જુઓ વિચારી ધર્મ. ૭૪

જો ચેતન કરતુ નથી, નથી થતા તો કર્મ,
તેથી સહજ સ્વભાવ નહિ, તેમ જ નહિ જીવધર્મ. ૭૫

કેવલ હોત અસંગ જો, ભાસત તને ન કેમ ?
અસંગ છે પરમાર્થથી, પળ નિજ ભાને તેમ. ૭૬

કર્તા ઈશ્વર કોઈ નહિ, ઈશ્વર શુદ્ધ સ્વભાવ;
અથવા પ્રેરક તે ગણ્યે, ઈશ્વર દોષપ્રભાવ. ૭૭

ચેતન જો નિજ ભાનમા, કર્તા આપ સ્વભાવ;
વર્તે નહિ નિજ ભાનમા, કર્તા કર્મ-પ્રભાવ. ૭૮

(૪) શકા—શિષ્ય ઉવાચ

જીવ કમ કર્તા વદ્વા, પણ ભાક્તા નહિ સોય,
કુ સમજે જડ નમ વં, ફલ પામિામી હોય ? ૭૯

ફલગતા ઈશ્વર ગણ્યે, ભોક્તાપણુ સધાય,
એમ વાલ્યે ઈશ્વરતણુ, ઈશ્વરપણુ જ જાય ૮૦

ઈશ્વર સિદ્ધ થયા વિના જગત નિયમ નહિ હોય,
પછા દુભાગુમ કમના ભોગ્યસ્યાન નહિ કોય ૮૧

(૪) સમાધાન—સદગુરુ ઉવાચ

માયકર્મ નિજ કરપના, માટે ચેતનરૂપ,
જીવનાર્થની સ્કુરણા ગ્રહણ કરે જડરૂપ ૮૨

તોર સુધા સમજે નહી જીવ સાય ફલ થાય,
એમ ગુમાગુમ કમનુ ભોક્તાપણુ જણાય ૮૩

એક રાવ ને એક નૃપ એ આદિ જે મેળ,
કારણ વિના ન નાય તે, તે જ દુભાગુમ વેદ ૮૪

ફલગતા ઈશ્વરતણી, એમા મયી જહર,
વર્મ સ્વભાવે પરિણમે, થાય ભોગથી દૂર ૮૫

ते ते भोग्य विशेषना, स्थानक द्रव्य स्वभाव,
गहन वात छे गिष्य आ, कही मक्षेपे साव ८६

(५) शंका—शिष्य उवाच

कर्त्ता भोक्ता जीव हो, पण तेनो नहि मोक्ष;
वीत्यो काळ अनत पण, वर्तमान छे दोष ८७
शुभ करे फळ भोगवे, देवादि गतिमाय,
अशुभ करे नरकादि फळ, कर्म रहित न क्याय ८८

(५) समाधान—सद्गुरु उवाच

जेम शुभाशुभ कर्मपद, जाण्या सफळ प्रमाण,
तेम निवृत्ति सफळता, माटे मोक्ष सुजाण. ८९
वीत्यो काळ अनत ते, कर्म शुभाशुभ भाव;
तेह शुभाशुभ छेदता, ऊपजे मोक्ष स्वभाव. ९०
देहादिक संयोगनो, आत्यंतिक वियोग;
सिद्ध मोक्ष शाश्वत पदे, निज अनत सुखभोग. ९१

(६) शंका—शिष्य उवाच

होय कदापि मोक्षपद, नहि अविरोध उपाय,
कर्मो काळ अनतनां, शायी छेद्या जाय ? ९२

અથવા મત દર્શન ઘણા, વહેંચાય અનેક,
 તેમા મત સાચો કયા, વને ન એહ વિવેક ૯૩
 વદ જાતિમા મોહ છે કયા વપમા મોહ,
 એનો નિશ્ચય ના વને ઘણા મેદ એ દોષ ૯૪
 તેથી એમ જણાય છે, મહે ન મોગ ઉપાય,
 જીવાદિ જાણ્યા તથો છો ઉપચાર જ પાય ? ૯૫
 પાંચે ઉત્તરથી વધુ, સમાધાન સર્વાંગ,
 સમજુ મોગ ઉપાય તો, હૃદય હૃદય સદ્માન્ય ૯૬

(૬) સમાધાન—સદ્ગુરુ ઉવાચ

પાંચે ઉત્તરની વડે આત્મા વિશે પ્રતીત,
 ધાને મોગોપાયની સહા પ્રતાપ ન રીત ૯૭
 કર્મમાય જાતા છે માનમાય તિલાંશ,
 અધાર અજ્ઞાન તમ, નાને જ્ઞાનપ્રકાશ ૯૮
 જ જે કારણ વધારે તહ વધનો વધ
 તે કારણ છુક દગા મોગપદ મયજલ ૯૯
 રાગ દ્વેષ અજ્ઞાન એ મુખ્ય વમની વધ,
 વાય નિવૃત્તિ બેહુથી, ત જ માનનો વધ ૧૦૦

- मत् दक्षन आप्रह तजो, वतें सदगुरुधन,
 लहे शुद्ध समकित ते, जेमा भेद न पक्ष ११०
- वतें निजस्वभावनो, अनुभव लग्न प्रतीत,
 वृत्ति वहे निजभावमा, परमार्थें समकित १११
- वर्धमान समकित यई, टाळें मिथ्याभास,
 उदय थाय चारित्रनो, बीतरागपद वास ११२
- केवल निजस्वभावनु, अखंड वतें नान,
 वहीए केवलान ते, देह छावा निर्वाण ११३
- कोटि वपनु स्वप्न पण जाग्रत यता शमाय,
 तम विभाव अनादिनो, नान यता दूर थाय ११४
- छूटे देहाध्यास तो, नहि कर्ता तु कम,
 नहि भाक्ता तु तेहनो, ए ज धर्मनो मम ११५
- ए ज धर्मधी मोक्ष छे, तु छो मोक्ष स्वरूप,
 अनंत दान नान तु, अज्यायाध स्वरूप ११६
- शुद्ध मुद्ध बीत-यधन, स्वयज्योति मुखधाम,
 बीजु वहीए केटलु ? कर विचार सो पाम ११७
- निश्चय सर्वे जानोना आवी अत्र समाय,
 धरो मोनता एम वही, सहजसमाधि माय ११८

પટ સ્થાનક સમજાવીને મિન વતાયો આપ,
મ્યાન ધસો સરવારવન, એ રૂપકાર અમાપ ૧૨૭

રૂપસહાર

દર્શન પટે સમાય છે, આ ષટ્ મ્યાનક માહી
વિચારતા વિસ્તારથી, સંશય રહે ન કાર્દ ૧૨૮

આત્મભ્રાંતિ સમ રોગ નહિ, સદ્ગુર વેંછ સુજાણ,
ગુરુઆના સમ પધ્ય નહિ ઔપચ વિચાર ધ્યાન ૧૨૯

જો દુજ્જો પરમાય તો કરા સત્ય પુરુષાય,
ભવસ્થિતિ આદિ નામ ભૂંડ, છેદો નહિ આત્માય ૧૩૦

નિશ્ચયવાળી સામઢી, સાધન સજવા નો'ય,
નિશ્ચય રાણી લક્ષ્મા, સાધન કરવા સોય ૧૩૧

નય નિશ્ચય ઘવાતથી, આમા નથી કહેલ,
એકાન યવહાર નહિ, ઘન્ને સાપ રહેલ ૧૩૨

ગજ્જમતની જે કલ્પના, તે નહિ સદ્-યવહાર,
માન નહો નિજલ્પનુ તે નિશ્ચય નહિ સાર ૧૩૩

આગઢ જ્ઞાના ઘડે ગયા, ઘતમાનમા હાય,
ઘાશે ઘાઢ અવિધ્યમા, માગભેદ નહિ કાય ૧૩૪

આત્મસિદ્ધિ અર્થ

૧ જે આત્મસ્વરૂપ સમયા વિના મૂતકાલે હું અનત દુઃખ પામ્યો, ત પદ જેને સમજાય એટલે ભવિષ્યકાલે સ્વત્ત્વ યથા યોગ્ય એવા અનત દુઃખ પામત તે મૂઢ જેને છેતુ એવા શ્રી સદગુરુ ભગવાનન નમસ્કાર કરુ છુ

૨ આ વર્તમાન કાલમા માદામાગ ઘણો લાપ યદી મયો છે જ મોખમાર્ગ આત્માર્થોને વિચારવા માટે (ગુરુ શિષ્યના સવાદરૂપે) અત્રે પ્રગટ કરીએ છીએ

૩ કાર્દ ક્રિયાને જ ઘટ્ટી રહ્યા છે અને કોઈ શુદ્ધ જ્ઞાનને જ ઘટ્ટી રહ્યા છે, એમ મોક્ષમાર્ગ માને છે, જે જોઈને દયા આવે છે

૪ ઘાણ ક્રિયામા જ માત્ર રચા રહ્યા છે અતર કદી મેદાયુ નથી, અને જ્ઞાનમાગને નિવેધ્યા કરે છે, ત મહી ક્રિયાઝડ રહ્યા છે

૫ યથ મોખ માત્ર કલ્પના છે, એવા નિશ્ચયવાક્ય માત્ર વાણામાં બોલે છે અને તથારૂપ દગા યદી નથી, મોહના પ્રમાણમા વર્તે છે, એ મહી ગુજ્જનાનો કહ્યા છે

૬. વૈરાગ્યત્યાગાદિ જો સાથે આત્મજ્ઞાન હોય તો સફળ છે, અર્થાત્ મોક્ષની પ્રાપ્તિના હેતુ છે, અને જ્યાં આત્મજ્ઞાન ન હોય ત્યાં પણ જો તે આત્મજ્ઞાનને અર્થે કરવામા આવતા હોય, તો તે આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિના હેતુ છે.

૭. જેના ચિત્તમા ત્યાગ અને વૈરાગ્યાદિ સાવનો ઉત્પન્ન થયા ન હોય તેને જ્ઞાન ન થાય, અને જે ત્યાગ વિરાગમા જ અટકી રહી, આત્મજ્ઞાનની આકાંક્ષા ન રાखે, તે પોતાનું મન ભૂલે, અર્થાત્ અજ્ઞાનપૂર્વક ત્યાગવૈરાગ્યાદિ હોવાથી તે પૂજાસત્કારાદિથી પરાભવ પામે, અને આત્માર્થ ચૂકી જાય.

૮. જ્યાં જ્યાં જે જે યોગ્ય છે, ત્યાં ત્યાં તે તે સમજે, અને ત્યાં ત્યાં તે તે આચરે એ આત્માર્થી પુરુષના લક્ષણો છે.

૯. પોતાના પક્ષને છોડી દેઈ, તે સદ્ગુરુના ચરણને સેવે તે પરમાર્થને પામે, અને આત્મસ્વરૂપનો લક્ષ તેને થાય.

૧૦. આત્મજ્ઞાનને વિષે જેમની સ્થિતિ છે, એટલે, પરમાવની ઇચ્છાથી જે 'રહિત થયા છે; તથા શત્રુ, મિત્ર, હર્ષ, શોક, નમસ્કાર, તિરસ્કારાદિ ભાવ પ્રત્યે જેને સમતા વર્તે

છે, માત્ર પૂર્વે उत्पन्न થયેલા એવા કર્મોના ચડયને લોધે જેમનો વિચરવા આદિ ક્રિયા છે, અજ્ઞાની કરતા જેની વાળો પ્રત્યક્ષ જુદો પડે છે, અને પટદશનના તાત્પર્યને જાણે છે તે સદ્ગુણના ઉત્તમ લક્ષણો છે

૧૧ ત્યાં સુધી જીવને પૂર્વકાલે પદ ગયેલા એવા જિનની ઘાત પર જ લગ્ન રહ્યા કર, અને તનો ઉપકાર કહ્યા કરે, અને જેથી પ્રત્યક્ષ આત્મધ્રાતિનું સમાધાન થાય ત્યાં સદ્ગુણનો સમાગમ પ્રાપ્ત થયો હોય તેમા પરોક્ષ જિનોના વચન કરતા માટો ઉપકાર સમાયો છે તેમ જે ન જાણે તેમ આત્મવિચાર ઉત્પન્ન ન થાય

૧૨ સદ્ગુણના ઉપદેશ વિના જિનનું સ્વરૂપ સમજાય નહીં, અને સ્વરૂપ સમજાયા વિના ઉપકાર શો થાય ? જો સદ્ગુણઉપદેશ જિનનું સ્વરૂપ મમજ તો સમજનારનો આત્મા પરિણામે જિનની દશાને પામે

૧૩ જે જિનાગમાદિ આમાના હોવાપણાનો ત્યાં પરલોકાદિના હોવાપણાના ઉપત્તેજ કરવાયાલા શાસ્ત્રો છે, ત્યાં પણ ત્યાં પ્રત્યક્ષ સદ્ગુણો જોગ ન હોય ત્યાં સુપાત્ર જીવ : આધારરૂપ છે પણ સદ્ગુણ મમાન તે ધ્રાતિના ઉપદેશ કહા ન રાખાય

૧૪. અથવા જો સદ્ગુરુ તે શાસ્ત્રો વિચારવાની આજ્ઞા દીધી હોય, તો તે શાસ્ત્રો મતાતર એટલે કુલ્લધર્મને સાર્થક કરવાનો હેતુ આદિ ખાતિ છોડીને માત્ર આત્માર્થે નિત્ય વિચારવા

૧૫. જીવ અનાદિ કાલથી પોતાના ઢહાપણે અને પોતાની ઇચ્છાએ ચાલ્યો છે, એનું નામ 'સ્વચ્છંદ' છે. જો તે સ્વચ્છંદને રોકે તો જરૂર તે મોક્ષને પામે, અને એ રીતે ભૂતકાળે અનંત જીવ મોક્ષ પામ્યા છે એમ રાગ, દ્વેષ અને અજ્ઞાન એમાનો એકે દોષ જેને વિષે નથી એવા દોષરહિત વીતરાગે કહ્યું છે.

૧૬. પ્રત્યક્ષ મદ્ગુરુના યોગથી તે સ્વચ્છંદ રોકાય છે, વાકી પોતાની ઇચ્છાએ વીજા ઘણા ઉપાય કર્યા છતાં ઘણું કરીને તે વમણો થાય છે

૧૭. સ્વચ્છંદને તથા પોતાના મતના આગ્રહને તજીને જે સદ્ગુરુના લક્ષે ચાલે તેને પ્રત્યક્ષ કારણ ગણીને વીતરાગે 'સમકિત' કહ્યું છે.

૧૮ માન અને પૂજાસત્કારાદિનો લોભ એ આદિ મહાશત્રુ છે, તે પોતાના ઢહાપણે ચાલતાં નાશ પામે નહીં, અને સદ્ગુરુના શરણમાં જતા સહજ પ્રયત્નમાં જાય.

૧૯ જે સદ્ગુરુના ઉપદેશથી કોઈ કેવઢાનને પામ્યા તે સદ્ગુરુ હજુ છગસ્ય રહ્યા હોય, તો પણ જે કેવઢજ્ઞાનને પામ્યા છે એવા તે કેવઢોમગવાન છગસ્ય એવા પોતાના સદ્ગુરુની ધયાવચ્ચ કર

૨૦ એકો વિનયના માગ થી જિને ઉપદેશ્યો છે એ માગનો મૂઢ હતુ ઇટલે તેથી આત્માને શો ઉપકાર થાય છે તે કોઈક સુભાગ્ય ઇટલે સુલભવોથી અથવા આરાધન જીવ હોય તે સમજ

૨ આ વિનયમાગ વાહો તેનો લાભ ઇટલે તે શિષ્યાદિની પાસે કરાવવાની ઇચ્છા કરીને જો કોઈ પણ અસદ્ગુરુ પાતાને વિષે સદ્ગુરુપણુ સ્થાપે છો તે મહામોહનીય ક્રમ ઉપાજન કરીને મયસમુદ્રમા મૂકે

૨૨ જે મોહાર્થી જાવ હોય તે આ વિનયમાર્ગાદિનો વિચાર સમજે, અને જે મતાર્થી હોય તે તેનો અવઢો નિર્ધાર લે, ઇટલે જા પોતે તેવો વિનય નિષ્ઠ્યાદિ પાસે કરાવે, અથવા અસદ્ગુરુને વિષે પોતે સદ્ગુરુના આદિ રાખી આ વિનયમાર્ગનો ઉપયોગ કર

૨૩. જે મતાર્થી જીવ હોય તેને આન્મજ્ઞાનનો લક્ષ ધાય નહીં, એવા મતાર્થી જીવનાં અહીં નિષ્પક્ષપાતે લક્ષણો કહ્યા છે.

૨૪. જેને માત્ર ગ્રાહ્યથી ત્યાગ દેસાય છે પણ આત્મ-જ્ઞાન નથી, અને સ્પન્ધનથી અતરંગ ત્યાગ નથી, તેવા ગુરુને નાચા ગુરુ માને, અથવા તો પોતાના કુઝ્ઘર્મના ગમે તેવા ગુરુ હોય તોપણ તેમા જ મમત્વ રાખે

૨૫ જે જિનના દેહાદિનું વર્ણન છે તેને જિનનું વર્ણન સમજે છે, અને માત્ર પોતાના કુઝ્ઘર્મના દેવ છે માટે મારા-પણાના કલ્પિત રાગે સમવસરનાદિ માહાત્મ્ય કહ્યા કરે છે, અને તેમા પોતાની વૃદ્ધિને રોકી રહે છે; એટલે પરમાર્થ હેતુસ્વરૂપ એવું જિનનું જે અતરંગસ્વરૂપ જાણવા યોગ્ય છે તે જાણતા નથી, તથા તે જાણવાનું પ્રયત્ન કરતા નથી, અને માત્ર સમવસરનાદિમા જ જિનનું સ્વરૂપ કહીને મતાર્થમા રહે છે.

૨૬. પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુનો ક્યારેક યોગ મળે તો દુરા-ગ્રહાદિદેવક તેની વાણી સામઢીને તેનાથી અવઢી રીતે ચાલે, અર્થાત્ તે હિતકારી વાણીને ગ્રહણ કરે નહીં, અને

પોતે સરેશ્વરો ન્હ મુમુક્ષુ છે. એવું માન મુખ્યપણે મેલ્લવડાને
અર્થે અસદ્ગુરુ સમીપે જઈને પોતે તના પ્રત્યે પોતાનું વિશેષ
દૃઢપણુ જણાવે.

૨૭ દેવ-નારકાદિ ગતિના 'માગા' આદિના સ્વરૂપ
કોઈક વિશેષ પરમાર્થહેતુથી કહ્યા છે. તે હેતુને જાણ્યો
નથી, અને તે ભગજાલને શ્રુતજ્ઞાન જે મમજે છે, તથા
પોતાના મતનો વળનો આગ્રહ રાખવામા જ મુક્તિનો હેતુ
માને છે.

૨૮ વત્તિનું સ્વરૂપ શું ? તે પણ તે જાણતો નથી,
અને 'હુ યતધારો છું' એવું અભિમાન ધારણ કર્યું છે. ક્વચિત્ત
પરમાર્થના ઉપશ્ચાના યોગ તો લોપણ લોકોમા પોતાનું
માન અને પૂજાસન્કારાદિ જતા રહેશે, અથવા તો માનાદિ
પછી પ્રાપ્ત નહીં થાય એમ જાણીને તે પરમાર્થને ગ્રહણ
કરે નહીં.

૨૯ અથવા 'સમયસાર' કે 'યોગવાસિષ્ઠ' જેવા પ્રયો
વાદી તે માત્ર નિશ્ચયનયને ગ્રહણ કરે. કેવી રીતે ગ્રહણ
કર ? માત્ર કહેવારૂપે, અતરંગમા તથારૂપ ગુણની કશી
સ્પર્શના નહીં, અને સદ્ગુરુ, સત્જ્ઞાસ્ત્ર તથા ધૈરાગ્ય,

વિવેકાદિ સાચા વ્યવહારને લોપે, તેમ જ પોતાને જ્ઞાની માની લઈને સાધનરહિત વર્તે

૩૦ તે જ્ઞાનદશા પામે નહી, તેમ વેરાગ્યાદિ સાધન-દશા પળ તેને નથી, જેથી તેવા જીવનો મગ વીજા જે જીવને થાય તે પળ ભવસાગરમા ડૂબે.

૩૧ એ જીવ પળ મતાર્થમા જ વર્તે છે, કેમકે ઉપર કહ્યા જીવ, તેને જેમ કુલધર્માદિથી મતાર્થતા છે, તેમ આને જ્ઞાની ગણાવવાના માનની ઇચ્છાથી પોતાના શુષ્કમતનો આગ્રહ છે, માટે તે પળ પરમાર્થને પામે નહી, અને અન્-અધિકારી એટલે જેને વિષે જ્ઞાન પરિણામ પામવા યોગ્ય નહી એવા જીવોમા તે પળ ગણાય.

૩૨ જેને ક્રોધ, માન, માયા, લોભરૂપ કષાય પાતળા પડ્યા નથી, તેમ જેને અતરવૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો નથી, આત્મામા ગુણ ગ્રહણ કરવારૂપ સરલપણુ જેને રહ્યું નથી, તેમ સત્યાસત્યતુલના કરવાને જેને અપક્ષપાતદૃષ્ટિ નથી, તે મતાર્થી જીવ દુર્ભાગ્ય એટલે જન્મ, જરા, મરણને છેદવાવાળા મોક્ષમાર્ગને પામવા યોગ્ય એવં તેનું ભાગ્ય ન સમજવું.

૩૨ એમ મતાર્થી જીવના લક્ષણ વહ્યા તે વહેવાનો હેતુ એ છે કે કોઈ પણ જીવનો તે જાણીને મતાય જાય હવે આત્માર્થી જીવના લક્ષણ કહીએ છીએ—તે લક્ષણ કેવાં છે ? તેો કે આત્માને અમાવાય સુખની સામગ્રીના હેતુ છે

૩૪ જ્યાં આત્મજ્ઞાન હોય ત્યાં મુનિપણુ હોય અર્થાત્ આત્મજ્ઞાન ન હોય ત્યાં મુનિપણુ ન જ સમવે 'જ સમતિ પાસહ ત મોળતિ પાસહ — જ્યાં સમક્ષિત એટલે આત્મજ્ઞાન છે ત્યાં મુનિપણુ જાણો એમ 'આચારાગ મૂત્ર' માં વહ્યું છે એટલે જેમાં આત્મજ્ઞાન હોય તે સાચા ગુરુ છે એમ જાણે છે, અને આત્મજ્ઞાનરહિત હોય તેો પણ પોતાના કૃત્ઙ્ણતા ગુણને સદ્ગુરુ માનવા એ માત્ર કલ્પના છે, તથા કંઈ ભવચ્છેદ ન થાય એમ આત્માર્થી જુએ છે

૩૫ પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુની પ્રાપ્તિનો મોટો ઉપકાર જાણ, અર્થાત્ શાસ્ત્રાદિથી જે સમાધાન થઈ ન શકવા યોગ્ય નથી, અને જે દોષો સદ્ગુરુની આજ્ઞા પારણ વર્ષા વિના જતા નથી તે સદ્ગુરુશ્રાવણી સમાધાન થાય, અને જે દોષો ટલે માટે પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુનો માટો ઉપકાર જાણે, અને તે સદ્

ગુરુ પ્રત્યે મન, વચન, કાયાની એકતાથી આજ્ઞાક્રિતપણે વર્તે.

૩૬. શ્રણે કાલને વિષે પરમાર્થનો પંથ એટલે મોક્ષનો માર્ગ એક હોવો જોઈએ અને જેથી તે પરમાર્થ સિદ્ધ થાય તે વ્યવહાર જીવે માન્ય રાખવો જોઈએ, વીજો નહીં.

૩૭. એમ અંતરમા વિચારીને જે સદ્ગુરુના યોગનો શોધ કરે, માત્ર એક આત્માર્થની ઇચ્છા રાખે પણ માન-પૂજાદિક, સિદ્ધિરિદ્ધિની કશી ઇચ્છા રાખે નહીં—એ રોગ જેના મનમા નથી.

૩૮. જ્યાં કપાય પાતળા પડયા છે, માત્ર એક મોક્ષપદ સિવાય વીજા કોઈ પદની અભિલાષા નથી, સસાર પર જેને વૈરાગ્ય વર્તે છે, અને પ્રાણીમાત્ર પર જેને દયા છે, એવા જીવને વિષે આત્માર્થનો નિવાસ થાય

૩૯. જ્યાં સુધી એવી જોગદશા જીવ પામે નહીં, ત્યાં સુધી તેને મોક્ષમાર્ગની પ્રાપ્તિ ન થાય, અને આત્મ-ભ્રાતિરૂપ અનંત દુઃખનો હેતુ એવો અતરરોગ ન મટે.

૪૦. એવી દશા જ્યાં આવે ત્યાં સદ્ગુરુની વોધ ગોભે અર્થાત્ પરિણામ પામે, અને તે વોધના પરિણામથી સુખ-દાયક એવી સુવિચારદશા પ્રગટે.

૪૧ જ્યાં સુવિચારદશા પ્રગટે ત્યાં આત્મજ્ઞાન उत्पन्न થાય અને તે જ્ઞાનથી માહુનો ક્ષય કરી નિર્વાણપદને પામે

૪૨ જેથી તે સુવિચારદશા उत्पन्न થાય અને મોક્ષ માગ સમજવામાં આવે તે છે પદરૂપે ગુહ્યશિષ્યના સંવાદથી કરીને અહીં પદ્મ છું

૪૩ 'આત્મા છે', 'તે આત્મા નિત્ય છે', 'તે આત્મા પોતાના કર્મનો વર્ત્તા છે', 'તે કર્મનો ભોક્તા છે' તાથી મોક્ષ થાય છે', અને તે માધ્યમો સ્પાય એવો સત્ત્વમ છે

૪૪ એ છે સ્થાનક અથવા છે પદ અહીં સંક્ષેપમાં કહ્યા છે અને વિચાર કરવાથી પટદશન પણ તે જ છે પરમાય સમજવાને માત્ર જ્ઞાનાપુરુષ એ ■ પદો કહ્યા છે

૪૫ દૃષ્ટિમાં આવતો નથી, તેમ જોઈ કઈ રૂપ જણાતું નથી, તેમ સ્પર્શાદિ બીજા અનુભવથી પણ જણાવાપણું નથી, માટે જીવનું સ્વરૂપ નથી, અર્થાત્ જીવ નથી

૪૬ અથવા દેહ છે તે જ આત્મા છે, અથવા હૃદયો છે તે આત્મા છે, અથવા સ્વાસોચ્છ્વાસ છે તે આત્મા છે, અર્થાત્ એ સૌ એકના એક દેહરૂપે છે માટે આત્માને જુદો

માનવો તે મિથ્યા છે, કેમકે તેનું કશું જુદું લેધાણ એટલે ચિહ્ન નથી.

૪૭. અને જો આત્મા હોય તો તે જણાય શા માટે નહીં ? જો ઘટ, પટ, આદિ પદાર્થો છે તો જેમ જણાય છે, તેમ આત્મા હોય તો શા માટે ન જણાય ?

૪૮ માટે આત્મા છે નહીં, અને આત્મા નથી એટલે તેના મોક્ષના અર્થે ઉપાય કરવા તે ફોકટ છે, એ મારા અંતરની શકાનો કંઈ પણ સદુપાય સમજાવો એટલે સમાધાન હોય તો કહો

૪૯ દેહાધ્યાસથી એટલે અનાદિકાલથી અજ્ઞાનને લીધે દેહનો પરિચય છે, તેથી આત્મા દેહ જેવો અર્થાત્ તને દેહ માસ્યો છે; પણ આત્મા અને દેહ બન્ને જુદા છે, કેમકે વેય જુદા જુદા લક્ષણથી પ્રગટ ભાનમા આવે છે

૫૦ અનાદિકાલથી અજ્ઞાનને લીધે દેહના પરિચયથી દેહ જ આત્મા માસ્યો છે, અથવા દેહ જેવો આત્મા માસ્યો છે; પણ જેમ તરવાર ને મ્યાન, મ્યાનરૂપ લાગતા છતાં બન્ને જુદા જુદા છે, તેમ આત્મા અને દેહ બન્ને જુદા જુદા છે.

૫૧ તે આત્મા દર્શિ દટલે આશ્ચર્યો કયાથી દેતાય ?
 કેમકે ઠલટા તેનો તે જોનાર છે સ્થૂલસૂક્ષ્માદિ રૂપને જે
 જાણે છે, અને મનને બાંધ કરતા કરતા કોઈ પણ પ્રકારે
 જેનો યાચ કરો સમજાતો નથી એવી ચાકી જે અનુભવ રહે
 છે તે જીવનું સ્વરૂપ છે

૫૨ કર્ણેન્દ્રિયથી સામઘ્યુ તે ત કર્ણેન્દ્રિય જાણે છે,
 પણ ચક્ષુ દ્વિય તેને જાણતી નથી, અને ચક્ષુ દ્વિયે
 ઘોઠલુ તે કર્ણેન્દ્રિય જાણતી નથી અર્થાત્ સૌ સૌ દ્વિયને
 પોતપોતાના વિષયનું જાણ છે, પણ બીજી દ્વિયોના વિષ
 યનું જાણ નથી, અને આત્માને તો પાંચે દ્વિયના વિષયનું
 જાણ છે અર્થાત્ જે ત પાંચે દ્વિયાના ગ્રહણ કરેલા વિષયને
 જાણ છે તે 'આત્મા' છે, અને આત્મા વિના એકે
 દ્વિય એકેક વિષયનું ગ્રહણ કર તમ કહ્યું છે પણ
 ઉપચારથી કહ્યું છે

૫૩ દેહ તને જાણતો નથી દ્વિયો તેને જાણતી
 નથી, અને સ્વાસાન્નવાસન્ય પ્રાણ પણ નન જાણતો નથી,
 તે માં એક આત્માની સત્તા પામીને પ્રવર્તે છે, નહીં તો
 જહપણ પડ્યા રહે છે, એમ જાણ

૫૪. જાગ્રત, સ્વપ્ન અને નિદ્રા એ અવસ્થામા વર્તતો છતાં તે તે અવસ્થાઓથી જુદો જ રહ્યા કરે છે, અને તે તે અવસ્થા વ્યતીત થયે પણ જેનું હોવાપણુ છે, અને તે તે અવસ્થાને જે જાણે છે, એવો પ્રગટસ્વરૂપ ચૈતન્યમય છે, અર્થાત્ જાણ્યા જ કરે છે એવો જેનો સ્વભાવ પ્રગટ છે, અને એ તેની નિશાની મદાય વર્તે છે; કોઈ દિવસ તે નિગાનીનો ભંગ થતો નથી.

૫૫. ઘટ, પટ આદિને તું પોતે જાણે છે, 'તે છે' એમ તું માને છે, અને જે તે ઘટ, પટ આદિનો જાણનાર છે તેને માનતો નથી; એ જ્ઞાન તે કેવું કહેવું ?

૫૬. દુર્બલ દેહને વિષે પરમ બુદ્ધિ જોવામા આવે છે, અને સ્થૂલ દેહને વિષે થોડી બુદ્ધિ પણ જોવામા આવે છે, જો દેહ જ આત્મા હોય તો એવો વિકલ્પ એટલે વિરોધ થવાનો વાત ન આવે.

૫૭. કોઈ કાલે જેમાં જાણવાનો સ્વભાવ નથી તે જડ, અને સદાય જ જાણવાના સ્વભાવવાન છે તે ચેતન, એવો વેયનો કેવલ જુદો સ્વભાવ છે, અને તે કોઈ પણ પ્રકારે

એકપણ પામવા યોગ્ય નથી ત્રણે માલ્લ જડ જડમાથે, અને
 ચેતન ચેતનમાથે રહે એવો વચનો જુદો જુદો દ્વતમાથ પ્રસિદ્ધ
 જ અનુભવાય છે

૫૮ આત્માનો નાના આત્મા આપ પોને કરે છે જે
 દાકાનો કરનાર છે તે જ આત્મા છે તે જાણતો નથી, એ
 માપ ન થઈ શકે એવું આશ્ચર્ય છે

૫૯ આત્માના હોવાપણા વિષે આપે જો જે પ્રકાર
 વાહ્યા તેનો અંતરમા વિચાર કરવાથી સમ્ભવ થાય છે

૬૦ પણ ધીજી ઈમ નાકા થાય છે, કે આત્મા છે
 છો પણ તે અવિનાશ એટલે નિય નથી, ત્રણે માલ્લ હોય
 એવો વચન નથી, માત્ર દહના સયોગથી સ્થપન થાય,
 અને વિયોગે વિનાશ પામે

૬૧ અથવા વસ્તુ કાળે કાળે બદલાતી જોવામા આવે
 છે, તેથી સર્વ વસ્તુ કાલિક છે, અને અનુભવથી જોતા પણ
 આત્મા નિત્ય જાણતો નથી

૬૨ દેહ માત્ર પરમાણુનો સમીગ છે, અથવા સયોગે
 કરો આત્માના સંબંધમા છ વળી ત દેહ જડ છે, રૂપી છે,

અને દૃશ્ય એટલે વીજા કોઈ દ્રષ્ટાનો તે જાણવાનો વિષય છે, એટલે તે પોતે પોતાને જાણતો નથી, તો ચેતનના ઉત્પત્તિ અને નાજ તે ક્યાથી જાણે ? તે દેહના પરમાણુ પરમાણુનો વિચાર કરતા પણ તે જહ જ છે, એમ સમજાય છે. તેથી તેમાથી ચેતનની ઉત્પત્તિ થવા યોગ્ય નથી, અને ઉત્પત્તિ થવા યોગ્ય નથી તેથી ચેતન તેમાં નાજ પણ પામવા યોગ્ય નથી. વઢી તે દેહ રૂપી એટલે સૂક્ષ્મ પરિણામવાળો છે; અને ચેતન દ્રષ્ટા છે, ત્યારે તેના સયોગથી ચેતનની ઉત્પત્તિ શી રીતે થાય ? અને તેમા લય પણ કેમ થાય ? દેહમાથી ચેતન ઉત્પન્ન થાય છે, અને તેમા જ નાજ પામે છે, એ વાત કોના અનુભવને વશ રહી ? અર્થાત્ એમ કેળે જાણ્યુ ? કેમકે જાણનાર એવા ચેતનની ઉત્પત્તિ દેહથી પ્રથમ છે નહી, અને નાજ તો તેથી પહેલા છે, ત્યારે એ અનુભવ થયો કોને ?

૬૩ જેના અનુભવમા એ ઉત્પત્તિ અને નાશનું જ્ઞાન વર્તે તે માન તેથી જુદા વિના કોઈ પ્રકારે પણ સમ્ભવતુ નથી, અર્થાત્ ચેતનના ઉત્પત્તિ, લય થાય છે એવો કોઈને પણ અનુભવ થવા યોગ્ય છે નહી

૬૪ જે જે મયોગો મયોગ છીએ તે ત અનુભવમ્બરૂપ
 એવા આમારા દુઃખ છતાં તને આત્મા જાણે છે, અને ત
 મયોગનું સ્વરૂપ વિચારતા એવો કોઈ પણ સયોગ મમજાતા
 મધી કે જેથી આત્મા ઉત્પન્ન થાય છે, માટે આત્મા
 મયોગથી મહા ઉત્પન્ન થયેલા થયા છે, અર્થાત્ અસયોગી
 છે સ્વાભાવિક થાય છે, માત્ર ॥ પ્રત્યક્ષ 'નિત્ય'
 સમજાય છે

૬૫ જડથી પતન ઝળે અને પતાથી જડ ઉત્પન્ન
 થાય એવા કોઈને ક્યારેય કદી પણ અનુભવ થાય નહીં

૬૬ જેની ઉત્પત્તિ કોઈ પણ મયોગોથી થાય નહીં,
 તનો નાશ પણ કોઈને વિષે થાય નહીં માત્ર આત્મા
 નિરાલ્લ 'નિત્ય' છે

૬૭ ક્રોધાદિ પ્રકૃતિઓનું વિશેષણું સર્વ વગર
 પ્રાણીમાં જ મધી જ જોવામાં આવે છે ચર્મમાન દેહે તો
 ॥ અમ્યમિ કયો નથી, અમની સાથે જ ત છે, એટલે એ
 પૂર્વજન્મના જ મસ્વાર છે, જે પુષ્કળ જીવનો નિત્યતા
 સિદ્ધ કરે છે

૬૮ આત્મા વસ્તુપણ નિત્ય છે સમયે મમયે જ્ઞાનાદિ
 પરિણામના પલટવાથી તના પર્યાયનું પાટવાપણું છે (કોઈ

સમુદ્ર પલ્લટાતો નથી, માત્ર મોજા પલ્લટાય છે, તેનો પેઠો.)
 જેમ વાઝ, યુવાન અને વૃદ્ધ ૫ ત્રણ અવસ્થા છે, તે આત્માને
 વિભાવથી પર્યાય છે, અને વાઝ અવસ્થા વર્તતા આત્મા
 વાઝક જણાનો, તે વાઝ અવસ્થા છોટી પ્યારે યુવાવસ્થા
 ગ્રહણ કરી પ્યારે યુવાન જણાયો, અને યુવાવસ્થા તર્જી
 વૃદ્ધાવસ્થા ગ્રહણ કરી ત્યારે વૃદ્ધ જણાયો. એ ત્રણે
 અવસ્થાનો ભેદ થયો તે પર્યાયભેદ છે, પણ તે ત્રણે
 અવસ્થામા આત્મદ્રવ્યનો ભેદ થયો નહીં, અર્થાત્ અવસ્થાઓ
 વદલાઈ પણ આત્મા વદલાયો નથી આત્મા એ ત્રણે
 અવસ્થાને જાણે છે, અને તે ત્રણે અવસ્થાની તેને જ સ્મૃતિ
 છે ત્રણે અવસ્થામા આત્મા એક હોય તો એમ વને, પણ
 જો આત્મા ક્ષણે ક્ષણે વદલાતો હોય તો તેવો અનુભવ વને
 જ નહીં

૬૯ વળી અમુક પદાર્થ ક્ષણિક છે એમ જે જાણે
 છે, અને ક્ષણિકપણું કહે છે તે કહેનાર અર્થાત્ જાણનાર
 ક્ષણિક હોય નહીં; કેમકે પ્રથમ ક્ષણે અનુભવ થયો તેને
 વીજે ક્ષણે તે અનુભવ કહી શકાય, તે વીજે ક્ષણે પોતે ન
 હોય તો ક્યાથી કહે ? માટે એ અનુભવથી પણ આત્માના
 અક્ષણિકપણાનો નિશ્ચય કર

૭૦ થલો કોઈ પણ વસ્તુના વાંદે પણ કાઢે મેચઢ
 તો નાન થાય જ નહીં, માત્ર અવસ્થાતર ઘાન, માટે
 ચેતનના પણ કેવળ નાન થાય ત્યાં જ અવસ્થાતરરૂપ
 નાન થતા હોય તો તે કેમ મળે, અથવા પણ પ્રચારનું
 પ્રવસ્થાતર પામે ત સપાન અથાત ઘનદિ પદાર્થ પૂર્ણ
 જાય છે, તટલે જાણે એમ નહીં છે કે પદાર્થ નાન પામ્યા
 છે, જદે માટીપણુ નાન પામ્યું ત્યો ત ઇત્રમિત થદે
 જદે મૂદમમા મૂદમ મૂલ્ય થાય, તાપન પરમાણુસમૂહરૂપે
 રહે, પણ કેવળ નાન ન થાય અને તમાનુ એ પરમાણુ
 પણ પડે નહીં, કેમકે અનુભવ્યા જાતા અવસ્થાતર થદે
 શકે, પણ પદાર્થનો મમજ્ઞના નાન થાય એમ માતા જ
 શકવા યોગ્ય નથી તટલે જો તુ ચેતનાનો નાન થદે,
 તો પણ કેવળ નાન તો કહો જ શકાય નહીં, અવસ્થાતર
 રૂપ નાન થદેવાય જેમ પટ ફૂટી જદે ક્રમે કરી પરમાણુ
 સમૂહરૂપે સ્થિતિમા રહે, તમ ચેતનના અવસ્થાતરરૂપ નાન
 તારે થદેવા હોય તો ત ની સ્થિતિમા રહે અથવા ઘટના
 પરમાણુઓ જેમ પરમાણુસમૂહમા મળ્યા તમ ચેતના રદે
 વસ્તુમા મળવા યોગ્ય છે તે સપાસ અર્થાન્ એ પ્રકારે તુ
 અનુભવ કરા જાદે તો કોઈમા નહીં મળી શકવા યોગ્ય

અથવા પરસ્વરૂપે અવસ્થાતર નહીં પામવાયોગ્ય એવું ચેતન
 એટલે આત્મા તને ભાસ્યમાન થશે.

૭૧. જીવ કર્મનો કર્તા નથી, કર્મના કર્તા કર્મ છે
 અથવા અનાયાસે તે થયા કરે છે, એમ નહીં, ને જીવ જ
 તેનો કર્તા છે એમ કહો તો પછી તે જીવનો ધર્મ જ છે,
 અર્થાત્ ધર્મ હોવાથી ક્યારેય નિવૃત્ત ન થાય.

૭૨ અથવા એમ નહીં, તો આત્મા સદા અસંગ છે,
 અને સત્ત્વાદિ ગુણવાળી પ્રકૃતિ કર્મનો બધ કરે છે, તેમ નહીં,
 તો જીવને કર્મ કરવાની પ્રેરણા ઈશ્વર કરે છે, તેથી
 ઈશ્વરેચ્છારૂપ હોવાથી જીવ તે કર્મથી 'અવધ' છે

૭૩ માટે જીવ કોઈ રીતે કર્મનો કર્તા થઈ શકતો
 નથી, અને મોક્ષનો ઉપાય કરવાનો કોઈ હેતુ જણાતો
 નથી, કા જીવને કર્મનું કર્તાપણુ નથી અને જો કર્તાપણુ
 હોય તો કોઈ રીતે તે તેનો સ્વભાવ મટવા યોગ્ય નથી.

૭૪ ચેતન એટલે આત્માની પ્રેરનારૂપ પ્રવૃત્તિ ન હોય,
 તો કર્મને કોણ ગ્રહણ કરે ? જડનો સ્વભાવ પ્રેરણા નથી,
 જડ અને ચેતન બેયના ધર્મ વિચારી જુઓ

૭૫. આત્મા જો કર્મ કરતો નથી, તો તે થતા નથી;

તેથી સહજ સ્વભાવે એટલે અનાયાસે તે થાય એમ કહેવું ઘટતું નથી, તેમજ તે જીવનો ધમ પણ નહીં કેમકે સ્વભાવનો નાશ થાય નહીં, અને આત્મા ન કરે તો કમ થાય નહીં એટલે એ ભાવ ટકી રાખ છે, માટે તે આત્માનો સ્વાભાવિક ધમ નહા

૭૬ કેવળ જો અમગ હોત અર્થાત્ ચ્યારે પણ તેને કમનું કરવાપણું ન હોત તો તને પોતાને તે આત્મા પ્રથમથી કેમ ન ખાસત ? પરમાર્થથી ત આત્મા અસંગ છે, પણ તે તો ગ્યારે સ્વરૂપનું જ્ઞાન થાય ત્યારે થાય

૭૭ જગતનો અથવા જાવાના કમનો દિવર કર્તા કોઈ છે નહીં, શુદ્ધ આત્મસ્વભાવ જેનો ચમો છે તે દિવર છે, અને તને જો પ્રેરક ંટલ કમવર્ત્તા ગણીએ તો તેને દોષનો પ્રભાવ થયા ગણાવા જોઈએ, માટે દિવરની પ્રેરણા જીવના કર્મ નરવામા પણ વહેવાય નહીં

૭૮ આત્મા જો પોતાના શુદ્ધ ચત્તયાદિ સ્વભાવમા ઘર્ને તો ત પાતાના ત જ સ્વભાવનો વર્ત્તા છે, અર્થાત્ તે જ સ્વરૂપમા પરિણમિત છે, અને તે શુદ્ધ ચત્તયાદિ સ્વભાવના જ્ઞાનમાં ચતતો ન હોય ત્યારે કમભાવનો વર્ત્તા છે

૭૯ જીવને કર્મનો કર્તા કહીએ તોપણ તે કર્મનો ભોક્તા જીવ નહીં ઠરે, નેમકે જડ ૧વા કર્મ શુ સમજે કે તે ફળ દેવામા પરિણામી થાય ? અર્થાત્ ફળદાતા થાય ?

૮૦ ફળદાતા ઈશ્વર ગણીએ તો ભોક્તાપણું સાધી ગંજીએ, અર્થાત્ જીવને ઈશ્વર કર્મ ભોગવાવે તેથી જીવ કર્મનો ભોક્તા મિટ્ટ થાય, પણ પરને ફળ દેવા આદિ પ્રવૃત્તિવાળો ઈશ્વર ગણીએ તો નેનુ ઈશ્વરપણુ જ રહેતુ નથી, એમ પણ પાછો વિરોધ આવે છે

૮૧ તેવો ફળદાતા ઈશ્વર સિદ્ધ થતો નથી એટલે જગતનો નિયમ પણ કોઈ રહે નહીં, અને શુભાશુભ કર્મ ભોગવવાના કોઈ સ્થાનક પણ ઠરે નહીં, એટલે જીવને કર્મનુ ભોક્તૃત્વ ક્યા રહ્યુ ?

૮૨ ભાવકર્મ જીવને પોતાની ભ્રાતિ છે, માટે ચૈતનરૂપ છે, અને તે ભ્રાતિને અનુયાયી થઈ જીવવીર્ય સ્ફુરાયમાન થાય છે, તેથી જડ એવા દ્રવ્યકર્મની વર્ગણા તે ગ્રહણ કરે છે

૮૩ ક્ષેર અને અમૃત પોતે જાણતા નથી કે અમારે આ જીવને ફળ આપવુ છે, તોપણ જે જીવ ખાય છે, તેને તે

ફલ ધાય છે, એમ ગુમાગુમ કર્મ, આ જીવને આ ફલ
ધાપવું છે એમ જાણતા નથી, સોપણ ગ્રહણ કરનાર જીવ
છેર અમૃતના પરિણામની રાતે ફલ પામે છે

૮૪ એક રાવ છે અને એક રાજા છે, એ આદિ
દાહ્દયી નીચપણુ ઠીચપણુ, બુદ્ધપણુ, સુરુપણુ એમ ઘણુ
વિચિત્રપણુ છે, અને એવો જે ભેદ રહે ॥ તે, સયન સમાનતા
નથી, તે જ ગુમાગુમ કર્મનું ભાવતાપણુ છે એમ સિદ્ધ કરે
છે કેમકે કારણ વિના કાચની ઉત્પત્તિ થતી નથી

૮૫ ફલદાતા હિંચરની એમા વર્ડે જન્મ નથી છેર
અને અમૃતની રીતે ગુમાગુમ થમ સ્વભાવ પરિણમે છે, અને
નિ સત્ત્વ ધમેથી છેર અને અમૃત ફલ દતા જમ નિવૃત્ત ધાય
છે, તેમ ગુમાગુમ થમન ભાગવવાયા તે નિ સત્ત્વ ધમે
નિવૃત્ત ધાય છે

૮૬ સ્પૃષ્ટ ગુમ અધ્યવસાય તે સ્પૃષ્ટ ગુમગતિ છે,
અને સ્પૃષ્ટ અગુમ અધ્યવસાય ॥ સ્પૃષ્ટ અગુમગતિ છે,
ગુમાગુમ અધ્યવસાય મિથગતિ છે અને તે જીવપરિણામ તે
જ મુક્ત્યપણે સો ગતિ છે સવાપિ સ્પૃષ્ટ ગુમ દ્રવ્યનું
ઠર્પ્થગમન, સ્પૃષ્ટ અગુમ દ્રવ્યનું અગોમન, ગુમાગુમની

મધ્યસ્થિતિ, એમ દ્રવ્યનો વિશેષ સ્વભાવ છે. અને તે આદિ હેતુથી તે તે ભોગ્યસ્થાનક હોવા યોગ્ય છે હે શિષ્ય ! જઠ ચેતનના સ્વભાવ સયોગાદિ સૂદમસ્વરૂપનો અત્રે ઘણો વિચાર સમાય છે, માટે આ વાત ગહન છે, તોપણ તેને સાવ સંક્ષેપમા કહી છે

૮૭ કર્તા ભોક્તા જીવ હો, પણ તેથી તેનો મોક્ષ થવા યોગ્ય નથી, કેમકે અનત કાલ થયો તોપણ કર્મ કરવારૂપી લોપ હજુ તેને વિષે વર્તમાન જ છે

૮૮. શુભ કર્મ કરે તો તેથી દેવાદિ ગતિમા તેનું શુભ ફલ ભોગવે, અને અશુભ કર્મ કરે તો નરકાદિ ગતિને વિષે તેનું અશુભ ફલ ભોગવે, પણ જીવ કર્મરહિત કોઈ સ્થળે હોય નહી

૮૯. જેમ શુભાશુભ કર્મપદ તે જીવના કરવાથી તે થતા જાણ્યા, અને તેથી તેનું ભોક્તાપણુ જાણ્યું, તેમ નહીં કરવાથી અથવા તે કર્મનિવૃત્તિ કરવાથી તે નિવૃત્તિ પણ થવા યોગ્ય છે, માટે તે નિવૃત્તિનું પણ સફળપણુ છે, અર્થાત્ જેમ તે શુભાશુભ કર્મ અફલ જતા નથી, તેમ તેની નિવૃત્તિ પણ અફલ જવા યોગ્ય નથી, માટે તે નિવૃત્તિરૂપ મોક્ષ છે એમ હે વિચક્ષણ ! તુ વિચાર.

૧૦ કમસહિત અનન્તકાલ ચીયો, તે તે ગુમાગુમ
કમ પ્રત્યેના જીવના આસક્તિને લીધે ચીયો, પણ તેના પર
ઉદાસીન થવાથી તે કમપલ્લ છેનાય, અને તેથી મોક્ષસ્વભાવ
પ્રગટ થાય

૧૧ દહાદિ સયોગનો અગુરુને વિયોગ સો યયા કરે
છે પણ તે પાછો ગ્રહણ ન થાય તે રીતે વિયોગ કરવામા
આવે સો સિદ્ધમ્બરૂપ માનસ્વભાવ પ્રગટે, અને શાશ્વત
પદ અનન્ત આત્માનન્દ ભોગવાય

૧૨ મોક્ષપદ વદાપિ હોય સોપણ તે પ્રાપ્ત થવાનો
કોઈ અધિરાપ દટલે યથાનિધ્ય પ્રતીત થાય એવો સપાય
જનાતો નથી, કેમને અનન્ત તાલ્લના કર્મો છે, તે આવા
અપાયુષ્યવાળા મનુષ્યદહણી કેમ છેલા જાય ?

૧૩ અથવા વદાપિ મનુષ્યદહના અત્પાયુષ્ય યોગેની
શક્તિ છાહો દર્દે, તારણ મન અને દર્શન ધર્મા છે, અને તે
મોક્ષના અન્તક સપાયા કરે છે, અર્થાત્ વાઈ વાઈ વહ છે
અને વાઈ વાઈ વહ છે, તમા કયો મત સાચો એ વિવેક
ચનો દાશે જાયો નથી

૧૪. બ્રાહ્મણાદિ કઈ જાતિમાં મોક્ષ છે, અથવા કયા વેપમા મોક્ષ છે, એનો નિશ્ચય પળ ન વની શકે એવો છે, કેમકે તેવા ઘણા મેદો છે, અને એ દોષે પળ મોક્ષનો ઉપાય પ્રાપ્ત થવા યોગ્ય દેલાતો નથી

૧૫. તેથી એમ જણાય છે કે મોક્ષનો ઉપાય પ્રાપ્ત થઈ શકે એવું નથી, માટે જીવાદિનું સ્વરૂપ જાણવાથી પળ શુ ઉપકાર થાય ? અર્થાત્ જે પદને અર્થે જાણવા જોઈએ તે પદનો ઉપાય પ્રાપ્ત થવો અગત્ય દેલાય છે.

૧૬. આપે પાંચે ઉત્તર કહ્યા તેથી સર્વાંગ એટલે વધી રીતે મારી શકાનું સમાધાન થયું છે, પળ જો મોક્ષનો ઉપાય સમજુ તો સદ્ભાગ્યનો ઉદય-ઉદય થાય ! અત્રે 'ઉદય' 'ઉદય' વે વાર શબ્દ છે, તે પાંચ ઉત્તરના સમાધાનથી થયેલી મોક્ષપદની જિજ્ઞાસાનું તીવ્રપણું દર્શાવે છે

૧૭. પાંચે ઉત્તરની તારા આત્માને વિષે પ્રતીતિ થઈ છે, તો મોક્ષના ઉપાયની પળ એ જ રીતે તને સહજમા પ્રતીતિ થશે અત્રે 'થશે' અને 'સહજ' એ વે શબ્દ સદ્ગુરુએ કહ્યા છે તે જેને પાંચે પદની શકા નિવૃત્ત થઈ છે તેને મોક્ષોપાય સમજાવો કઈ કઠળ જ નથી એમ દર્શાવવા, તથા શિષ્યનું

વિશેષ પ્રિયમુખ્ય જાણી અવશ્ય સને મોળોપાય પરિણમશે
 ઇમ નામવાળી (ત વચન) શક્તિ છે, ઇમ સદ્ગુણનાં વચનનો
 આશય છે

૧૮ કર્મમાય છે તે જીવનું અજ્ઞાન ૧ અને મોળમાય
 છે તે જીવના પાપાના સ્વરૂપને વિષે સ્થિતિ થવી સ છે
 અજ્ઞાનના સ્વમાય અંધારા જેવો છે તથા જેમ પ્રજા
 ઘડાં ઘડાં કાઢના અંધારા છતાં માન પામે છે તેમ
 જ્ઞાનપ્રજ્ઞાન ઘડાં અજ્ઞાન જા માન પામે છે

૧૯ જે જ કારણા કર્મરૂપનાં છે, તે તે કર્મરૂપના
 માગ છે, અને તે તે કારણાને છે પણ જ વળા છે તે
 મોળાનો માર્ગ ને મેલના અંત છે

૧૦૦ રાગ, રૂપ અને અજ્ઞાન છૂંદું તૃણસ્વ એ કમની
 મુલ્ય નાંક છે અર્થાત્ એ રિગા કમતા થય મ પાપ સમા
 જેવી નિર્મલિ માય તે જ અજ્ઞાન માગ છે

૧૦૧ 'ગુણ' એટલે 'શક્તિનાલી', અને 'ધર્મ' એટલે
 'ગુણ' માયન કરાવવાનું સ્વભાવપર અર્થ ગુણ
 વિમાય અને રેહાદિ નિવરણના કામાની રહિત દર્શો,

‘કેવલ’ એટલે ‘શુદ્ધ આત્મા’ પામીએ તેમ પ્રવર્તાય તે મોક્ષમાર્ગ છે

૧૦૨ કર્મ અનત પ્રકારના છે, પણ તેના મુખ્ય જ્ઞાનાવરણાદિ આઠ પ્રકાર થાય છે તેમા પળ મુખ્ય મોહનીયકર્મ છે તે મોહનીયકર્મ હુણાય તેનો પાઠ કહું છું

૧૦૩. તે મોહનીયકર્મ વં ભેદે છે — એક ‘દર્શનમોહનીય’ એટલે ‘પરમાર્થને વિષે અપરમાર્થવૃદ્ધિ અને અપરમાર્થને વિષે પરમાર્થવૃદ્ધિરૂપ’; બીજો ‘ચારિત્રમોહનીય’, ‘તથારૂપ પરમાર્થને પરમાર્થ જાણીને આત્મસ્વભાવમા જે સ્થિરતા થાય, તે સ્થિરતાને રોધક એવા પૂર્વસંસ્કારરૂપ કપાય અને નોકપાય’ તે ચારિત્રમોહનીય

દર્શનમોહનીયને આત્મવોધ, અને ચારિત્રમોહનીયને વીતરાગપણુ નાશ કરે છે આમ તેના અચૂક ઉપાય છે કેમકે મિથ્યાવોધ તે દર્શનમોહનીય છે, તેનો પ્રતિપક્ષ સત્યાત્મવોધ છે અને ચારિત્રમોહનીય રાગાદિક પરિણામરૂપ છે, તેનો પ્રતિપક્ષ વીતરાગભાવ છે એટલે અઘકાર જેમ પ્રકાશ થવાયો નાશ પામે છે—તે તેનો અચૂક ઉપાય છે,—તેમ વોધ અને વીતરાગતા દર્શનમોહનીય અને

ચારિત્રમોહનોયત્ત્વ અધકાર ટાલવામા પ્રવાણસ્વરૂપ છે, માટે તે નેના અચૂક ઉપાય છે

૧૦૪ ક્રોધાદિ ભાવયો વ્યવધ થાય છે, અને કામા દિવ ભાવયો ત હુનાય છે, અર્થાત કામા રાગવાધી ક્રોધ રોકી શકાય છે, સરલતાથી માયા રોકા શકાય છે, સતોષથી લોભ રોકી શકાય છે, ત્વ રતિ, અરતિ આદિના પ્રતિપક્ષથી ત ત દોષો રાત્રી શકાય છે, ત જ વ્યવધનો નિરોધ છે અને તે જ તેનો નિવર્તિ છે વઢી સવને આ યાત્રના પ્રત્યક્ષ અનુભવ છે, અથવા સવને પ્રત્યક્ષ અનુભવ થઈ શકે એવું છે ક્રોધાદિ રોક્યા રોકાય છે અને જે કર્મવધન રોકે છે, ત શ્રમદાતાનો માગ છે એ માગ પરલોક નહીં, પણ અન્ને અનુભવમા આવે છે, તો આ સદેહ શો કરવો ?

૧૦૫ આ મારો મત છે, માટે માર વઢી જ રહેવું અથવા આ માત્ર દશન છે, માટે ગમે તેમ મારે તે સિદ્ધ કરવું એવો આગ્રહ અથવા એવા વિકલ્પન છાડાને આ જે માર્ગ પહોં છે, ત સાધને, તમા અત્ય જન્મ જાણવા

અહીં 'જન્મ' શબ્દ વ્યવધનમા વાપર્યો છે, તે એટલું જ

दर्शिवाने के क्वचित् ते साधन अधूरा रह्यां तेथी, अथवा जघन्य के मध्यम परिणामनी धाराथी आराधन थया होय, तेथी सर्व कर्म क्षय थई न शकवाथी बीजो जन्म थवानो संभव छे; पण ते बहु नही; बहु ज अल्प. 'समकित आव्या पछी जो वमे नही, तो घणामा घणा पंदर भव थाय,' एम जिने कह्यु छे, अने 'जे उत्कृष्टपणे आराधे तेनो ते भवे पण मोक्ष थाय'; अत्रे ते वातनो विरोध नथी

१०६ हे शिष्य ! तें छ पदना छ प्रबुनो विचार करीने पूछ्या छे, अने ते पदनी मर्वांगतामा मोक्षमार्ग छे, एम निश्चय कर अर्थात् एमानु कोई पण पद एकाते के अविचारथी उत्थापता मोक्षमार्ग सिद्ध थतो नथी

१०७ जे मोक्षनो मार्ग कह्यो ते होय तो गमे ते जाति के वेषथी मोक्ष थाय, एमा कई भेद नथी. जे साधे ते मुक्तिपद पामे, अने ते मोक्षमा पण बीजा कशा प्रकारनो लुंचनीचत्वादि भेद नथी, अथवा आ वचन कह्या तेमा बीजो कई भेद एटले फेर नथी

१०८. क्रोधादि कपाय जेना पातळा पड्या छे, मात्र आत्माने विषे मोक्ष थवा सिवाय बीजी कोई इच्छा

નથી, અને સસારના મોગ પ્રત્યે ડદાસીનતા વર્તે છે, તેમ જ પ્રાણી પર અતરથી દયા વર્તે છે, તે જીવને મોખ માગનો જિજ્ઞાસુ કહીએ અર્થાત તે માર્ગ પામવા યોગ્ય કહીએ

૧૦૯ તે જિજ્ઞાસુ જીવને જો સદ્ગુણો ઉપદેશ પ્રાપ્ત થાય તો તે સમક્ષિત ન પામે, અને અતરની શોધમા વર્તે

૧૧૦ મત અને દશનનો આગ્રહ છોટી દર્દ જે સદ્ગુરુ ન હશે વર્તે, તે ગુરુ સમક્ષિતને પામે કે જેમા મેદ તથા પક્ષ નથી

૧૧૧ આત્મસ્વભાવનો યથા અનુભવ રક્ષ અને પ્રતીત વર્તે છે તથા વૃત્તિ આત્માના સ્વભાવમા વહે છે, ત્યા પરમાર્થે સમક્ષિત છે

૧૧૨ તે સમક્ષિત વધતી જતી ધારાથી હાસ્ય શોકા વિધી જે વર્ડ આત્માને વિષે ધિધ્યામાસ માત્યા છે તેને ટાલે, અને સ્વભાવ સમાવિષ્ય ચારિત્રનો ઉદય થાય, જેથી સર્વ રાગદ્વેષના કાયરૂપ વીતરાગપદમા સ્થિતિ થાય

૧૧૩ સર્વ આમાસરહિત આત્મસ્વભાવનુ જ્યા અસ્તુદ ઇટલે ક્યારે પણ સ્થિત ન થાય, મદ ન થાય, નાશ ન

પામે એવુ જ્ઞાન વર્તે તેને કેવલજ્ઞાન કહીયે છીએ જે કેવલ-જ્ઞાન પામ્યાથી ઉત્કૃષ્ટ જીવન્મુક્તદશાસ્પ નિર્વાણ, દેહ છતાં જ અત્રે અનુભવાય છે

૧૧૪. કરોડો વર્ષેનું સ્વપ્ન હોય તો પણ જાગ્રત થતા તરત શમાય છે, તેમ અનાદિનો વિભાવ છે તે આત્મજ્ઞાન થતા દૂર થાય છે

૧૧૫. હે જિણ્ય ! દેહમા જે આત્મતા મનાઈ છે, અને તેને લીધે સ્ત્રી પુત્રાદિ સર્વમા અહમમત્વપણું વર્તે છે, તે આત્મતા જો આત્મામા જ મનાય, અને તે દેહાધ્યાસ એટલે દેહમા આત્મવૃદ્ધિ તથા આત્મામા દેહવૃદ્ધિ છે તે છૂટે, તો તું કર્મનો કર્તા પણ નથી, અને ભોક્તા પણ નથી; અને એ જ ધર્મનો મર્મ છે.

૧૧૬. એ જ ધર્મથી મોક્ષ છે, અને તુ જ મોક્ષસ્વરૂપ છો; અર્થાત્ શુદ્ધ આત્મપદ એ જ મોક્ષ છે તું અનંત જ્ઞાન દર્શન તથા અવ્યાવાય સુખસ્વરૂપ છો.

૧૧૭. તું દેહાદિક સર્વ પદાર્થથી જુદો છે કોઈમા આત્મદ્રવ્ય ભલતું નથી, કોઈ તેમા ભલતું નથી, દ્રવ્યે દ્રવ્ય પરમાર્થથી સદાય ભિન્ન છે, માટે તું શુદ્ધ છો, બોધસ્વરૂપ

છો, ચૈતન્યપ્રત્યાત્મક છો સ્વયં-ચોતિ એટલે મોઈ પણ
 છને પ્રજાગતુ નયા, સ્વમાવ જ તુ પ્રજાગત્સ્વરૂપ છો, અને
 અધ્યાવાય મુખનુ પામ છો ધીરુ કેટલુ મહાત ? અથવા
 ધનુ નુ મહેવુ ? દુઃખામાં નટરુ જ જગત છોત ઓ વિચાર
 મર તા તે પડન પામીત

૧૧૮ મયે જ્ઞાતિમોના તિલ્લમ અથ આવાને મમાય
 છે, તમ મહીન મદગુ મોનતા ઘરોને મદ્યમમાધિમા સ્થિત
 પદા અર્પાનુ વાણીગોમના અમૃતિ કરો

૧૧૯ તિ ત્વ મદગુના રૂપગધી અપૂર્વ તન્નુ પૂર્વે
 મોઈ ત્વિમ મહી આપઃ એવ માત્ર પામુ મન તે
 વોનાનુ સ્વરૂપ તોતાન વિચ મધાપદ્ય તામુ, મન મહાત્મ
 મુદિરૂપ અમન દૂર મયુ

૧૨૦ વોતાનુ સ્વરૂપ તદ્દ પૈત્તગમ્યમ, અથ
 અમર અવિનાશ મન મહી તન્નુ મુ મન્નુ

૧૨૧ ત્વ વિમાત તદ્દ વિદ્યાત મો ૯ ત્વ
 મુદ્દ મયધી મદમુ મત્તિ ૨૧ તન્નુ ૯, અમ
 સ્વમાવમા મતિ મહી તેધી અમત્તિ મયો

૧૨૨. અથવા આત્મપરિણામ જે શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ છે, તેનો નિવિકલ્પસ્વરૂપે કૃત્તામોક્તા થયો.

૧૨૩ આત્માનુ શુદ્ધ પદ છે તે મોઘ છે, અને જેથી તે પમાય તે તેનો માર્ગ છે, શ્રી સદ્ગુરુ કૃપા કરીને નિશ્ચયનો સર્વ માર્ગ નમજાવ્યો

૧૨૪ અહો ! અહો ! કરુણાના અપાર સમુદ્રસ્વરૂપ આત્મલક્ષ્મીએ શુક્ત સદ્ગુરુ, આપ પ્રભુ આ પામર જીવ પર આશ્ચર્યકારક એવો ઉપકાર કર્યો

૧૨૫ હું પ્રભુના ચરણ આગળ શું ઘરું ? (સદ્ગુરુ તો પરમ નિષ્કામ છે, એક નિષ્કામ કરુણાથી માત્ર ઉપદેશના દાતા છે, પણ શિષ્યધર્મે શિષ્યે આ વચન કહ્યું છે) જે જે જગતમા પદાર્થ છે, તે સૌ આત્માની અપેક્ષાએ નિર્મૂલ્ય જેવા છે, તે આત્મા તો જેણે આપ્યો તેના ચરણ સમીપે હુ બીજું શું ઘરું ? એક પ્રભુના ચરણને આધીન વર્તુ એટલુ માત્ર ઉપચારથી કરવાને હુ સમર્થ છું.

૧૨૬ આ દેહ, 'આદિ' શબ્દથી જે કઈ મારુ ગણાય છે તે, આજથી કરીને સદ્ગુરુ પ્રભુને આધીન વર્તો, હું તેહ પ્રભુનો દાસ છું, દાસ છું, દીન દાસ છું

૧૨૭ હવે સ્થાનક મમજાવીને હે સદ્ગુરુ દેવ ।
 યાને દેહાદિયા આત્માને જેમ મ્યાનથી સરવાર જુદી
 વાર્તાન વતાયો તેમ સ્પષ્ટ જુને વતાયો, આપે મપાઈ
 રાને ગરી એવો સ્વકાર કર્યો ।

૧૨૮ હવે દગન ધા છ સ્થાનકમાં સમાય છે
 વિગેર વરીને વિચારણાથી કોઈ પણ પ્રકારનો સગમ રહે
 નહીં

૧૨૯ આત્માને પોતાના સ્વરૂપનું માન નહીં એવો
 વાચો વાર્તા રાગ ગથી સદ્ગુરુ જેવા સના વાર્તા સાચા
 અવધા તિગુન થઈ નથી, સદ્ગુરુઆપણ પાલ્યા સમાન
 વાંચુ વાર્તા વચ્ચે નયા, અન વિધાર તયા નિદિધ્યાસન જેયુ
 વાર્તા તેનું ધીરજ નયા

૧૩૦ ઓ પરમાત્મા દુષ્ટતા હો, તો તાપો પુરુષાર્થ
 વગેરે અને મર્વગ્નિષ્ટિ આત્મિનું નામ રૂઝેને આત્માર્થને છેને
 નહીં

૧૩૧ આત્મા અવધ ઇ અગત્ય છે સિદ્ધ છે એવી
 વિશ્વવત્સલ વાણી ગામઝીન સાધન સર્વથી યોગ્ય નથી

પણ તથારૂપ નિશ્ચય લક્ષમા રાહી સાધન કરીને તે નિશ્ચયસ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવું

૧૩૨ અત્રે એકાતે નિશ્ચયનય કહ્યો નથી, અથવા એકાતે વ્યવહારનય કહ્યો નથી, વેય જ્યા જ્યા જેમ ઘટે તેમ સાથે રહ્યા છે.

૧૩૩ ગચ્છ મતની કલ્પના છે તે સદ્વ્યવહાર નથી, પણ આત્માર્થોના લક્ષણમા કહી તે દશા અને મોક્ષોપાયમા જિજ્ઞાસુના લક્ષણ આદિ કહ્યા તે સદ્વ્યવહાર છે, જે અત્રે તો સંક્ષેપમા કહેલ છે પોતાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન નથી, અર્થાત્ જેમ દેહ અનુભવમા આવે છે, તેવો આત્માનો અનુભવ થયો નથી, દેહાધ્યાસ વર્તે છે, અને જે વૈરાગ્યાદિ સાધન પામ્યા વિના નિશ્ચય પોકાર્યા કરે છે, તે નિશ્ચય સારભૂત નથી.

૧૩૪. ભૂતકાળમા જે જ્ઞાનીપુરુષો થઈ ગયા છે, વર્તમાનકાળમા જે છે, અને ભવિષ્યકાળમા થશે, તેને કોઈને માર્ગનો ભેદ નથી, અર્થાત્ પરમાર્થે તે સૌનો એક માર્ગ છે, અને તેને પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય વ્યવહાર પણ તે જ પરમાર્થ-સાધકરૂપે દેશકાલાદિને લીધે ભેદ કહ્યો હોય છતાં એક ફળ ઉત્પન્ન કરનાર હોવાથી તેમા પણ પરમાર્થે ભેદ નથી.

૧૩૫ સવ જીવને વિષે સિદ્ધ સમાન સત્તા છે, પણ ત મો જ સમજે તેન પ્રગટ થાય તે પ્રગટ થવામા સદ્ગુરુનો આગાથી પ્રવતવું તથા સદ્ગુરુનું સ્વપદેશેલો એવી જિનદશાનો વિચાર કરવો, ત વેચ નિમિત્ત કારણ છે

૧૩૬ સદ્ગુરુ આત્મા આદિ તે આત્મસાધનના નિમિત્ત કારણ છે, અને આત્માના પાન દર્શનાદિ સ્વપાદાન કારણ છે એમ શાસ્ત્રમા કહ્યું છે, તેમા સ્વપાદાનનું નામ સર્વે જે કોઈ તે નિમિત્તને સત્કો તે સિદ્ધિપણને મહો પામે, અને આત્માના વર્ત્યા કરને કેમકે માયા નિમિત્તના ગિરેધાર્યે તે સ્વપાદાનનો વ્યાખ્યા શાસ્ત્રમા વર્ણી નથી, પણ સ્વપાદાન આગુત્ત રાક્ષસાથી તારક સાચા નિમિત્ત મળ્યા છતાં કામ નહાં પાય, માટે સાચા નિમિત્ત મળ્યે તે નિમિત્તને અવ સર્વોત્તમ સ્વપાદાન સમુદાય કરવું અને પુરુષપાથરહિત ન પવું, એવો શાસ્ત્રકાર વહેલી તે સ્વાધ્યાયાના પરમાય છે

૧૩૭ મુલથી નિશ્ચયમુદ્ય વચનો વહે છે, પણ અઠરથી પોતાને જ મોહ છૂટ્યો નથી, એવા પામર પ્રાણી માત્ર પાતી કહવરાવવાની કામનાઈ સાચા જ્ઞાની પુરુષનો દ્રોહ કરે છે

૧૩૮ દયા, શાન્તિ, નમતા, ક્ષમા, મ્લક, ત્યાગ અને
વૈરાગ્ય ૫ ગુણો મ્મુદ્રના પદમા મદાદ મુજાગ્ય એટલે
જાગૃત હોય, અર્થાત્ ૫ ગુણો વિના મ્મુદ્રુપણુ પણ ન હોય

૧૩૯ મોહભાવનો ગ્યા કાય થયો હોય, અથવા ગ્યા
મોહવગા વહુ ક્ષીય ચર્તે હોય, ત્યા જાનોની દશા કહોય,
અને વાકી તો જેણે પાનામા જ્ઞાન માની લીન્ છે, તેને
જ્ઞાતિ કહોય.

૧૪૦. સમસ્ત જગત જેણે જુઠ જેવું જાણ્યું છે, અથવા
સ્વપ્ન જેવું જગત જેને જ્ઞાનમા વર્તે છે તે જાનોની દશા છે,
વાકી માત્ર વાચાજ્ઞાન એટલે કહેવા માત્ર જ્ઞાન છે

૧૪૧. પાંચે સ્થાનકને વિનાગીને જે છટ્ટે રથાનકે
વર્તે, એટલે તે મોક્ષના જે ઉપાય કહ્યા છે તેમાં પ્રવર્તે, તે
પાંચમુ સ્થાનક એટલે મોક્ષપદ, તેને પામે

૧૪૨ પૂર્વપ્રારવ્યયોગથી જેને દેહ વર્તે છે, પણ તે
દેહથી અતીત એટલે દેહાદિની કલ્પનારહિત, આત્મામય જેની
દશા વર્તે છે, તે જ્ઞાનીપુરુષના ચરણકમલમા અગણિત વાર
વંદન હો !

શ્રી સદ્ગુરુચરણાર્પણમસ્તુ

મોહમયીથી જેનો અમોહપણે સ્થિતિ છે, એવા થી
ના મયા૦

‘મનને રૂઢિને આ ઘણું છે એવા જે અત્યાર સુધીનો
ધયેલો નિર્ણય રહ્યો, તે સામાન્ય પ્રવારે તો મયાતમ્ય છે
તથાપિ ‘મન , ‘તેને રૂઢિને’ અને ‘આ ઘણું’, અને તેનો
નિર્ણય’ એવા જે ચાર ભાગ એ વાચના થાય છે, તે ઘણા
કાઢના ઘોઘે જેમ છે તમ સમજાય એમ જાણીએ છીએ જેને
તે સમજાય છે, તેને મન ઘણું થતું છે, થતું છે, એ વાત
નિશ્ચયરૂપ છે, તથાપિ ન થતું હોય સોપણ તે આત્મ
સ્વરૂપને વિદે જ થતું છે એ મન ઘણું થવાનો ઉત્તર ઉપર
રહ્યો છે, તે સર્વથી મુખ્ય એવો રહ્યો છે જે વાક્ય
રચવામા આપ્યા છે તે ઘણા પ્રવારે વિચારવાને યોગ્ય છે

મહાત્માનો દેહ જે કારણને રૂઢિને વિદ્યમાનપણે થતું
છે પ્રારંભ કમ મોગધવાને અર્થે જીવોના ઘટ્ટાણને અર્થે,
તથાપિ જ થતેમા તે ઉદાસપણે ઉદય આવેલી થતનાર થતું
છે, એમ જાણીએ છીએ

ધ્યાન, જપ, તપ, ક્રિયા માગ એ સર્વ થકી, અમે જણાવેલું
કોઈ વાક્ય જો પરમ ફળનું તારણ ધારતા હો તો, નિશ્ચય-
પણે ધારતા હો તો, પાછળથી બુદ્ધિ લોકસંજ્ઞા, શાસ્ત્રસંજ્ઞા
પર ન જતી હોય તો, જાય તો તે ખાતિવડે ગઈ છે એમ
ધારતા હો તો, તે વાક્યને ઘણા પ્રકારની ધીરજવડે
વિચારવા ધારતા હો તો, લખવાને ઇચ્છા થાય છે હજી
આથી વિગેષપણે નિશ્ચયને વિષે ધારણા કરવાને લખવું
અગત્ય જેવું લાગે છે, તથાપિ ચિત્ત અવકાશરૂપે વર્તતું નથી,
એટલે જે લક્ષ્ય છે તે પ્રવ્રજ્ઞપણે માનશો

સર્વ પ્રકારે ઉપાધિયોગ તો નિવૃત્ત કરવા યોગ્ય છે,
તથાપિ જો તે ઉપાધિયોગ સત્સંગાદિકને અર્થે જ ઇચ્છવામા
આવતો હોય, તેમ જ પાછી ચિત્તસ્થિતિ સમ્ભવપણે રહેતી
હોય તો તે ઉપાધિયોગમા પ્રવર્તવું શ્રેયસ્કર છે.

મુવર્ડ, વૈશાખ વદ ૧૪, વૃષ, ૧૯૪૮

(૫૧)

ચિત્તમા તમે પરમાર્થની ઇચ્છા રાખો છો એમ છે, તથાપિ
તે પરમાર્થની પ્રાપ્તિને અત્યત્તપણે વાઘ કરવાવાળા એવા જે

દોષ તે પ્રત્યે અજાન, ક્રોધ, માનાદિના કારણથી ઉદાસ
 થઈ શક્તા નથી અથવા તેની અમુક ઘટ્ટગણામાં સ્થિતિ થઈ
 છે તે પરમાત્મને ઘાથ કરવાના કારણ જાણી અવશ્ય સપના
 વિપની પટે સ્થાગવા યોગ્ય છે. કોઈનો દોષ જોયો ઘટતો
 નથી સય પ્રકારે જીવના દોષનો જ વિચાર કરવો ઘટે છે,
 એવી માયના અત્યતપણે વહ કરવા યામ્ય છે જગતદૃષ્ટિ
 કલ્યાણ અસંભવિત જાણી આ કહલી યાત ધ્યાનમાં લેવા
 જોગ છે એ વિચાર રાસવો

મુદર્દ, પત્ર વદ ૭, ૧૯૪૯

(૫૨)

શ્રી સદ્ગુરુદેવના અનુગ્રહથી અત્ર સમાપ્તિ છે

एकातमा अवगाहवाने अर्थे 'आत्मसिद्धि' आ जोहे
 મોક્ષ્યુ છે તે હાલ શ્રી ભલ્લુજીએ અવગાહવા યોગ્ય છે

જિનાગમ વિચારવાનો શ્રી ભલ્લુજી અથવા શ્રી દેવ
 કરણજીને ઇચ્છા હોય તો 'આચારાગ', 'સૂયગદાગ',
 'દશવકાલિક', 'ચત્તરાધ્યયન' અને 'પ્રશ્નધ્યાકરણ'

વિચારવા યોગ્ય છે

‘આત્મનિદ્વિશાસ્ત્ર’ શ્રી દેવકરણજીએ આગળ પર અવગાહવું વ્યવસ્થા હિતકારી જાણી હાલ શ્રી લલ્લુજીને માત્ર અવગાહવાનું લલ્લુ છે; તો પણ જો શ્રી દેવકરણજીની વિશેષ આકાંક્ષા હાલ રહે તો પ્રત્યક્ષ સત્પુરુષ જેવો મારા પ્રત્યે કોઈએ પરમોપકાર કર્યો નથી એવો અલ્પ નિશ્ચય આત્મામાં લાવો, અને આ દેહના ભવિષ્ય જીવનમાં પણ તે અલ્પ નિશ્ચય છોડી તો મેં આત્માર્થ જ ત્યાગ્યો અને સ્વરા ઉપકારીના ઉપકારને ઓછાવવાનો દોષ કર્યો એમ જ જાણીશ, અને આત્માને સત્પુરુષનો નિત્ય આજ્ઞાકિત રહેવામાં જ કલ્યાણ છે એવો, ભિન્નભાવ રહિત, લોક સંબંધી વીજા પ્રકારની સર્વ કલ્પના છોડીને, નિશ્ચય વર્તીવીને, શ્રી લલ્લુજી મુનિના સહચારીપણામાં એ ગ્રંથ અવગાહવામાં હાલ પણ અડચણ નથી ઘણી શકાઓનું સમાધાન થવા યોગ્ય છે

સત્પુરુષની આજ્ઞામાં વર્તવાનો જેનો દૃઢ નિશ્ચય વર્તે છે અને જે તે નિશ્ચયને આરાધે છે, તેને જ જ્ઞાન સમ્યક્પરિણામી થાય છે, એ વાત આત્માર્થી જીવે અવશ્ય

લક્ષ્મી રાસલા યોગ્ય છે એમે જે આ વચન લક્ષ્યા છે,
તેના સર્વ જ્ઞાનીપુરુષો સાક્ષી છે

વીજા મુનિઓને પણ જે જે પ્રકારે વૈરાગ્ય, ઉપશમ
અને વિવેકની વૃદ્ધિ થાય તે તે પ્રકારે શ્રી સલ્લુજી તથા
શ્રી દેવકરણજીના યથાશક્તિ સમઢાવણ તથા પ્રવતવિવુ
ધન છે, તેમજ અન્ય જીવો પણ આત્માયસામુક્ષ થાય અને
જ્ઞાનીપુરુષની આજ્ઞાના નિદેશન પામ તથા વિરક્ત
પરિણામન પામે, રમાદિનો દુઃખતા મોઢી પાડે ન આદિ
પ્રકાર એક આત્માર્થે ઉપદેશ વત્તવ્ય છે

અનતગર દેહને અર્થે આત્મા ગાઢ્યો છે જે દેહ
આત્માને અર્થે ગઢાશે તે દેહ આત્મવિચાર જન્મ પામવા
યોગ્ય જાણી, સવ દહાપની વલ્પના છાડી દઈ, એક માત્ર
આત્માયમા જ તનો ઉપયાગ કરવો, એવો મુમુક્ષુ જીવને
અવશ્ય નિદેશ્ય જોઈએ

શ્રી સહજાત્મસ્વરૂપ

નરિયાદ, આસો વદ ૧૦, શનિ, ૧૯૫૨

ક્ષમાપના

હે ભગવાન ! હું વહુ ભૂલી ગયો, મેં તમારા અમૂલ્ય વચનને લક્ષમા લીધા નહીં તમારા કહેલા અનુપમ તત્ત્વનો મેં વિચાર કર્યો નહીં તમારા પ્રણીત કરેલા ઉત્તમ શીલને સેવ્યું નહીં તમારા કહેલા દયા, શાંતિ, ક્ષમા અને પવિત્રતા મેં ઓઢાવ્યા નહીં હે ભગવન્ ! હું ભૂલ્યો, આથડ્યો, રક્ષાઢ્યો અને અનત સસારની વિટમ્બનામા પડ્યો છું હું પાપી છું હું વહુ મદોન્મત્ત અને કર્મરજથી કરીને મલિન છું. હે પરમાત્મા ! તમારા કહેલા તત્ત્વ વિના મારો મોક્ષ નથી. હું નિરતર પ્રપચમાં પડ્યો છું અજ્ઞાનથી અઘ થયો છું, મારામા વિવેકશક્તિ નથી અને હું મૂઢ છું, હું નિરાશ્રિત છું, અનાથ છું. નીરાગી પરમાત્મા ! હું હવે તમારું, તમારા ઘર્મનું અને તમારા મુનિનું શરણ ગ્રહું છું મારા અપરાધ ક્ષય થઈ હું તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઈ એ મારી અભિલાષા છે આગળ કરેલા પાપોનો હું હવે પશ્ચાત્તાપ કરું છું. જેમ જેમ હું સૂક્ષ્મ વિચારથી ઝૂંડો ઝૂંટરું છું તેમ તેમ તમારા તત્ત્વના ચમત્કારો મારા સ્વરૂપનો પ્રકાશ કરે છે. તમે નીરાગી,

નિર્વિકારી, સત્ત્વિદાનદસ્વરૂપ, સહજાનદી, અનતજ્ઞાનો,
 અનતદર્શો અને ત્રૈલોક્યપ્રવાશક છો હુ માત્ર મારા હિતને
 અર્થે તમારી સાક્ષીએ ક્ષમા વાહુ છું. એક પલ્લ પણ તમારા
 કહેલા તત્ત્વની ક્ષમા ન થાય, તમારા કહેલા રસ્તામા
 અહોરાત્ર હુ રહુ. એ જ મારી આકાંક્ષા અને વૃત્તિ થાયો !
 હે સવન ભગવાન ! તમને હુ વિનયે શુ કહું ? તમારાથી
 કદી અજાણ્યુ નથી માત્ર પશ્ચાત્તાપથી હુ ક્ષમજન્ય
 પાપની ક્ષમા હજી છું.

ૐ શાંતિ શાંતિ શાંતિ

